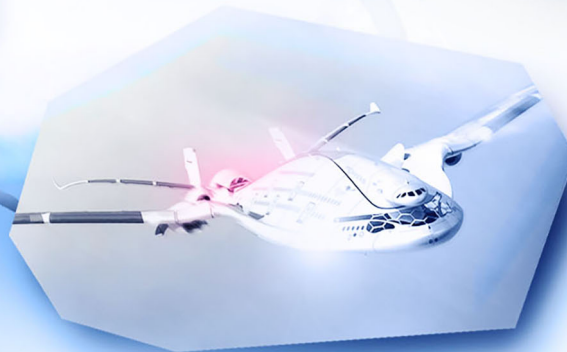
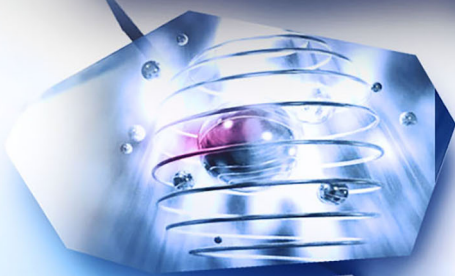

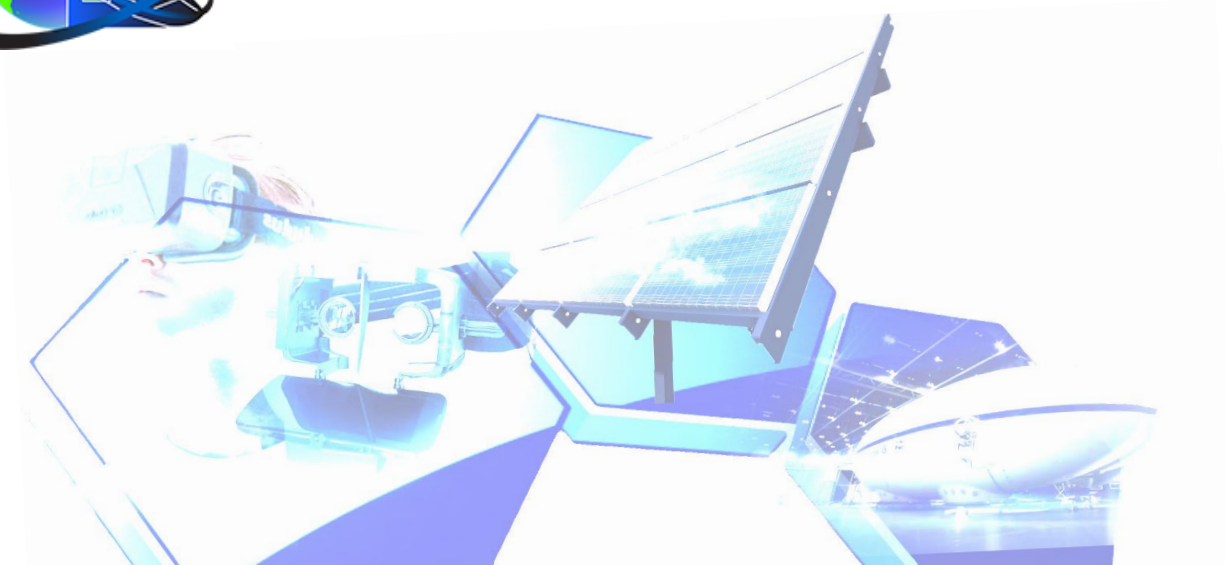
CONFERENCE PROCEEDINGS

WORLD SCIENTIFIC AND TECHNICAL TRENDS
'2021

International scientific conference

International scientific publication

C World scientific and technical trends '2021 **onference proceedings**

DECEMBER '2021

Series Conference proceedings
SWorld-Ger conference proceedings

Published by:
Sergeieva&Co
Karlsruhe, Germany

Reviewed and recommended for publication
The decision of the Organizing Committee of the conference
"World scientific and technical trends '2021"
No 18 on December 7, 2021

Chairman:

Shibaev Alexander Grigoryevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician

Deputy Chairman:

Kuprienko Sergey Vasilievich, PhD in Technical Sciences

Organizing Committee:

More than 250 doctors of sciences. The full list is available on pages 3-4.

DOI: 10.30890/2709-1783.2021-18

Published by:

SWorld in conjunction with

Sergeieva&Co

Lußstr. 13

76227 Karlsruhe, Germany

Articles published in the author's edition

Copyright

© Collective of authors, scientific texts, 2021

Organizing committee

Chairperson to the Organizing Committee: Shibaev Olexandr Grigorovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician

Co-Chair:: Yatsenko Oleksandr Volodimirovich, candidate of technical sciences, professor

Science Secretary: Kuprinko Sergiy Vasilovich, Candidate of Technical Sciences

Members of the Organizing Committee:

Averchenkov Vladimir Ivanovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Bryansk State Technical University, Russia
 Angelova Polyia Georgievna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Economic Academy D A Tsenova, Svishtov, Bulgaria, Bulgaria
 Animica Evgenij Georgievich, Doctor of Geographical Sciences, Professor, Ural State University of Economics, Russia
 Antonov Valerij Nikolaevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, National Technical University of Ukraine "Kiev Polytechnic Institute", Ukraine
 Antropceva Nadezhda Mihajlovna, Doctor of Chemical Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
 Ahmadiy Gabdulahat Malikovich, Doctor of Veterinary Sciences, Professor, Kazan (Volga) Federal University, Russia
 Bazheva Rima Chamalovna, Doctor of Chemical Sciences, Professor, Kabardino-Balkarian State University named after H M Berbekov, Russia
 Batyrgareeva Vladislava Stanislavovna, Doctor of Law, Research Institute for the Study of Crime Problems named after academician V V Stashisa NAPRN of Ukraine, Ukraine
 Bezenegzhnyh Tatyana Ivanovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, St Petersburg State University of Economics, Russia
 Blatov Igor Anatolevich, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor, Volga State University of Telecommunications and Informatics, Russia
 Burda Aleksey Grigorevich, Doctor of Economic Sciences, Professor, Kuban State Agrarian University, Russia
 Buharina Irina Leonidovna, Doctor of Biological Sciences, Professor, Udmurt State University, Russia
 Bushueva Inna Vladimirovna, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Zaporizhzhya State Medical University, Ukraine
 Bykov Yuriy Aleksandrovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Moscow State University of Railway Engineering, Russia
 Velichko Stepan Petrovich, Doctor of Education, Professor, Kirovograd State Pedagogical University named after Vladimir Vinnichenko, Ukraine
 Vizir Vadim Anatolevich, Doctor of Medical Sciences, Professor, Zaporizhzhya State Medical University, Ukraine
 Vozhegova Raisa Anatolevna, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Institute of Irrigated Agriculture of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Ukraine
 Volgireva Galina Pavlovna, Candidate of Historical Sciences, assistant professor, Perm State University, Russia
 Voloh Dmitriy Stepanovich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, A A National Medical University Pilgrim, Ukraine
 Vorozhbitova Aleksandra Anatolevna, Doctor of Philology, Professor, Sochi State University, Russia
 Gavrilenko Nataliya Nikolaevna, Doctor of Education, assistant professor, Peoples' Friendship University of Russia, Russia
 Georgievskij Gennadiy Viktorovich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, senior scientific employee, SE "Ukrainian Scientific Pharmacopoeia Center for the Quality of Medicines", Ukraine
 Getman Anatolij Pavlovich, Doctor of Law, Professor, National Law University named after Yaroslav the Wise, Ukraine
 Gilev Gennadiy Andreevich, Doctor of Education, Professor, Moscow State Industrial University, Russia
 Goncharuk Sergey Mironovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Russia
 Granovskaya Lyudmila Nikolaevna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Kherson State Agrarian University, Ukraine
 Grebeneva Nadezhda Nikolaevna, Doctor of Biological Sciences, Professor, Russia
 Grizodub Aleksey Ivanovich, Doctor of Chemical Sciences, Professor, SE "Ukrainian Scientific Center for the Quality of Medicines", Ukraine
 Grienko Svetlana Anatolevna, Doctor of Biological Sciences, assistant professor, Ural State Academy of Veterinary Medicine, Russia
 Gudzenko Aleksandr Pavlovich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Lugansk State Medical University, Ukraine
 Demidova V G, candidate of pedagogical sciences, assistant professor, Ukraine
 Denisov Sergey Aleksandrovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Russia
 Dorofeev Andrej Viktorovich, Doctor of Education, assistant professor, Bashkir State University, Russia
 Dorohina Elena Yurevna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, G V Russian University of Economics Plekhanova, Russia
 Ermagambet Bolat Toleuhonovich, Doctor of Chemical Sciences, Professor, Director of the Institute of Coal Chemistry and Technology LLP, Kazakhstan
 Zhovtonog Olga Igorevna, Doctor of Agricultural Sciences, Institute of Water Problems and Land Reclamation NAAS, Ukraine
 Zaharov Oleg Vladimirovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Saratov State Technical University, Russia
 Zubkov Ruslan Sergeevich, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, Nikolaev Interregional Institute for Human Development of the Higher Educational Institution "University of Ukraine", Ukraine
 Irzhi Hlahula, Doctor of Geological and Mineralogical Sciences, Professor, FLKR - T Bati University, Zlin, Czech
 Kalajda Vladimir Timofeevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Tomsk State University, Russia
 Kalenik Tatyana Kuzminichna, Doctor of Biological Sciences, Professor, Far Eastern Federal University, Russia
 Kantarovich Yu L, Ph D in History of Arts, Odessa National Music Academy, Ukraine
 Kapitanov Vasilij Pavlovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
 Karpova Nataliya Konstantinovna, Doctor of Education, Professor, South Federal University, Russia
 Kafarskij Vladimir Ivanovich, Doctor of Law, Professor, Director of Science Center of Ukrainian Constitutionalism, Ukraine
 Kirillova Elena Viktorovna, Doctor of Technical Sciences, assistant professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
 Kirichenko Aleksandr Anatolevich, Doctor of Law, Professor, Ukraine
 Klimova Natalya Vladimirovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Kuban State Agrarian University, Russia
 Knyazeva Olga Aleksandrovna, Doctor of Biological Sciences, assistant professor, Bashkir State Medical University, Russia
 Kovalenko Elena Mihajlovna, doctor of philosophical science, Professor, South Federal University, Russia
 Kovalenko Petr Ivanovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Institute of Water Problems and Land Reclamation of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Ukraine
 Kokebaeva Gulzhauhar Kakenovna, Doctor of Historical Sciences, Professor, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan
 Kondratov Dmitriy Vyacheslavovich, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, assistant professor, Russian Academy of National Economy and Public Administration under the President of the Russian Federation, Russia
 Kopej Bogdan Vladimirovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine
 Kosenko Nadezhda Fedorovna, Doctor of Technical Sciences, assistant professor, Ivanovo State University of Chemical Technology, Russia
 Kostenko Vasilij Ivanovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Ukraine
 Kotlyarov Vladimir Vladislavovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Kuban State Agrarian University, Russia
 Kochimov Yuriy Yurevich, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, St Petersburg State Polytechnic University, Russia
 Kravchuk Anna Viktorovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Academy of the State Prison Service, Ukraine
 Kruglov Valerij Mihajlovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Moscow State University of Railway Engineering, Russia
 Kuderin Marat Krykbaevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, PSU named after S Toraygrovna, Kazakhstan
 Kurmaev Petr Yurevich, Doctor of Economic Sciences, Professor, Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychnya, Ukraine
 Kuhar Elena Vladimirovna, Doctor of Biological Sciences, assistant professor, Kazakh Agro Technical University S Seifullina, Kazakhstan
 Lapkina Inna Aleksandrovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Odessa National

Maritime University, Ukraine
 Latyгина Natalya Anatolevna, Doctor of Political Science, Professor, Kiev National University of Trade and Economics, Ukraine
 Lebedev Anatolij Timofeevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Stavropol State Agrarian University, Russia
 Lebedeva Larisa Aleksandrovna, candidate of psychological sciences, assistant professor, Mordovian State University, Russia
 Lipich Tamara Ivanovna, doctor of philosophical science, assistant professor, Belgorod State University, Russia
 Lomotko Denis Viktorovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Ukrainian State Academy of Railway Transport, Ukraine
 Lytkina Larisa Vladimirovna, Doctor of Philology, assistant professor, Russian Academy of National Economy and Public Administration under the President of the Russian Federation, Russia
 Lyalkina Galina Borisovna, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor, Perm National Research Polytechnic University, Russia
 Majdanyuk Irina Zinovievna, doctor of philosophical science, assistant professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
 Makarova Irina Viktorovna, Doctor of Technical Sciences, Professor, Kazan (Volga) Federal University, Russia
 Maksin Viktor Ivanovich, Doctor of Chemical Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
 Malahov A V, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor, Ukraine
 Malceva Anna Vasilevna, Doctor of Sociology, assistant professor, Altai State University, Russia
 Melnik Alyona Alekseevna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, Kiev National University of Technology and Design, Ukraine
 Milyaeva Larisa Grigorevna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Biysk Technological Institute (branch) "Altai State Technical University named after I I Polzunova", head of the department of business economics, Russia
 Mishenina Tatyana Mihajlovna, Doctor of Education, Professor, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Ukraine
 Mogilevskaya I M, candidate of pedagogical sciences, Professor, Ukraine
 Moisejkina Lyudmila Guchaeвна, Doctor of Biological Sciences, Professor, Kalmyk State University, Russia
 Morozov Aleksey Vladimirovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Kherson State Agrarian University, Ukraine
 Morozova Tatyana Yurevna, Doctor of Technical Sciences, Professor, Moscow State University of Instrument Engineering and Computer Science, Russia
 Nefedeva Elena Eduardovna, Doctor of Biological Sciences, assistant professor, Volgograd State Technical University, Russia
 Nikolaeva Alla Dmitrievna, Doctor of Education, Professor, Northeast Federal University named after M K Ammosova, Russia
 Orlov Nikolaj Mihajlovich, Doctor of Science in Public Administration, assistant professor, Academy of Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Department of Operational Conquest of the BB, Ukraine
 Otepova Gulmira Elubaeвна, Doctor of Historical Sciences, Professor, Pavlodar State Pedagogical Institute, Kazakhstan
 Pavlenko Anatolij Mihajlovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Poltava National Technical University Yuri Kondratyuk, Ukraine
 Parunakyan Vaagn Emilevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Priazov State Technical University, Ukraine
 Patyka Nikolaj Vladimirovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, National Scientific Center "Institute of Agriculture of NAAS", Ukraine
 Pahomova Elena Anatolevna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, International University of Nature, Society, and Man "Dubna", Russia
 Pachurin German Vasilevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Nizhny Novgorod State Technical University R E Alekseeva, Russia
 Pershin Vladimir Fedorovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Tambov State Technical University, Russia
 Piganov Mihail Nikolaevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Samara State Aerospace University named after academician S P Queen, Russia
 Polyakov Andrej Pavlovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Vinnitsa National Technical University, Ukraine
 Popov Viktor Sergeevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Saratov State Technical University, Russia
 Popova Taisiya Georgievna, Doctor of Philology, Professor, Peoples' Friendship University of Russia, Russia
 Rastrygina Alla Nikolaevna, Doctor of Education, Professor, Kirovograd State Pedagogical University named after Vladimir Vinnichenko, I Shevchenko, Kropyvnytskyi, Ukraine
 Rebezov Maksim Borisovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Russia
 Reznikov Andrej Valentynovich, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, Moscow State Technological University "Stankin", Russia
 Rokochinskij Anatolij Nikolaevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, National University of Water Resources and Environmental Management, Ukraine
 Romashenko Mihail Ivanovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Institute of Water Problems and Land Reclamation of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Ukraine
 Rylov Sergej Ivanovich, PhD in Economics, Professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
 Saveleva Nellii Aleksandrovna, Doctor of Economic Sciences, Professor, Sochi State University, Russia
 Safarov Artur Mahmudovich, Doctor of Philology, Senior Lecturer, Russia
 Svetlov Viktor Aleksandrovich, doctor of philosophical science, Professor, Petersburg State University of Railway Engineering, Russia
 Semencov Georgij Nikiforovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine
 Sentyabrev Nikolaj Nikolaevich, Doctor of Biological Sciences, Professor, Volgograd State Academy of Physical Culture, Russia
 Sidorovich Marina Mihajlovna, Doctor of Education, Professor, Kherson State University, Ukraine
 Sirota Naum Mihajlovich, Doctor of Political Science, Professor, State University of Aerospace Instrumentation, Russia
 Smirnov Evgenij Ivanovich, Doctor of Education, Professor, Yaroslavl State Pedagogical University named after K D Ushinsky, Russia
 Sokolova Nadezhda Gennadevna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, Izhevsk State Technical University, Russia
 Starodubcev Vladimir Mihajlovich, Doctor of Biological Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
 Stegnij Vasilij Nikolaevich, Doctor of Sociology, Professor, Perm National Research Polytechnic University, Russia
 Stepenko Valerij Efremovich, Doctor of Law, assistant professor, Pacific State University, Russia
 Stovpce Oleksandr Vasilovich, Doctor of Philosophy, assistant professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
 Stovpce Vasil Grigorovich, Candidate of Philology, assistant professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
 Strelova Elena Dmitrievna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, South Russian State Technical University (NPI), Russia
 Suhenko Yuriy Grigorevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
 Sidorova Mariya Gennadevna, Doctor of Geographical Sciences, assistant professor, Gomo-Altai State University, Russia
 Tarariko Yuriy Aleksandrovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Ukraine
 Tarasenko Larisa Viktorovna, Doctor of Sociology, Professor, South Federal University, Russia
 Testov Boris Viktorovich, Doctor of Biological Sciences, Professor, Tobolsk Integrated Scientific Station, Ural Branch of the Russian Academy of Sciences, Tobolsk, Russia
 Tokareva Natalya Gennadevna, Candidate of Medical Sciences, assistant professor, Medical Institute FSBEI HE "Moscow State University named after NP Ogarev, Russia
 Tolbatov Andrej Vladimirovich, candidate of technical sciences, assistant professor, Sumy National Agrarian University, Ukraine
 Tonkov Evgenij Evgenievich, Doctor of Law, Professor, Law Institute of the National Research University Belgorod State University, Russia

- Trigub Petr Nikitovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Ukraine
 Tungushbaeva Zina Babagusova, Doctor of Biological Sciences, Kazakh National Pedagogical University named after Abay, Kazakhstan
 Ustenko Sergej Anatolevich, Doctor of Technical Sciences, assistant professor, Nikolaev State University named after V O Sukhomlinsky, Ukraine
 Fateeva Nadezhda Mihajlovna, Doctor of Biological Sciences, Professor, Tyumen State University, Russia
 Fathyova Alevina Leontevna, Doctor of Education, assistant professor, Bashkir State University (Sterlitamak branch), Russia
 Fedorishin Dmitro Dmitrovich, Doctor of Geological and Mineralogical Sciences, Professor, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine
 Fedotova Galina Aleksandrovna, Doctor of Education, Professor, Novgorod State University, Russia
 Fedyanina Lyudmila Nikolaevna, Doctor of Medical Sciences, Professor, Far Eastern Federal University, Russia
 Habibullin Rifat Gabdulhakovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Kazan (Volga) Federal University, Russia
 Hodakova Nina Pavlovna, Doctor of Education, assistant professor, Moscow City Pedagogical University, Russia
 Hrebina Svetlana Vladimirovna, Doctor of Psychology, Professor, Pyatigorsk State Linguistic University, Russia
 Chervonij Ivan Fedorovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Zaporizhzhya State Engineering Academy, Ukraine
 Chigirinskaya Natalya Vyacheslavovna, Doctor of Education, Professor, Volgograd State Technical University, Russia
 Churekova Tatyana Mihajlovna, Doctor of Education, Professor, Russia
 Shajko-Shajkovskij Aleksandr Gennadevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Chernivtsi National University Y Fedkovich, Ukraine
 Shapovalov Valentin Valerevich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Kharkov Medical Academy of Postgraduate Education, Ukraine
 Shapovalov Valerij Vladimirovich, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Kharkiv Regional State Administration, Ukraine
 Shapovalova Viktorja Alekseevna, Doctor of Pharmaceutical Sciences, Professor, Kharkov Medical Academy of Postgraduate Education, Ukraine
 Sharagov Vasiliy Andreevich, Doctor of Chemical Sciences, assistant professor, Balti State University "Alecu Russo", Moldova
 Shevchenko Larisa Vasilevna, Doctor of Veterinary Sciences, Professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine
 Shepitko Valerij Yurevich, Doctor of Law, Professor, National Law University named after Yaroslav the Wise, Ukraine
 Shibaev Aleksandr Grigorevich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Odessa National Maritime University, Ukraine
 Shishka Roman Bogdanovich, Doctor of Law, Professor, National Aviation University, Ukraine
 Sherban Igor Vasilevich, Doctor of Technical Sciences, assistant professor, Russia
 Elezovich M Dalibor, Doctor of Historical Sciences, assistant professor, Pristina University K Mitrovica, Serbia
 Yarovenko Vasiliy Vasilevich, Doctor of Law, Professor, Admiral G I Maritime State University Nevelsky, Russia
 Yacenko Aleksandr Vladimirovich, Professor, Institute of Maritime Economics and Entrepreneurship, Scientific Research Design Institute of the Marine Fleet of Ukraine, Ukraine
 Evstropov Vladimir Mikhailovich, Doctor of Medical Sciences, Professor, Russian Customs Academy, Russia
 Kononova Alexandra Evgenievna, PhD in Economics, docent, Pridneprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture, Ukraine
 Svitlana Titova, PhD in Geography, docent, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
 Tatarchuk Tetiana, PhD in technical sciences, NU "Zaporizhzhya Polytechnic", Ukraine
 Chupachkina Svitlana Vasyliivna, PhD in pedagogical sciences, docent, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine
 Boiko Ruslan Vasiliovich, PhD in Economics, docent, Khmelnytsky National University, Ukraine
 Voropayeva Tetiana Sergiivna, PhD in Psychology, docent, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
 Zakharenko Natalia, PhD in Economics, Priazov State Technical University, Ukraine
 Kirkin Oleksandr Pavlovich, PhD in technical sciences, docent, Priazov State Technical University, Ukraine
 Kyianovskiy Aleksandr Moiseevich, PhD in Chemistry, docent, Kherson State Agrarian University, Ukraine
 Tharkahova Irina Grigorevna, PhD in Economics, docent, Adyge State University, Russia
 Vitroviy Andriy Orestovych, PhD in technical sciences, docent, Ternopil National Economic University, Ukraine
 Khodakivska Olga, Doctor of Economic Sciences, senior research assistant, National Research Center "Institute of Agrarian Economics", Ukraine
 Shatkovskiy Andrii, Doctor of Agricultural Sciences, Institute of Water Problems and Melioration of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Ukraine
 Katerynchuk Ivan Stepanovych, Doctor of Technical Sciences, Professor, National Academy of the State Border Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytsky, Ukraine
 Goncharenko Igor Vladimirovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine, Ukraine
 Gornostaj Oryslava Bogdanivna, PhD in technical sciences, docent, Lviv State University of Life Safety, Ukraine
 Stanislavchuk Oksana Volodymyrivna, PhD in technical sciences, docent, Lviv State University of Life Safety, Ukraine
 Mirus Oleksandr-Zenovij Lvovich, PhD in Chemistry, docent, Lviv State University of Life Safety, Ukraine
 Nashynets-Naumova Anfisa, Doctor of Law, docent, Boris Grinchenko Kyiv University, Ukraine
 Kyselov Iurii Olexandrovych, Doctor of Geographical Sciences, Professor, Uman National University of Horticulture, Ukraine
 Smutchak Zinaida Vasyliivna, Doctor of Economic Sciences, docent, Flight Academy of the National Aviation University, Ukraine
 Polenova Galina Tikhonovna, Doctor of Philology, Professor, Rostov-on-Don State University of Economics, Russia
 Makeeva Vera Stepanovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Russian State University of Physical Culture, Sports, Youth and Tourism, Russia
 Bunchuk Oksana, Doctor of Law, docent, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine
 Gladukh Ievgenii, Doctor of Pharmacy, Professor, National University of Pharmacy, Ukraine
 Benera Valentuna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Taras Shevchenko Regional Humanitarian-Pedagogical Academy of Kremenets, Ukraine
 Demyanenko Natalia, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Taras Shevchenko Regional Humanitarian-Pedagogical Academy of Kremenets, Ukraine
 Makarenko Andriy Viktorovich, PhD in pedagogical sciences, docent, Donbass State Pedagogical University, Ukraine
 Kharkoviuk-Balakina Natalia, PhD in biological sciences, docent, State Institution "Institute of Gerontology of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine", Ukraine
 Chushenko Valentina Mykolajivna, PhD in pharmaceutical sciences, docent, National Pharmaceutical University, Ukraine
 Malinina Nina Lvovna, doctor of philosophical science, docent, Far Eastern Federal University, Russia
 Brukhansky Ruslan Feoktistovich, Doctor of Economic Sciences, Professor, Western Ukrainian National University, Ukraine
 Zastavetska Lesya Bogdanovna, Doctor of Geographical Sciences, Professor, Ternopil National Pedagogical University named after V Gnatyuk, Ukraine
 Kalabska Vira Stepanivna, PhD in pedagogical sciences, docent, Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychyna, Ukraine
 Kutishchev Stanislav Nikolaevich, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor, VSTU, Russia
 Pikas Olha Bohdanivna, Doctor of Medical Sciences, Professor, National Medical University named after A A Bogomolets, Ukraine
 Shepel Yuri Alexandrovich, Doctor of Philology, Professor, Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine
 Kuris Yuri Vladimirovich, Doctor of Technical Sciences, Professor, Zaporizhzhya National University, Ukraine
 Kalinchenko Irina Alexandrovna, Doctor of Medical Sciences, Professor, Sumy State Pedagogical University named after A S Makarenko, Ukraine
 Kagermazova Laura Tsraevna, Doctor of Psychology, Professor, Chechen State Pedagogical Institute, Russia
 Kravchenko Olena Ivanivna, Doctor of Pedagogical Sciences, assistant professor, Luhansk National Taras Shevchenko University, Ukraine
 Redkous Vladimir Mikhailovich, Doctor of Law, Professor, Institute of State and Law of the Russian Academy of Sciences, Russia
 Evstropov Vladimir Mikhailovich, Doctor of Medical Sciences, Professor, Russian Customs Academy, Russia
 Kononova Alexandra Evgenievna, PhD in Economic Sciences, assistant professor, Pridneprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture, Ukraine
 Svitlana Titova, PhD in Geography, assistant professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
 Tatarchuk Tetiana, PhD in Technical Sciences, Zaporizhzhya Polytechnic, Ukraine
 Vitroviy Andriy Orestovych, PhD in Pedagogical Sciences, assistant professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine
 Boiko Ruslan Vasiliovich, PhD in Economic Sciences, assistant professor, Khmelnytsky National University, Ukraine
 Voropayeva Tetiana Sergiivna, PhD in Psychology, assistant professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
 Kirkin Oleksandr Pavlovich, PhD in Technical Sciences, assistant professor, Priazovskiy State Technical University, Ukraine
 Kyianovskiy Aleksandr Moiseevich, PhD in Chemistry, assistant professor, Kherson State Agrarian University, Ukraine
 Tharkahova Irina Grigorevna, PhD in Economic Sciences, assistant professor, Adyge State University, Russia
 Vitroviy Andriy Orestovych, PhD in Technical Sciences, assistant professor, Ternopil National Economic University, Ukraine
 Khodakivska Olga, Doctor of Economic Sciences, senior researcher, National Research Center "Institute of Agrarian Economics", Ukraine
 Shatkovskiy Andrii, Doctor of Agricultural Sciences, Institute of Water Problems and Land Reclamation of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Ukraine
 Katerynchuk Ivan Stepanovych, Doctor of Technical Sciences, Professor, National Academy of the State Border Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytsky, Ukraine
 Goncharenko Igor Vladimirovich, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine, Ukraine
 Gornostaj Oryslava Bogdanivna, PhD in Technical Sciences, assistant professor, Lviv State University of Life Safety, Ukraine
 Stanislavchuk Oksana Volodymyrivna, PhD in Technical Sciences, assistant professor, Lviv State University of Life Safety, Ukraine
 Mirus Oleksandr-Zenovij Lvovich, PhD in Chemistry, assistant professor, Lviv State University of Life Safety, Ukraine
 Belotserkovets Vladimir Viktorovich, Doctor of Economic Sciences, Professor, National Metallurgical Academy of Ukraine, Ukraine
 Lopuch Piotr Stepanovich, Doctor of Geographical Sciences, Professor, Belarusian State University, Belarus
 Shvets Iryna Borysovna, Doctor of Arts, Professor, Vinnytsia State Pedagogical University named after M Kotsyubynsky, Ukraine
 Morozov Oleg Viktorovich, Doctor of Historical Sciences, assistant professor, University of Customs and Finance, Ukraine
 Vykrushch Vira Olexandrivna, Doctor of Pedagogy, professor, National University "Lviv Polytechnic", Ukraine
 Okhrimenko Viacheslav Mykolaiovich, PhD in Technical Sciences, assistant professor, Kharkiv National University of Municipal Economy named after A M Beketova, Ukraine
 Podchashynskiy Yurii Olexandrovych, Doctor of Technical Sciences, professor, Zhytomyr Polytechnic, Ukraine
 Bilavych Halyna Vasyliivna, Doctor of Pedagogy, professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine
 Hurin Ruslan Serghiyovych, PhD in Pedagogical Sciences, assistant professor, South Ukrainian National Pedagogical University named after K D Ushinsky, Ukraine
 Sukhomlinov Anatolii Ivanovich, PhD in Technical Sciences, assistant professor, Far Eastern Federal University, Russia
 Popova Julia Mikhailivna, Doctor of Economic Sciences, assistant professor, Poltava State Agrarian University, Ukraine
 Kononenko Mykhailo Mykhaylovych, PhD in Public Administration, assistant professor, Poltavskia raionna glad, Ukraine
 Muliar Volodymyr Ilyich, Doctor of Philosophical Science, Professor, Zhytomyr Polytechnic, Ukraine
 Yefimova Olha Mykolajivna, PhD in Pedagogical Sciences, Senior Lecturer, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine
 Khymai Natalia Ihorivna, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine
 Zarivna Oksana Tymofivna, PhD in Pedagogical Sciences, assistant professor, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine
 Shalova Natalia Stanislavivna, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine
 Mitina Lubov Sergiivna, PhD in Philology, assistant professor, Kharkiv State Academy of Culture, Ukraine
 Suima Iryna Pavlivna, PhD in Philology, Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine
 Medynska Tetiana Igorivna, PhD in Economics, assistant professor, Rivne State Humanitarian University, ORCID 0000-0001-6838-6403, Ukraine
 Vekua Oksana Vitalevna, PhD in Philology, assistant professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
 Shilo Zhanna Stepanivna, PhD in Economics, assistant professor, National University of Water Resources and Environmental Management, ORCID 0000-0002-2669-6734, Ukraine
 Chladze Georgiy Bidzinovich, Doctor of Law, Professor, University of Georgia, Georgia
 Kolomiets Tetiana Vyacheslavivna, PhD in Philosophy, National Medical University named after A A Bogomolets, ORCID 0000-0002-5335-7789, Ukraine
 Fonar Liudmyla, PhD in technical sciences, Odessa National Polytechnic University, ORCID 0000-0002-7478-6742, Ukraine
 Melnyk Marharyta, PhD in technical sciences, assistant professor, Odessa National Polytechnic University, ORCID 0000-0003-0619-7281, Ukraine
 Cuznetov Alexandru Serghei, PhD in Law, assistant professor, Moldavian State University, ORCID 0000-0002-2738-5620, Moldova
 Yelnikova Mariia, PhD in political science, National Pedagogical University named after M P Dragomanov, ORCID 0000-0001-9250-4684, Ukraine
 Pysmennia Olena, PhD in Law, assistant professor, Donetsk National University named after Vasyl Stus, Ukraine
 Knyazeva Maryna Vladislavovna, Kharkiv National University V N Karazin, Ukraine
 Khara Maryna Volodymyrivna, PhD in technical sciences, assistant professor, SHEE "Priazov State Technical University", Ukraine
 Nikolaienko Iryna Volodymyrivna, PhD in technical sciences, assistant professor, SHEE "Priazov State Technical University", Ukraine
 Malinovskiy Yuriy Alexandrovich, PhD in technical sciences, assistant professor, OSB "Kryvyi Rih Professional College of the National Aviation University", Ukraine
 Andrii Tkachuk, PhD in technical sciences, assistant professor, State University "Zhytomyr Polytechnic", Ukraine
 Shablil Tetiana Petrivna, PhD in Medical Sciences, assistant professor, Odessa National Medical University, ORCID 0000-0003-3114-3728, Ukraine
 Ziaichkivska Oksana Vasulivna, PhD in Economics, assistant professor, NUVGP, ORCID 0000-0002-8792-9204, Ukraine

УДК 316.422.42; 316.422.44

**THE SUSTAINABILITY INNOVATION AS A KEY TO THE PROBLEM OF IMPLEMENTING THE INCLUSIVE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT
ИННОВАЦИИ УСТОЙЧИВОСТИ КАК КЛЮЧ К ПРОБЛЕМЕ РЕАЛИЗАЦИИ
ИНКЛЮЗИВНО-УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ****Tanichev A.V. / Таничев А.В.**

с.е.с., доц. / к.э.н., доц.

ORCID: 0000-0003-0117-2763

Baltic State Technical University

“Voenmekh” Named after D.F. Ustinov, Saint-Petersburg, 1st Krasnoarmejskaya Street 1, 190005

Балтийский государственный технический университет «Военмех» им. Д.Ф. Устинова,

Санкт-Петербург, 1я Красноармейская, 1, 190005

Аннотация. В статье представлен критический подход к возможностям реализации концепции устойчивого развития в форме так называемого инклюзивно-устойчивого развития. Отмечено (с аргументацией по Марксу и Парето), что цели устойчивого развития не могут быть достигнуты путем перераспределения благ в замкнутой социально-экономической системе. Сформулирована дилемма устойчивого развития. Решение этой дилеммы видится в инновациях устойчивости.

Ключевые слова: инклюзивно-устойчивое развитие, инновации устойчивости, основной экономический закон капитализма, равновесие по Парето, устойчивое развитие

Abstract. The article presents the critical approach to the possibilities of implementing the concept of sustainable development in the form of so called inclusive and sustainable development. It is noted (with argumentation according to Marx and Pareto) that the goals of sustainable development cannot be achieved through the redistribution of benefits in a closed socio-economic system. A sustainable development dilemma has been formulated. The solution to this dilemma is seen in sustainability innovation.

Key words: fundamental economic law of capitalism, inclusive and sustainable development, sustainability innovation, Pareto equilibrium, sustainable development

Вступление.

Несмотря на то, что концепции устойчивого развития столь популярна в современном мире (427 000 000 Google-откликов на «sustainable development» и 27 000 Yandex-откликов на «устойчивое развитие» в ноябре 2021 г.), постоянно возникает вопрос о принципиальной несовместимости этой концепции с сущностью и основным законом развития капитализма, что отмечается как в России (4), так и за рубежом (20; 22). Дилемма инклюзивно-устойчивого развития – путь к спасению человечества от грядущих социальных, финансовых и экологических катастроф (современный неолиберализм) или заманчивая социальная демагогия и экологический камуфляж сущности (современный неомарксизм) – ставит вопрос о сущности появления «нового» ответственного капитализма (*responsible capitalism*) (28). На наш взгляд, решение этой дилеммы, исключаящее экзогенные ресурсы «неоэкологической» природы, могло бы лежать как в *особости* инноваций устойчивости (*sustainability innovations*), снижающих негативную антропогенную и техногенную нагрузку на природу и общество, так и в возможности использовать указанную ренту на развитие проектов устойчивости (13; 15; 23).

Основной текст

Одним из способов решения обозначенной дилеммы, в основе появления которой как противоречивость интересов стейкхолдеров устойчивого развития (11; 17; 18) (по основному закону капитализма), так и оценка ситуации с использованием концепта оптимальности по Парето. Таким образом, если представить (исходя из метафоры «тройной итог» – «*Triple Bottom Line*» (14)) макроэкономическую социально-экономическую систему (страна, объединение стран на высшей стадии не только экономической, но и политической интеграции как ЕС) как совокупность трех мега-доменов (по Элкингтону (16) – *People – Planet – Profit*), то даже необходимое участие государства (2) (или супранациональных органов, что имеет место в ЕС) в процессе перераспределения ресурсов, порождаемых мега-доменом «*Profit*» (или в процессе *устойчивой* организации инвестиционных потоков в модели шести капиталов (7)), где государство в принципе способно проводить политику устойчивого развития (29), что в перспективе рассматривается авторитетнейшими западными экономистами (26), а также исследовательскими организациями (например, Всемирный деловой совет по устойчивому развитию – *World Business Council for Sustainable Development* – <https://www.wbcsd.org/>) (27) даже как перерождение капитализма (*reinventing capitalism*). Кажется, судя по заключительной цитате в этом параграфе, что сама Природа подталкивает человечество к коренным изменениям этой единственной выдержавшей (до поры, до времени) историческую проверку социально-экономической формации: «Пандемия COVID-19 сделала переосмысление капитализма даже еще важнее: сейчас это критически важная часть того (*генеральной задачи внедрения концепции устойчивого развития* – авт.), как мы реагируем на глобальную пандемию и восстанавливаемся после нее.» (*ibid.*, p. 2).

Среди нескольких определений инновации устойчивости (21), было выбрано одно (12), довольно хорошо совпадающее с авторской точкой зрения, которое здесь и приводится в несколько модифицированном автором виде: **инновации устойчивости** (*sustainability innovation* или *sustainable innovation*) – это те новые продукты, процессы (включая институциональные – авт.), услуг и технологии, разработка которых способствует развитию и процветанию человеческих потребностей и институтов при полном уважении к мировым природным ресурсам и регенеративным способностям. Вместе с тем, принимая во внимание, ранее принятое нами (8) и сохраняющееся по сей день мир-системное положение о соотношении ядра и периферии (1), отметим, что благоприятная для капиталистического накопления глобальная асимметрия развития мирового капитализма сохраняется (достаточно обратиться к динамике душевого ВВП), в силу чего «центр получает значительную часть своих сверхприбылей за счет эксплуатации периферии» (6, с. 250). Следовательно, эта асимметрия оказывает перманентное влияние на воспроизводство условий неэквивалентного обмена между тремя центрами силы мирового капитализма (3; 24) и его периферией. Разумеется, это касается и международной диффузии инноваций, реализуемой в первую очередь посредством механизма симплексного трансфера инноваций, а не спилловера

(9). В результате такой двойственной роли инноваций, последние, особенно в случае директивного трансфера инноваций устойчивости (когда слаборазвитые страны вынуждают играть по правилам «зеленой экономики»), воспроизводятся взаимоотношения технологического империализма (19; 25) по типу «метрополия-колония, что иногда терминируется как «Колониализм 3.0» (10).

В силу сказанного, исследование инноваций устойчивости требует разработки холистического подхода, поскольку даже трансфер инноваций устойчивости может продемонстрировать дуализм социально-экономических последствий. Простейший пример, заполонившие медиа сообщения о кризисе зеленой энергетики (5) как раз сигнализируют о том, что поддержанные государствами инвестиции в инновации устойчивости не обеспечили устойчивой зеленой энергетики. А это – всего лишь вершина айсберга. Достаточно ли изучены не сегодняшние, а отдаленные во времени, но ожидаемые экстерналии этой зелёной энергетики, их влияние на элементы природного капитала, человеческого капитала, социального капитала (потеря биологического разнообразия, ухудшение здоровья населения, искажение ландшафта, появление новых вредоносных отходов в конце жизненного цикла устройств этой энергетики). Автор не ставит целью раскрыть здесь эти вопросы, а лишь предлагает разрабатывать холистический подход к изучению этих и многих других вопросов, связанных с инновациями устойчивости, которые, с одной стороны, являются источником ресурсов для устойчивого развития, а с другой могут привести как к *неустойчивому*, так и *неинклюзивному* развитию. Представляется, что в организации изучения такого многомерного социально-экономического феномена как инновации устойчивости мог бы оказаться аналог мультикапитального подхода к реализации концепции устойчивого развития (7).

Заключение и выводы.

Были рассмотрены особенности толкования и возможность реализации концепции устойчивого развития с особым акцентом на неоднозначных перспективах реализации концепции инклюзивно-устойчивого развития. Предложено использовать мультикапитальный подход для создания исследовательской матрицы разработки инноваций устойчивости в рамках политики устойчивого развития. Были получены: (1) уточнение дилеммы (инклюзивно-)устойчивого развития; и (2) уточнено определение концепта «инновации устойчивости» с указанием на них как на эндогенный источник ренты на инновации, могущей быть направленной на устойчивое развитие социально-экономических систем разного уровня.

Литература:

1. Валлерстайн И. (1996) Россия и капиталистическая мир-экономика. *Свободная мысль* (5): 30–42.
2. Васильев Ю. В., Диденко Н. И., Черенков В. И. (2019) Некоторые проблемы и перспективные драйверы устойчивого развития Арктической зоны Российской Федерации, Север и рынок: формирование экономического порядка, 1 (63): 4–26. URL: https://rio.ksc.ru/data/documents/10_sev_rinok_1_2019.pdf

3. Кураков Л. П. 2004. *Экономика и право*. Словарь-справочник. М.: ВУЗ и школа.
4. Мантанов В.В., Мантанова Л.В. (2020) Новый взгляд на устойчивое развитие: антропокосмизм, натургуманизм и экоммунизм (по Материалам ХХІУ Всемирного философского конгресса), *Ноосферные исследования*. 1: 60—69.
5. Мировой энергетический кризис углубляется. Сначала не хватало газа, а теперь еще и нефти. BBC News Русская служба URL: <https://www.bbc.com/russian/news-58926440>
6. Рязанов В. Т. (2019) *Современная политическая экономия: Перспективы неомарксистского синтеза*. СПб.: Флетейя.
7. Сигова М.В., Таничев А.В. (2021) Мультикапитальный подход к реализации концепции устойчивого развития, *Ученые записки Международного банковского института*, 3(37): 157-184 URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_46984743_62442910.pdf
8. Черенков В. И., Карпова С. В., Таничев А. В. (2020) Брендинг и модификация поведения потребителей в условиях кардинальной трансформации экономики. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Менеджмент* 19 (3): 285–315. <http://doi.org/10.21638/11701/spbu08.2020.301>
9. Черенков В.И., Марьяненко В.П., Черенкова Н.И. (2019) Развитие теории инноваций: некоторые проблемы. *Вестник Московского университета. Серия 6. Экономика*, 1: 3-29, <https://doi.org/10.38050/01300105201911>
10. Черенков В. И., Цой Е. В. (2019) Дилемма глобальной диффузии инноваций и осуществимость всеобщего устойчивого развития. *Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета* (5, часть 1): 15–23.
11. Ayuso, S., Rodríguez, M.A., Castro, R.G., and Ariño, M.A. (2011) Does stakeholder engagement promote sustainable innovation orientation? *Industrial Management & Data Systems*, 111(9): 1399–1417. <https://doi.org/10.1108/02635571111182764>
12. Baumann, H., Boons, F., and Bragd, A. (2002) Mapping the green product development field: Engineering, policy and business perspectives. *Journal of Cleaner Production*, 10: 409–425. DOI: 10.1016/S0959-6526(02)00015-X
13. Brook, J.W., and Pagnanelli, F. (2014) Integrating sustainability into innovation project portfolio management—A strategic perspective. *Journal of Engineering and Technology Management*, 34: 46–62 <https://doi.org/10.1016/j.jengtecman.2013.11.004>
14. Correia, M.S. (2019) Sustainability: An Overview of the Triple Bottom Line and Sustainability Implementation, *International Journal of Strategic Engineering*, 2(1): 29-38 DOI: 10.4018/IJoSE.2019010103
15. De la Cruz López, M.P., Cartelle Barros, J.J., Del Caño Gochi, A., and Lara Coira, M. (2021) New Approach for Managing Sustainability in Projects. *Sustainability* 2021, 13, 7037. <https://doi.org/10.3390/su13137037>
16. Elkington, J. (1997) *Cannibals with forks: the triple bottom line of 21st century business*. Oxford: Capstone.

17. Gao, S.S., Jane, J., and Zhang, J.J. (2006) Stakeholder engagement, social auditing and corporate sustainability. *Business Process Management Journal*, 12(6): 722–740. <https://doi.org/10.1108/14637150610710891>
18. Garvare, R.; Johansson, P. (2010) Management for Sustainability — A Stakeholder Theory. *Total Quality Management & Business Excellence*, 21: 737–744. <https://doi.org/10.1080/14783363.2010.483095>
19. Headrick, D.R. (1981) *The tools of empire: technology and European imperialism in the nineteenth century*, New York : Oxford University Press
20. Liodakis, G. (2010) Political Economy, Capitalism and Sustainable Development, *Sustainability* 2010, 2, 2601-2616; doi:10.3390/su2082601
21. Maier, D., Maier, A., Aschilean, I., Anastasiu, L., and Gavris, O. (2020) The Relationship between Innovation and Sustainability: A Bibliometric Review of the Literature, *Sustainability* 2020, 12, 4083; doi:10.3390/su12104083
22. McDonnell, J.E., Abelvik-Lawson, H. and Short, D. (2020) A Paradox of ‘Sustainable Development’: A Critique of the Ecological Order of Capitalism, In: *The Emerald Handbook of Crime, Justice and Sustainable Development*, ISBN: 978-1-78769-356-2, eISBN: 978-1-78769-355-5, pp. 439-463 URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/978-1-78769-355-520201024/full/html?skipTracking=true>
23. Mieg, H.A. (2012) Sustainability and innovation in urban development: Concept and case. *Sustainable Development* 20: 251–263 <https://doi.org/10.1002/sd.471>
24. Ohmae K. (1986) Becoming a triad power: The new global corporation. *International Marketing Review*, 3(3): 7–20. <https://doi.org/10.1108/eb008307>
25. Paris, B.S. (2018) Constructions of exclusion: the processes and outcomes of technological imperialism. *Metascience* 27: 493–498. <https://doi.org/10.1007/s11016-018-0321-3>
26. Porter, M.E., and Kramer, M.R. (2011) Creating Shared Value: How to reinvent capitalism – and unleash a wave of innovation and growth, *Harvard Business Review*. Jan-Feb, URL: <https://www.communitylivingbc.ca/wp-content/uploads/2018/05/Creating-Shared-Value.pdf>
27. *Reinventing Capitalism: a transformation agenda* (2020) Vision 2050 issue brief URL: <https://www.wbcsd.org/Overview/About-us/Vision-2050-Time-to-Transform/Resources/Reinventing-capitalism-a-transformation-agenda>
28. *Responsible Capitalism: An Opportunity for Europe* (2020) Institute Montagne URL: <https://www.institutmontaigne.org/ressources/pdfs/publications/responsible-capitalism-opportunity-europe-cp.pdf>
29. Von Hauff, M., Kuhnke, C., and Hobelsberger, Ch. (2017) Sustainable Development Policy In: *Sustainable Development Policy - A European Perspective*: Chapter 1. Publisher: Routledge, URL: https://www.researchgate.net/publication/316274090_Sustainable_development_policy

© Таничев А.В.

УДК 621.039.533.6

USE OF HYDROGEN TECHNOLOGIES TO REDUCE TECHNOGENIC LOADS FROM MOTOR VEHICLES AND SHIP POWER PLANTS TO THE ENVIRONMENT**ВИКОРИСТАННЯ ВОДНЕВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ ВІД АВТОТРАНСПОРТУ І СУДОВИХ ЕНЕРГОУСТАНОВОК НА ОТОЧУЮЧЕ СЕРЕДОВИЩЕ****Zipunnikov M. M. / Зіпунніков М. М.***s.t.s., as.prof/ к.т.н., доц.*

ORCID: 0000-0002-0579-2962

Vnukova N. V. / Внукова Н. В.*d.t.s., prof. / д.т.н., проф.*

ORCID: 0000-0002-4097-864X

Kozlovskiy O. V. / Козловський О. В.*graduate student / здобувач PhD*

ORCID: 0000-0002-0256-8383

Khaneichuk K. M. / Ханейчук К. М.*graduate student / здобувач PhD*

ORCID: 0000-0003-0726-5979

*Kharkiv National Automobile and Highway University, Kharkov, Yaroslava Mudrogo, 25, 61002**Харківський національний автомобільно-дорожній університет,**Харків, Ярослава Мудрого, 25, 61002*

Анотація. В роботі розглядається використання відновлювальних видів енергії шляхом створення сонячних вітроводневих заправних станцій (СВВС) на базі новітніх технологій для забезпечення автотранспорту і судових енергоустановок екологічно чистим паливом – воднем. В результаті обробки і узагальнення інформації, отриманої в процесі експериментальних досліджень сформовано науково-технічні принципи створення електрохімічних водневих акумуляторів енергії і запропоновано шляхи оптимізації їх роботи на змінних режимах, характерних для реальних умов експлуатації енерготехнологічних установок в різних геокліматичних умовах.

Ключові слова: водень, техногенне навантаження, оточуюче середовище, автотранспорт, відновлювана енергія.

Abstract. The paper considers the use of renewable energy sources through the creation of solar wind turbines (SVVS) based on the latest technologies to provide vehicles and marine power plants with environmentally friendly fuel - hydrogen. As a result of processing and generalization of the information received in the course of experimental researches scientific and technical principles of creation of electrochemical hydrogen accumulators of energy are formed and ways of optimization of their work on the variable modes characteristic of real conditions of operation of power technological installations in various geoclimatic conditions are offered.

Key words: hydrogen, technogenic load, environment, motor transport, renewable energy.

Вступ.

Розширення масштабів використання нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії (НВДЕ) в Україні, яка відноситься за своїми кліматичними умовами до країн з помірними значеннями первинних потенціалів НВДЕ, зумовлює необхідність істотного удосконалення процесів перетворення енергії і підвищення техніко-економічних характеристик систем енергопостачання на їх основі [1]. Одним з основних шляхів вирішення цієї проблеми є інтенсифікація процесів перетворення енергії у всіх ланках системи, як на стадії

генерації енергії, так і при її споживанні, що зумовлює необхідність системного дослідження динаміки процесів енергоперетворення в основних елементах технологічної схеми.

Основний текст.

Сучасний рівень водневих технологій, які реалізуються зокрема в електрохімічних установках створених в ІПМаш НАН України, дозволяє виробляти і накопичувати водень в системах з високим тиском, безпосередньо в умовах водневих заправних станцій і використовувати його в якості екологічно чистого палива в автомобільних двигунах і енергоустановках судів каботажного плавання, що знижує токсичність відпрацьованих газів транспортних засобів і забезпечує економію вуглеводневих енергетичних ресурсів.[2]

З метою зниження гостроти енергоекологічної кризи пропонується розширити використання відновлювальних видів енергії шляхом створення сонячних вітроводневих заправних станцій (СВВС) на базі новітніх технологій для забезпечення автотранспорту і судових енергоустановок екологічно чистим паливом – воднем [3].

Результати аналізу свідчать, що автономна сонячно-вітроводнева станція потужністю 200 кВт•ч при безперервній роботі на розрахунковому режимі може виробляти за добу 100 кг (1100 м³) водню, що відповідає 300 л бензину в енергетичному еквіваленті і забезпечує зменшення викидів до атмосфери 800 кг CO₂ та повністю виключити утворення твердих часток.

В результаті обробки і узагальнення інформації, отриманої в процесі експериментальних досліджень сформовано науково-технічні принципи створення електрохімічних водневих акумуляторів енергії і запропоновано шляхи оптимізації їх роботи на змінних режимах, характерних для реальних умов експлуатації енерготехнологічних установок в різних геокліматичних умовах. Паливозаправні станції, які побудовано за розробленою схемою, можуть скласти конкуренцію Home Energy Station, які пропонуються фірмою Honda для отримання водню з побутового газу.

Застосування у складі СВВС оригінальної електролізної технології в порівнянні з традиційними електролізерами забезпечує наступні переваги: – зниження енерговитрат на 10-15 % з одиниці виробленого продукту (питоме енергоспоживання складає 3,8-4,1 кВт•ч/м³); – система забезпечує генерацію газів з тиском обмеженим лише міцністю конструкції корпусних елементів. На практиці досягнуто рівень тиску 70 МПа; – відсутність розділових мембран, що підвищує надійність і безпеку експлуатації системи; – в електрохімічному генераторі водню і кисню високого тиску не використовуються рідкоземельні метали і метали платинової групи, за рахунок чого зменшується вартість основного устаткування, що підвищує його конкурентоспроможність на ринку технічних засобів для отримання водню[2].

Оцінка масогабаритних і вартісних показників автозаправного комплексу з системою генерації водню високого тиску свідчить, що для виробництва 5 000 м³ водню в добу потрібна електролізна установка продуктивністю 200 м³/ч. Використання в конструкції електролізера емностей з внутрішньою

порожниною 1 м³ забезпечує продуктивність модуля на рівні 6,5-7 м³ водню в годину. Отже, конструкція електролізера міститиме 35 модулів. Загальна площа електролізної установки з системою зберігання 50-60 м². Споживана електрична потужність 780 кВт. Орієнтовна вартість комплексу \$1,7 - 2,0 млн. Для порівняння, ринкова вартість електролізерів, такої продуктивності за воднем при робочому тиску 0,5 МПа складає \$1,3 млн. Споживана потужність стандартних електролізерів не менше 900 кВт, без урахування витрат на компресію водню, що збільшує вартість основного обладнання.

Висновки.

Використання геліо- та вітро-енергетичних комплексів для забезпечення автотранспорту і судових енергоустановок воднем дозволить знизити залежність України від імпорту вуглеводневих палив і значно поліпшить стан навколишнього середовища в рекреаційних зонах і територіально-промислових регіонах півдня України. Разом з тим, подальшого розвитку потребує вирішення проблеми коректного визначення відверненого екологічного збитку при заміні воднем традиційних вуглеводневих палив з урахуванням всіх чинників негативного впливу відпрацьованих газів, особливо їх канцерогеновмісних складових на оточуюче середовище, що сприятиме підвищенню інвестиційного рейтингу розробок в галузі використання відновлювальних джерел енергії з застосуванням водневих технологій.

Література:

1. П.М. Канило, Н.В. Внукова, А. М. Туренко, А.В. Гриценко. Глобальні енерго-еколого-кліматичні проблеми та невідкладність їх вирішення. Підручник. Харків: ХНАДУ, 2020 – 388 с.

2. Соловей В.В. Застосування водневих накопичувачів енергії у вітроенергетичних установках / В.В. Соловей, А.В. Бастєєв, А.А. Шевченко, М.М. Зіпунніков // Інноваційна взаємодія науки з вітчизняним паливно-енергетичним комплексом: досвід ПІМаш НАН України; Монографія за загальною редакцією Ю.М. Мацевитого. – Київ: Наукова думка, 2021. – С. 252-255. ISBN 978-966-00-1753-5

3. В. В. Соловей, Н. В. Внукова, А. В. Гриценко, П. М. Канило. Вплив енерго-екологічних факторів на конкурентоздатність водню як моторного палива (в транспортних енергоустановках). *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies* [this link is disable](#). 2014. 5(8). С. 41–46

Стаття надіслана: 13.12.2021 р.
© Зіпунніков М. М., Внукова Н. В.
Козловський О. В., Ханейчук К. М.

УДК 528.941:37.011

TERRITORY AND POPULATION OF UKRAINE ON ANCIENT MAPS AND
ATLAS

ТЕРИТОРІЯ ТА НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ НА СТАРОВИННИХ КАРТАХ І АТЛАСАХ

Dudun T. V. / Дудун Т. В.

<https://orcid.org/0000-0002-9960-9793>*PhD on geography, assistant professor Taras Shevchenko national university of Kyiv,**Geography faculty, Geodesy and cartography chair**64/13, Volodymyrska Street, City of Kyiv, Ukraine, 01601 /**Кандидат географічних наук, доцент кафедри геодезії та картографії**географічного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка**64/13, Володимирська вул., м. Київ, Україна, 01601*

Анотація. Визначено та проаналізовано найдавніші карти, які були створені на територію сучасної України. Обґрунтовано використання способів зображення населення на цих картах. Виділено найвизначніші картографічні твори, що створювалися на території сучасної України та за її межами.

Ключові слова: карта, атлас, способи зображення, населення, територія України

Abstract. The oldest maps created on the territory of modern Ukraine are identified and analyzed. The use of image methods on these maps is justified. The most significant cartographic works created on the territory of modern Ukraine and abroad are highlighted.

Key words: map, atlas, ways of image, population, territory of Ukraine

Вступ.

У вік комп'ютерних технологій, безпілотних літальних апаратів, дистанційного зондування Землі, виникненні нових теоретичних концепцій картографії, зокрема «кіберкартографії» («cybercartography» - картографія інформаційної ери) запропоновану Д.Р.Ф. Тейлор [4], професором університету Carleton (Оттава, Канада). Кіберкартографія визначена ним як «організація, подання, аналіз і комунікація просторової інформації щодо широкого розмаїття тем в інтерактивному, динамічному, багато чутливому форматі із застосуванням мультимедіа та багатомодульних інтерфейсів. Ця парадигма поширилася в академічних публікаціях і була застосована для створення таких інноваційних атласів як, наприклад, «Cybercartographic Atlas of Antarctica».

Кіберкартографія разом з геовізуалізацією та веб-картографією символізує глибокі зміни в картографуванні. Ці зміни – результат індустріального розвитку суспільства, багаторічного досвіду створення картографічної продукції у багатьох галузях науки і господарства, активної діяльності співтовариств розробників програмних продуктів на відкритих кодах, а також яскраве свідчення поточної життєздатності й оновлення світу картографування, але при цьому всьому все частіше науковці звертають свій погляд до картографічних шедеврів, які були створені великими картографами без доступу до яких-небудь приладів. Як карти так і атласи, які були розроблені і видані понад 500 років тому не втрачають своєї цінності і сьогодні. Зокрема, цю тезу підкреслюють публікації українських вчених [1, 3].

Основна частина.

Одними з найдавніших картографічних творів, що зображують територію України є карти, складені Клавдієм Птолемеєм. Для середньовічних

мореплавців, мандрівників та географів Птоломей був авторитетом, на чий праці довгий час вони покладалися, складаючи маршрути своїх мандрівок та вивчаючи будову Землі, власне, сприймаючи погляд античного науковця, як беззаперечну істину. У рукописі «Географія» К. Птолемея 1420 року на одній з карт невідомим автором було додано географічну назву «Сарматія» для позначення більшої частини території сучасної України. Через 47 років Ніколасом Германусом було перероблено зміст «Географії» 1467 року. На перевиданій «Восьмій карті Європи» автор зобразив українські землі під назвою «Європейська Сарматія».

Належну роль у зображенні теренів України зіграв Абрагам Ортеліус (Ортелій), випустивши свій «Theatrum Orbis Terrarum», який був виданий латинською мовою і був першим атласом сучасного типу. На карті «Romani Imperii Imago» 1581 року видання українські землі позначаються як «Sarmatiae» (рис.1), а на карті «Europam, Sive Celticam Veterem» 1595 року територія України підписана як «Scytia» (рис.2).

Значний внесок у зображенні українських земель зіграв військовий інженер Гійом Левассер де Боплан, який під час проходження військової служби у польській армії написав книгу «Опис України кількох провінцій королівства польського, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансильванії разом з їхніми звичаями, способом життя і ведення воєн, сіра де Боплана в Руані, у Жана Куйе, при королівському дворі». Також, йому належать такі глобальні твори як, «Tabula Geographica Ucrainska» (Українська географічна карта) 1639 р. та «Генеральна карта України», що є загальногеографічними картами. У сукупності із рукописом, карти дають змогу уявити та зрозуміти уклад населення тогочасної України, його традиції, політичні переконання та ідеали.

Рис.1. «Romani Imperii Imago» А.Ортелія. Перевидання 1592 року.

Рис. 2. «Europam, Sive Celticam Veterem» А. Ортелія. Видання 1595 року.

Павел Йозеф Шафарик, будучи видатним вченим-славістом, мовознавцем та етнографом свого часу, видає у 1842 році книжку під назвою «Слов'янський народопис», в якій містилася карта «Слов'янські землі» (рис. 3). Цей картографічний твір мав великий успіх та був перекладений на декілька мов та доданий до декількох картографічних видань інших європейських авторів. Одним з головних досягнень було те, що П. Й. Шафарику вдалося правильно передати назви українських міст словацькою мовою. Наприклад, карта містила такі назви як Lviv, Mykolajiv та Šchenihiv. Карта відображає ареали проживання етносів, зокрема, можна спостерігати значну кількість північних, південних та західних територій сучасної України, на якій проживали німці.

Австрійський статистик, етнограф, картограф чеського походження Карел Черніг 1856 року у Відні видає твір під назвою «Етнографічна карта Австрійської монархії». На карті були зображені Закарпаття, Буковина та Галичина, які позначалися як територія розселення рутенів (українців).

У 1861 році громадський діяч та видавець календаря «Львовянин» друкує твір під назвою «Карта етнографічна Малоруси».

У 1896 році виходить один з найважливіших для українського народу картографічних творів – «Народописна карта українсько-руського народу» Григорія Величка, яка на думку деяких вчених є першою українською етнографічною картою. На цій карті український етнос носить назву «українці русини».

В 1920 у Польщі під керівництвом професора Львівського університету Е. Ромера виходить твір під назвою «Geograficzno-statystyczny Atlas Polsky» (Географічно-статистичний Атлас Польщі), що складався з 34 сторінок. Окрім, загальногеографічних карт, в атласі були карти, що висвітлювали стан населення тогочасної Польщі, в склад якої частково входили нинішні території України. Атлас містив карти густоти населення, розподіл населення, його

річного приросту. У 1930 році професор випускає ще один атлас під назвою «Powszechny Atlas Geograficzny». Робота над доповненням змісту продовжувалась і в наступні роки. Дуже цікавою є карта густоти населення (рис. 4) одного з пізніх видань цього твору. Для позначення територій з різною густотою населення, автор використав спосіб кількісного фону (легенді наводиться детальна шкала), а розподіл пунсонів за кількістю жителі дає більш детальну картину чисельності населення.

Рис. 3. Карта «Слов'янські землі» П.Шафарика. 1842 рік.

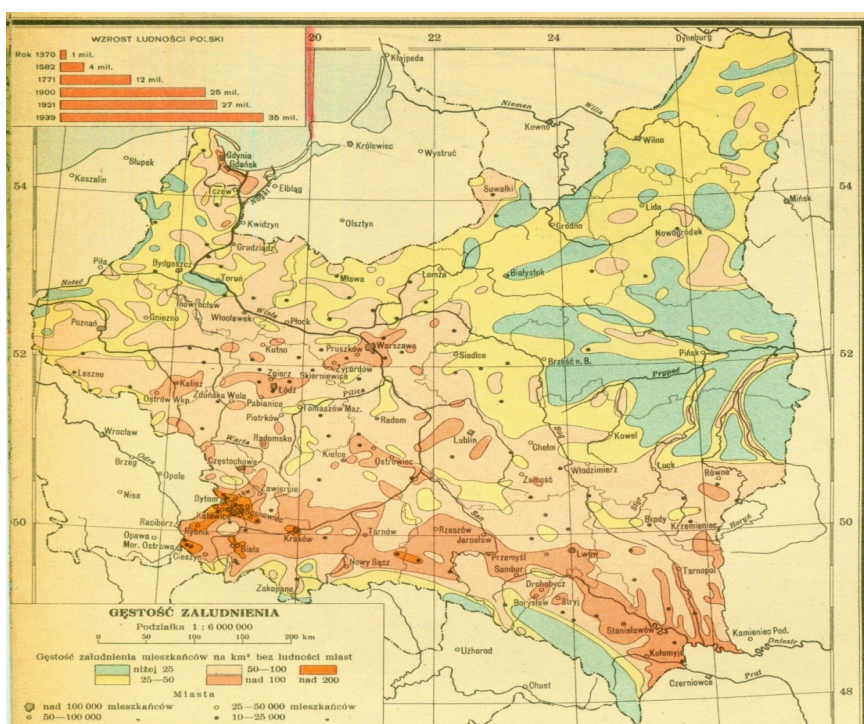

Рис. 4. Карта густоти населення Еугеніуша Ромера.

На основі даних загального перепису населення СРСР, який був проведений в кінці 1926 року, укладено карти всієї країни і окремих її частин. Особливо виразна “Обзорная карта плотности населения СССР” (М., 1929 р.) масштабу 1 : 10 000 000, укладена В. А. Каменецьким. На фоні згладженої в контурах картограми, яка показує щільність “внегородского” населення і виконана в зелено-жовтих тонах, яскраво виділяються червоні кола різного розміру, які відображають пропорційно кількість мешканців міст. Інтервали ступенів у шкалі щільності, у відповідності зі зростанням цього показника, все збільшуються, що відповідає особливостям розміщення населення в колишньому СРСР (від малозаселених територій до щільнозаселених).

В Україні на початку століття у короткий період відновлення української державності та в подальші часи, було створено ряд карт населення. У 1918 році видано “Спеціальну карту України” у масштабі 1 : 420 000. В 1920 році вийшла “Оглядова карта України” у масштабі 1 : 7 500 000 та “Мапа України” у масштабі 1 : 1 500 000, на якій подано додаткові карти “Розселення українців” та “Карта земель, де живуть українці”. В цей час вийшла низка адміністративних та інших карт, де відображено розселення населення. У 1925 році у видавництві “Червоний шлях” вийшла “Етнографічна мапа Української Соціалістичної Республіки” за підсумками переписів 1897, 1920, 1922, 1923, 1924 років в адміністративних кордонах України на 1 серпня 1924 року. Масштаб карти 1 : 750 000, автори І. Мальований та Т. Скрипник. В тому ж році вийшла “Карта населення України” у масштабі 1 : 660 000. Тема населення відображена також у “Географічному атласі Української Соціалістичної республіки” за редакцією Л. Кльованого (Харків, 1929 р.). Не можна обійти увагою довідковий комплексний атлас України “Атлас України і суміжних країн” за редакцією В. Кубійовича (Львів, 1937 р.), який вийшов на той час за межами України. Він вміщує багато карт населення (переважно масштабу 1 : 5 000 000) всіх українських етнічних земель.

У 1930-40-х роках у СРСР проходить робота над створенням Великого радянського атласу світу і у 1937 році виходить його перший том, що включав політичні, економічні та географічні карти світу. Згодом, у 1940 році виходить другий том Великого атласу, що зображує території областей та республік СРСР.

У повоєнні роки (після 1945 р.) тема населення України знаходила відображення у великих картографічних творах СРСР та світу. Донедавна проблеми картографування населення вирішувалися в рамках комплексних соціально-економічних досліджень. Серед великих картографічних творів є “Карту сучасного етнічного складу населення Української РСР” у масштабі 1:500 000 за авторством В. Наулко, підготовлену Інститутом мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені Максима Рильського та видану в 1968 році. На карті подано розселення народів за етнічними групами та відображено національний склад міського населення України.

У 1975 році в Секторі географії АН УРСР було розроблено та видано першу карту “Розміщення населення УРСР (за матеріалами перепису 1970 р.)”. Карту видано у масштабі 1 : 750 000. Це поки що єдина базова карта, де наявні

всі населені пункти України під час перепису за типом та людністю. Вона вміщує дві додаткові карти масштабу 1 : 2 500 000 - “Динаміка населення (за матеріалами перепису 1959 та 1970 рр.)” і “Густота населення”.

В першій половині 90-х років минулого століття вийшло кілька загальногеографічних карт України, де відображено окремі характеристики населення, зокрема розселення та людність населених пунктів: “Україна. Адміністративний устрій” (Мапа ЛТД, масштаб 1 : 2 000 000; 1992, 1994 рр.), “Україна. Оглядова мапа” (масштаб 1 : 2 000 000, 1994 р.), де картою-врізкою подано серію карт “Із історії української державності”. Видано атлас “Українці. Східна діаспора” (Мапа ЛТД, 1993); історико-картографічний атлас “Національні меншини в Україні 1920 - 1930 роки”.

У 2007 році ДНВП «Картографія» опубліковує Національний атлас України. Атлас налічує шість тематичних блоків, присвячених історії, природним умовам, населенню та його розвитку, економіці держави та екологічному стану природного середовища. В першому блоці подається загальна характеристика території України. Розділ «Населення та людський розвиток» налічує 181 карту та висвітлює тематику чисельності та структури населення, його міграцій та національного складу, мов та релігій.

Висновок.

Для картографів XIV-XVIII століть було характерним цікавитися лише географічними особливостями території України, сприймаючи мешканців земель як невід’ємну її складову. Ті роботи, що хоч трохи присвячувалися населенню регіонів, були лише рукописними творами, що доповнювалися картами загальногеографічного змісту. На початку XIX століття картографи починають приділяти увагу етнокартографії, що на протязі усього століття та початку наступного сприяє становленню України як держави.

Характерними способами для зображення характеристик населення є спосіб кількісного та якісного фону, способи ліній руху, ареалів, точковий спосіб, способи картограм і картодіаграм.

Зазвичай за допомогою способу ареалів картографи XVII-XIX віків зображували території розташування етносів (кочових племен, корінних жителів). Даний спосіб зображення є актуальними і у наш час. Він допомагає користувачу з будь-яким рівнем підготовки зрозуміти задум, який автор вклав у картографічне зображення.

Лініями руху користувались, продовжують користуватися і в наш час, при створенні історичних карт, зображуючи переміщення певних народів, кочових племен, які впливали на хід історії.

Спосіб кількісного фону почали використовувати відносно недавно, у кінці XIX – на початку XX століть, в основному для великих картографічних творів, зокрема, атласів. На відміну від кількісного, якісним фоном зображували території етносів, завойованих чи просто відомих картографу територій ще на середньовічних картах.

Точковим способом, способами картограм і картодіаграм починають користуватися вже при створенні глобальних картографічних творів, зокрема, атласів регіонів чи світу, для відображення відмінностей певних, цікавих для

картографа, явищ, їх змін у часі. Для цього потрібні масиви даних за різні роки, копівка робота статистичних служб та велика кількість збирачів інформації.

Список використаних джерел

1. Картографія та історія України. Збірник наукових праць: наукове видання / Н. Бортняк, М. Вавричин, І. Гудз, Я. Дашкевич [та ін.]; Львів – Київ – Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 2000. – 359 с.
2. Національний атлас України / НАН України, Інститут географії, Державна служба геодезії, картографії та кадастру ; голов. ред. Л. Г. Руденко ; голова ред. кол. Б. Є. Патон. - К.: ДНВП «Картографія», 2007. - 435 с.
3. Хведченя С. Історико-картографічний аспект у вивченні пам'яток історії// Історико-географічні дослідження в Україні та культури. – 2004. С. 102-117
4. Taylor D.R.F. Maps and Mapping in the Information Era // Keynote address at the 18th ICA Conference, Stockholm, Sweden, in Ottoson, L. (ed), Proceedings. – 1997/ - Vol. I, Swedish Cartographic Society, Gavle. – 1. – P. 1-10.

Стаття відправлена: 07.12.2021 г.

© Дудун Т. В.

UDC [371.3:372.8]:004.77

**DEVELOPING STUDENTS' MEDIA INFORMATION COMPETENCE
THROUGH SOCIAL NETWORKS IN THE EDUCATIONAL
ENVIRONMENT****Kyrpa A.***c.p.s., as. prof.*

ORCID: 0000-0002-7953-7008

*Communal Institution of Higher Education "Dnipro Academy of Continuing Education"
of Dnipropetrovsk Regional Council", Dnipro, V. Antonovych St., 70, 49006*

Abstract. The article is devoted to one of the current problems in the field of innovative learning technologies that is implementation of social networks as interactive tools of modern education to develop students' media information competence. The article reveals the essence of a modern form of educational activity and formation of media information competence that is a thematic online marathon on social networks.

Keywords: media information competence, social; network, information and communication technology, thematic online marathon.

Introduction.

Today makes adjustments in all spheres of activity, contributes to rapid transforming society, forming socio-cultural innovations, introducing media (social media as well) and information and communication technologies as an integral part of society. The use of the Internet and social networks is not just an everyday phenomenon, it can be considered the main form of cultural development of the individual, which has a significant impact on his or her formation and sometimes serves as the only source of information. According to the USAID-Internews survey, the share of active Internet users is growing every year and Ukrainians tend to use social networks as the primary and only source of information [5].

Main text.

Exploring the features of social media, we identified both their positive (rapid search for like-minded people, expanding the circle for communication both synchronous and asynchronous; the ability to express oneself, to realize own creative potential; reading the news and commenting them; discussion of issues and topics that are silenced by traditional media; assistance in organizing professional activities, promoting and advertising it on the Internet; acquaintance with issues related to the organization of the educational process; the possibility of volunteering and charity, etc.) and negative consequences (rapid obsession to unlimited online time; inappropriate use of time; health problems; danger from the activities of fraudsters, manipulators, etc.).

That is why regarding the realities of today, the main task of teachers as headliners of modern educational transformations is to prepare students for safe and effective interaction with the modern media system, taking into account the development of information and communication technologies, to form media information competence and media culture. It is worth noting that, interacting with adolescents, it is necessary to take into account the pace and intensity of their development and the ability to perceive everything new, the desire to become better, the desire for self-improvement and self-expression [2, p. 46].

Forming media culture and media information competence of adolescents can be both spontaneous and purposeful, which determines the productive or unproductive nature of socio-psychological mechanisms [4, p. 49]. We agree with the opinion of R. Gurevych [1, p. 53] that social media as a new form of educational and extracurricular activities and a way of interacting with students and their parents are rapidly entering the teachers' lives, expanding the educational space.

One of modern forms of educational activity and formation of media information competence is a thematic online marathon on social networks. Defining the concept of "thematic online marathon", we mean a structured form of work on social networks, the didactic purpose of which is to develop the students' competencies through specific tasks in a timely manner. By creating tasks as close as possible to real situations and involving students in the online marathon, the teacher has the opportunity to help them apply the acquired knowledge in practice.

Conducting an online marathon on social networks can be divided into several stages, which involve both synchronous and asynchronous activities:

- 1) preparatory stage (working on a certain topic, as homework the teacher develops a number of interrelated thematic tasks, focusing on the goal);
- 2) organizational stage (the teacher informs the rules of participation in the online marathon, creates and distributes links to the created tasks);
- 3) implementation stage (the teacher gradually in the specified period gives students access to new tasks on the social network, facilitates the students' work, provides feedback; students, in turn, working at their own pace, are directly involved in its implementation, placing the results of their work under the post);
- 4) final stage (the teacher summarizes the results, provides feedback to students on the results of their work, adjusts activities for further educational activities).

In order to develop oral skills, a marathon may include tasks that involve recording reflections on a topic or a detailed answer to a question, using, i.e. the Flipgrid or Voki application. The development of writing skills can be done with the help of Storybird, Make Beliefs Comix, Write & Improve; testing to identify student knowledge on a particular topic could be carried out using Quizlet, Learningapps, etc.

By implementing a thematic online marathon on a social network, educational activities are introduced both synchronously (i.e. studying these topics in class) and asynchronously (i.e. doing homework by students in mini-groups). For example, the introduction and activation of new language equipment by teachers during class activities on the topics of "Mass Media" and "Internet" can take place synchronously. Materials within the lexical range (in particular, the Internet, modern means of communication and information, communication on the Internet, social networks in the life of a modern young person) are processed with students. Forming students' media information competence and critical thinking, it is also worth paying attention to such a form of work as the analysis of news feeds on social networks. The task is to find in a student's own social network news that meets journalistic standards and is supported by facts, the official media source. Then students analyze the information and offer it for joint discussion. Facilitating the discussion process, the teacher encourages students to reflect, which results in giving advice to the user of social networks on conscious and moderate reprinting and dissemination or sharing of news.

It is also possible to invite students to study their friends' profiles on social networks and make infographic portraits of them: hobbies, personal information, travel, favorite books and movies. The purpose of the exercise is to draw students' attention to the public information they publish online and how they see other users.

The study of each new section of the topic could be accompanied by the involvement of students to do homework in mini-groups in asynchronous mode. For example, among a wide range of exercises for homework, the teacher can ask students to create a slogan or a didactic cinquain on the topic, conduct a short survey of peers and relatives on the most popular media and communication technologies, create a video recording of an extended continuation of the phrase "We live at a very interesting time: most of us are addicted to..." or answers the question as "Would you ever stop using social networks because of information privacy issues? How would you feel if social networking sites were banned in your country?"

The final task of the thematic online marathon on the social network can be creative, i.e. to correspond to the highest level of assimilation of information, according to the pyramid by B. Bloom. For example, students can be asked to create a visual message using Canva or on a regular poster on one of the topics as "Modern Media", "Information Consumption" or "Internet Environment: Comfort and Danger", which have been supplemented by relevant slogans and posts, and posted on the social network under the appropriate hashtags. Each teacher identifies with a common mark (hashtag) for all students to be able to find completed homework on the social network. In addition, in order to provide the publications with greater visibility, students can use various hashtags of the relevant topic, which are essentially the keywords of the studied topic or section. Placing hashtags under the post also allows increasing the number of subscribers and preferences, which in turn is an additional motivation for students to complete the task.

It is also worth emphasizing that in the process of a thematic online marathon on a social network, the teacher facilitates the work of students in doing homework and provides feedback in the form of comments under visual messages and posts.

Summary and conclusions.

Thus, using the forms and methods of developing media information competence at the lessons, the teacher encourages students to analyze media messages (identify different points of view, determine the target audience and purpose of the message, structure and facts in the text), recognize and classify media sources and information (for example, to explain the difference between propaganda and real information), distinguish facts and judgments, reveal words-markers or hate speech, reveal facts, distinguish contexts, critically analyze information, draw conclusions that will prevent thoughtless spread of potential fakes and media viruses, which also corresponds to the basic principles of the Concept of introduction of media education in Ukraine [3]. However, for adequate didactic use of social networks, teachers must acquire and be able to develop their own competences (both media and digital).

References (translated and transliterated):

1. Gurevych R. (2013). Internet and its social networks in the field of education:

directions of use. *Information and communication technologies in modern education: experience, problems, prospects*, 52-56, URL: http://ubgd.lviv.ua/konferenc-kon_ikt/plen_zasid/Gurevuch.pdf. (date of reference: 11/20/2021) [in Ukrainian].

2. Kozak N. (2016). Health-preserving education of primary school adolescents in the educational process. : dis. ... cand. ped. Sciences: [spec.] 13.00.03 “Theory and methods of education”, Poltava [in Ukrainian].

3. Naidonova L., Sliusarevskyi M. (Eds.). (2016). The concept of introduction of media education in Ukraine. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity/> (date of reference: 05/31/2021)] [in Ukrainian].

4. Strilchuk O. (2020). Socio-psychological mechanisms of media culture formation in adolescents with Internet enthusiasm: dis. ... cand. ped. Sciences: [spec.] 19.00.05 “Social psychology; psychology of social work”, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Institute of Social and Political Psychology [in Ukrainian].

5. USAID-Internews Annual Survey “Attitude of the population to the media and consumption of different types of media in 2020”, 2020 [in Ukrainian].

sent: 11/28/2021

© Kyrpa A.V.

УДК: 371.11:74

**DECISION MAKING IN PROCESS MANAGEMENT
PREVENTION AND COUNTERACTION TO BULLYING
ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УПРАВЛІННІ ПРОЦЕСОМ ПРОФІЛАКТИКИ І ПРОТИДІЇ
БУЛІНГУ**

Bpdnar O.S. / Боднар О.С.

d.p.s., prof. / д.п.н., проф.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4207-0624>

*Ternopil Volodymyr Hnatiuk State Higher Educational Institution,
Ternopil, Krivonos, 2, 460018*

*Тернопільський національний педагогічний університет,
Тернопіль, Кривоноса, 2, 460018*

Marusina Yu.V. / Марусіна Ю.В.

*Master's student (director of the Technical Lyceum)/
Магістрант (директор Технічного ліцею)*

Анотація. Розглядаються основні теоретичні та практичні проблеми прийняття рішень в управлінні процесом профілактики та протидії булінгу. Окреслено рішення щодо алгоритму дослідження. Наведено деякі приклади управлінських рішень на основі інформації, отриманої під час діагностики можливих проявів булінгу.

Ключові слова: булінг, протидія і профілактика булінгу, управлінські рішення.

Abstract. The main theoretical and practical problems of decision - making in the management of the process of prevention and counteraction to bullying are considered. The decision on the research algorithm is outlined. Some examples of management decisions based on information obtained during the diagnosis of possible manifestations of bullying are given.

Key words: bullying, counteraction and prevention of bullying, management decisions.

Вступ.

Для керівника закладу освіти важливе місце мають інструменти прийняття рішень, які не тільки є механізмом розв'язання проблем, але й дають змогу йому вдосконалювати свої компетентності. В. Маслов та ін. вважають, що «під управлінським рішенням слід розуміти одну з управлінських функцій, яка спрямована на моделювання наступної діяльності, визначення її мети, завдань, засобів та часу реалізації з урахуванням можливостей, умов і особливостей діяльності керівників та виконавців. В залежності від його повноти, обґрунтованості і конкретності виконання залежить якість кінцевого результату діяльності» [3].

Хоча сам процес прийняття рішень та його ефективність, як стверджують дослідники, залежить також від інтуїції менеджера, все ж моделювання алгоритму не може обійтись від знань керівника щодо специфіки цілого процесу моделювання рішень. Зміст і структура рішень залежить від багатьох факторів: призначення рішень; концепції управління; складності проблем; принципів управління закладом; якості і повноти інформації тощо [2, с. 47]. Розглянемо змістові аспекти в алгоритмі прийняття рішень щодо профілактики та протидії випадків булінгу у закладі загальної середньої освіти.

Нормативні засади протидії булінгу визначено такими документами, як: «Конвенція про права дитини», Закон України «Про охорону дитинства», Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо

протидії булінгу (цькуванню)», листи МОН України. Серед інтернет-ресурсів легко можна знайти інформацію про види булінгу, наприклад [1]. Однак, незважаючи на достатньо великий спектр наукових досліджень щодо причин і наслідків булінгу, проблема прийняття рішень у сфері профілактики та протидії цьому явищу у практиці управління закладом освіти ще невичерпана.

Знущення є найбільш руйнівною проблемою для учнів та одним з найбільш стресових факторів, пов'язаних з навчанням. Тому важливо управляти процесом профілактики та протидії булінгу. Для цього було прийнято рішення на нараді при директору, що варто часто діагностувати ситуації та мікроклімат в учнівських колективах. Отже, для того щоб унеможливити насильство та створити безпечне освітнє середовище у Тернопільському технічному ліцеї було проведено анонімне опитування ліцеїстів I-IV курсів щодо виявлення та оцінки проявів булінгу. Реалізація рішення щодо діагностики булінгу – непросте завдання, оскільки зазвичай булінг між дітьми відбувається за відсутності контролю дорослих у місцях, де діти залишаються без нагляду, тобто часто є непомітним. Тому важливо використовувати спеціальні методи діагностики, які спроможні окреслити загальну картину соціально-психологічного клімату в закладі освіти. Для отримання інформації у технічному ліцеї було проведено групову діагностику серед I – IV курсів. В опитуванні взяли участь 113 ліцеїстів із 147. Таким чином, було охоплено 77% від загальної кількості. Середовище ліцею є специфічним, тут навчаються 179 учнів, з них 143 хлопці і 36 дівчат. У закладі працює 22 педагогічні працівники.

Експериментальне дослідження складалось з чотирьох етапів. *Перший* – діагностика статусної структури учнівського колективу (2 групи); *другий* – оцінювання ставлення учнів до проявів булінгу; *третій* – вивчення рівня адаптації першокурсників; *четвертий* – виявлення рівня розуміння шкідливості насильства та потреби протидії у педагогів.

Перші рішення стосувались рішень, які прописували кроки проведення мікродослідження щодо управління процесом попередження та протидії булінгу, серед них:

1. Укладання плану процедурних кроків.
2. Опрацювання літератури щодо типів особистості, структурної організації колективу, консультування з психологом.
3. Визначення основних компонентів структури учнівського колективів, яка буде піддаватись дослідженню..
4. Розробка інструментів діагностики.
5. Інструктаж з учителями, які залучені до проведення дослідження статусної структури колективу.
6. Інструктування членів експертної групи та підготовка документаційного забезпечення.
7. Обумовлення однакових умов та процедури проведення анкетування.
8. Вивчення отриманих результатів, обробка та їх узагальнення.
9. Обговорення результатів.
10. Укладання узагальнюючих таблиць та діаграм.
11. Проведення бесід з учнями та вчителями для підтвердження

достовірності результатів.

12. Оприлюднення результатів перед педагогами.

13. Перегляд плану роботи, планів кураторів та прийняття корективних рішень (внесення змін в перспективний та річний плани роботи ліцею).

На одному етапі проводились соціометричне дослідження, в якій брали участь 17 учнів, серед яких були виділені учні за статусом: «Зірки»; «Прийняті»; «Неприйняті»; «Ізольовані». В даному випадку: «зірками» 4 студентів; «прийняті» – 7; «неприйняті» – 4; «ізолювані» – 1.

На основі аналізу результатів дослідження були прийняті такі рішення:

1. Запровадити в групах заходи: колективні привітання з днем народження учнів; спільні поїздки-екскурсії пам'ятними місцями, походи; спільне відвідування концертів, вистав; спільне проведення святкових днів.

2. Провести для педагогів тренінги щодо розвитку умінь формувати гуманні взаємини з учнями.

3. Організувати діагностику компетентності вчителя щодо врахування індивідуальних особливостей учнів.

Важливим матеріалом для прийняття рішень було анкетування учнів. Серед опитаних ліцеїстів лише третина були свідками або жертвами булінгу. Незначні негативні прояви булінгу були в усіх групах. Булінг проявлявся через зневагу, приниження один одного, насмішки, брутальний стиль розмови, свідками були учнів, що відображено на рис.1.

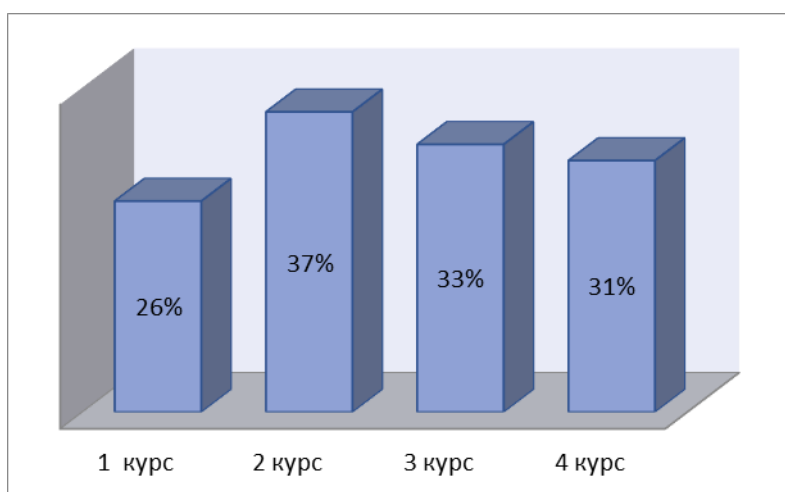

Рис.1. Діаграма «Свідки та жертви булінгу».

Серед способів булінгу у ліцеїстів перше місце посідають насмішки та ігнорування. Також більшість ліцеїстів вказували, що вони не відчували ні психічного, ні фізичного насилля, але при цьому зазначали один або більше методів булінгу, які інші учні використовували до них. Це може пояснюватися тим, що це були поодинокі несистематичні випадки, що не є характерним для власне булінгу. Наступна низка рішень торкалась розв'язання таких проблем: Чи потрібно запровадити відеоспостереження за цілою територією навколо ліцею? Скільки разів на місяць Ви заходите на сайти, не пов'язані з навчанням? Чи шукаєте Ви і закачуєте ігри та фільми в Інтернеті? Чи вважаєте Ви це безпечним? Як Ви вважаєте, чому Інтернет-простір може бути небезпечним? В

чому виражається, на Вашу думку, повага до прав іншої людини? Що не можна говорити своїм друзям і знайомим? Які риси характеру повинні бути притаманні студентам, щоб вони ніколи не ображали і не піддавали цькуванню інших людей? Як би Ви діяли, коли б побачили, що Ваших друзів принижують, або наносять фізичну шкоду? Чи вважаєте себе достатньо сильним, щоб відстоювати свою позицію у розмові з друзями? Які наслідки може мати булінг для людини, яка стала жертвою насильства? Які причини, з Вашої точки зору, стимулюють появу жорстокого ставлення людей один до одного? Що треба робити в ліцеї, щоб не допустити цього? Всі ці рішення формувались на педагогічній раді, затверджувались на раді закладу і реалізувались через накази.

Висновки.

Отже, прийняття рішень у кожній ситуації управління має свою специфіку і, звичайно, відповідний алгоритм реалізації. Проведені дослідження показали, що у закладі ведеться відповідна постійна робота щодо профілактики та запобігання проявам булінгу. Однак, для підтримки та розвитку інформованості учнів щодо протидії булінгу, запропоновано механізми управління названими процесами, серед яких: діагностика інформованості педагогів, формування інтеграції всіх зацікавлених органів управління у закладі та формування плану роботи у закладі

Література:

1. Види булінгу та кібербулінгу. URL: <https://edu.bullyingstop.org.ua/article/4-> Заголовок з екрану. Дата звернення 14.11.21).
2. Bodnar O. The administrative decision in management of analytical and expert activity in the region. *Studia Zarządzania i Finansów. Zarządzanie strategiczne w organizacji*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu/ Poznań – 2017. Nr 12. S.137-146.
3. Маслов В.І., Боднар О. С., Горащ К.В. Наукові основи та технології компетентного управління загальноосвітнім навчальним закладом : монографія Тернопіль : Крок, 2012. 320 с.

Стаття відправлена: 27.11.2021 г.

© Боднар О.С., Марусина Ю.В.

УДК 37:384

**SCHUTZ DER SINGSTIMME DER KINDER IN DER ANFANGSPHASE
DER AUSBILDUNG****Bukaeva A. N.***Master**Institut für Kunst und Kunsterziehung, Vladimir State University*

Abstract. Der Artikel widmet sich dem Schutz und dem Schutz der Singstimme von Kindern in der Anfangsphase des Lernens. Der Autor des Artikels, den Zustand des Problems analysierend, gibt Empfehlungen bezüglich der Organisation des Lehrprozesses, der Hygiene der Stimme, der psychologischen Atmosphäre, der Auswahl des Repertoires.

Schlüsselwörter: Schutz der Singstimme, Stimmlast, Vokal-darstellende Tätigkeit, Vokalrepertoire, psychologische Barriere.

Annotation. The article is devoted to the protection and protection of the singing voice of children at the initial stage of learning. The author of the article, analyzing the state of the problem, gives recommendations regarding the organization of the teaching process, the hygiene of the voice, the psychological atmosphere, the selection of the repertoire.

Key words: Protection of the singing voice, vocal load, vocal-performing activity, vocal repertoire, psychological barrier.

Einführung.

Statistisch gesehen ist die Zahl der singenden Kinder viel größer als die der Erwachsenen. In unserem Land erwerben Kinder Gesangsfähigkeiten in Grund- und Weiterbildungseinrichtungen sowie in Freizeiteinrichtungen. In Zukunft, im Laufe des Erwachsenwerdens, beginnen einige von ihnen, professionelle Gesangsfähigkeiten in Bildungseinrichtungen von Kunst und Kultur sowie in den Kunstinstituten von pädagogischen Universitäten zu erwerben.

Grundtext.

Der Großteil der Erwachsenen, die sich in der Kindheit mit dem Singen beschäftigt haben und das Singen lieben, setzen ihre vokal-darstellende Tätigkeit in den Einrichtungen des Freizeitbereichs fort. Daher wird der Schutz der Singstimme des Singens im heutigen Russland massiv [1]. Die Lehrer-Sänger, die Leiter der Gesangskreise bleiben bei der Lösung dieses Problems nicht gleichgültig und stellen sich einer Reihe von Aufgaben.

Erstens ist es wichtig, sich an die Mäßigung der Belastung im Gesangsunterricht zu erinnern. In Übereinstimmung mit den individuellen und Altersmerkmalen des Kindes ist es notwendig, den richtigen Modus des Tages zu beobachten, entsprechende Sprachlasten zu geben, komfortable Bedingungen für den Betrieb des Sprachapparates zu schaffen und dem Schüler machbare Aufgaben zu stellen [3].

Zweitens ist es besonders wichtig für jeden Sänger, vor allem für Anfänger (unabhängig vom Alter), um eine psychologisch komfortable Atmosphäre in der Klasse zu schaffen, dafür von Anfang an müssen Sie die Aufmerksamkeit auf die Schaffung von zwischenmenschlichen Beziehungen zu zahlen. Wenn es um ein kleines Kind geht, müssen Sie zunächst eine Beziehung zu Ihren Eltern oder Erziehungsberechtigten aufbauen, damit eine vertrauensvolle, fast «familiäre» Atmosphäre im Unterricht entsteht. Diese Art von Beziehung sorgt dafür, dass der Schüler oder seine Eltern rechtzeitig über mögliche Veränderungen und Probleme,

Krankheiten informieren. Bei einem Schüler, der einem Lehrer vertraut, der keine Angst hat, «Feedback» zu geben, sind psychologische Klammern im Unterricht und auf der Bühne unwahrscheinlich.

Wenn ein Schüler von einem anderen Lehrer kommt oder aus einem anderen Gesangsstudio kommt und negative Erfahrungen mit der Vorbereitung auf eine öffentliche Rede hat, muss der Lehrer den Muskelreaktionen des Schülers und dem plötzlich auftretenden Husten mehr Aufmerksamkeit schenken, das Kind kann Beschwerden im Kehlkopf verbergen, da er befürchtet, dass er im Falle einer Beschwerden über Beschwerden im Sprachapparat von der Rede abgenommen werden könnte [2].

Darüber hinaus kann es in seltenen Fällen eine psychologische Barriere zwischen Lehrer und Schüler geben. Die Ursachen der psychologischen Barriere können sowohl professionell als auch unprofessionell sein. Wenn es nicht möglich ist, innerhalb eines Monats die psychologische Barriere zu entfernen, bequeme Bedingungen im Unterricht zu schaffen, unter Berücksichtigung der individuellen Eigenschaften des Schülers sowie der psychologischen Kompatibilität des Lehrers und des Schülers, ist der Lehrer verpflichtet, seinen Schüler einen entsprechenden Lehrer zu finden.

Drittens ist die Schlüsselfrage der Erhaltung und korrekten Entwicklung der Singstimme des Kindes die Wahl des Repertoires. Bei der Auswahl des Repertoires sollte sich der Lehrer an den allgemein anerkannten Empfehlungen orientieren, unter Berücksichtigung des Schuljahres, des Alters, der psychologischen und individuellen Merkmale, des Sprachpotentials und der intellektuellen Entwicklung des Kindes. Der Lehrer muss wissen, wofür er dieses oder jenes Werk gibt, was sein Zweck und seine Hauptaufgaben sind. Das Vokalrepertoire muss sowohl den Altersmerkmalen des Schülers als auch seinen individuellen Vorlieben entsprechen. Daher ist es wünschenswert, den Schüler in die Wahl des Repertoires einzubeziehen und gegebenenfalls den Ort und die Rolle des Werkes zu erklären: Was es interessant macht, welche Vokalfähigkeiten und Fähigkeiten es entwickelt.

Schlussfolgerung und Schlussfolgerungen.

Auf der Grundlage der durchgeführten Forschung kann man schließen, dass für den Schutz der Singstimme des Kindes und der effektiven Entwicklung seiner Singdaten die physiologischen, psychologischen und Repertoire-Anforderungen eingehalten werden müssen.

Literatur:

1. Anikejews Z. I. Moderne Methoden der Diagnose und umfassende Behandlung von Erkrankungen der Atemwege bei Profis Stimme ambulant / Z. I. Anikejews. – M.: Verlagsgruppe "Grenze", 2011. – S. 416.
2. Levidov I.I. Singstimme in einem gesunden und kranken Zustand / I. I. Levidov. – Leningrad - Moskau: Kunst, 1939. – S. 256.
3. V. P. Morozov Resonanz Kunst des Singens. Grundlagen der Resonanztheorie und technik / V.P. Morozov. – M.: IP RAN, MGK ihnen. P.I. Tschaikowski: Zentrum für Kunst und Wissenschaft, 2002. – S. 496.

Wissenschaftlicher Leiter: PhD, as.prof. H. Marufenko

УДК 378.147

ON THE ISSUE OF ONLINE LEARNING SKILLS FOR UNIVERSITY STUDENTS

К ВОПРОСУ НАВЫКОВ ОНЛАЙН ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ СТУДЕНТОВ УНИВЕРСИТЕТОВ

Gorbacheva A.I. / Горбачева А.И.

с.т.с., ас.проф. / к.т.н., доц.

ORCID: 0000-0003-3341-6494

SPIN: 6081-5027

Institute of Business of the Belarusian State University,

Minsk, Oboynaya str., 7, 220004

Институт бизнеса Белорусского государственного университета,

г. Минск, ул.Обойная, 7, 220004

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы усвоения студентами высших учебных заведений знаний, полученных в дистанционном формате: посредством вебинаров, онлайн-семинаров, видеоконференций, веб-уроков, занятий в чате и форумах.

В результате проведенного исследования были получены результаты, свидетельствующие о необходимости обучения студентов навыкам онлайн-обучения. Среди наиболее важных навыков, требующих внимания, практики и обучения: умение запоминать себя, делать заметки на онлайн-лекциях, планировать время и структурировать информацию по целям. Предлагается проводить вебинары перед каждым циклом дистанционных дисциплин, обучая необходимым навыкам.

Ключевые слова: онлайн-обучение, студент, навыки онлайн-обучения, навык запоминания, планирование времени, структурирование информации.

Abstract. The article deals with the issues of assimilation by students of higher educational institutions of knowledge obtained in a remote format: through webinars, online seminars, video conferences, web lessons, classes in chat and forums.

As a result of the conducted research, the results were obtained, indicating the need to teach students online learning skills. Among the most important skills that require attention, practice and training: the ability to memorize yourself, take notes at online lectures, plan time and structure information by goals. It is proposed to conduct webinars before each cycle of distance disciplines, teaching the necessary skills.

Key words: online learning, student, online learning skills, memorization skill, time planning, information structuring.

Вступление.

Массовый переход на дистанционный формат обучения, особенно студентов высших учебных заведений, поставил актуальные вопросы разработки инструментов обучения, навыков самостоятельной учебы и усвоения нового материала, мотивации студентов. Широкий доступ к многочисленным знаниям благодаря современным гаджетам требует четкой постановки задач для студентов: что необходимо учить и усваивать, а что достаточно классифицировать и структурировать для облегчения дальнейшего поиска при необходимости.

Основной текст.

Цифровые технологии методично и неизбежно изменяют практически всё, особенно образование. Уже несколько лет назад, до массового перехода в онлайн-формат, большинство преподавателей отмечали отличительные

особенности нового, так называемого Z-поколения, которое не воспринимает мир без гаджетов и интернета [1].

Практически все последние годы делались многочисленные попытки трансформировать образование с точки зрения нового поколения: внедрялись вебинары, появлялась визуализация многих проблемных вопросов, видеозанятия и т. д. Затем наступил всеобщий вынужденный переход к онлайн-обучению. И здесь в выигрышном положении оказались те учебные заведения и те преподаватели, которые уже внедряли и пользовались форматами электронного обучения. Они сумели быстро спланировать и перестроить учебный процесс, который поддерживается учебно-методическими материалами, выложенными на Учебном портале вуза [2]. Но по истечении пройденных дисциплин преимущественно в онлайн-формате студентами очного обучения, можно заметить и констатировать следующее:

- быстрое «забывание» материала, пройденного в дистанционном формате. До окончания курса эта информация еще мониторится и проверяется преподавателем, затем забывается;
- лекции почти полностью воспринимаются на слух. Редко кто конспектирует за компьютером, резко сокращается количество задаваемых вопросов;
- практические занятия на электронных площадках типа ZOOM очень эффективны, но только для определенного количества студентов. Если это математические или экономические задачи, то втягиваются в процесс решения 8–10 человек. Если это обсуждение теоретических вопросов – то 12–15 человек.
- преподаватель вынужден очень много времени и внимания уделять педагогическому дизайну курса. Он априори своевременно выкладывает материалы, проверяет и готовит задачи, тесты, вопросы. По отношению к студентам усилилась работа по постоянному мониторингу и контролю; воспитательная и научно-исследовательская работа отходят на второй план.

Известно, что при проектировании любого курса, который большей частью будет или может преподаваться дистанционно, необходимо учитывать следующие параметры [3]: модель обучения; темп освоения; количество обучающихся; педагогическая технология; цель оценивания в курсе; роль преподавателя; роль студента; синхронизация взаимодействия; обратная связь.

Хотелось бы подробнее остановиться на роли студента. В каждой учебной программе высшего учебного заведения пишут, что будущий специалист должен знать, что должен уметь; чем должен владеть.

Однако нигде не говорится о том, как должен обучаться сам студент, если меняются методы и средства обучения. Ранее студентам первого курса рассказывали, что такое компьютер, позже стали обучать простейшим программам, потом приложениям и системам, теперь учат создавать приложения и управлять ими. Точно также должен быть переход к новым навыкам обучения, которые мы рассмотрим ниже.

Например, навык самостоятельного запоминания.

Еще в 1885 году немецким психологом Германом Эббингаузом была получена кривая забывания вследствие экспериментального изучения памяти. В ходе опытов было установлено, что забывается до 60% всей полученной информации в течение первого часа, через 10 часов после заучивания в памяти остается 35% от изученного. Далее процесс забывания идет медленно, и через 6 дней в памяти остается около 20% от общего числа первоначально выученного, столько же остается в памяти и через месяц. Выводы, которые можно сделать на основании данной кривой в том, что для эффективного запоминания необходимо повторение заученного материала. [4].

Опыты Г. Эббингауза вдохновили многих ученых и специалистов на создание различных методик запоминания. Например, интервальное запоминание (в основном для изучения иностранного языка); запоминание на основе циркадных ритмов (обычно применяют для рекомендаций по эффективности умственного труда), метод Цицерона, метод пиктограмм и др. Знакомство студентов с этими методами следует проводить интерактивно, сопоставляя с их помощью специфику дисциплины с тем или иным методом.

Навык конспектирования или составления заметок.

Еще одна проблема, требующая изучения при освоении материала при помощи новых технологий: стоит ли записывать, конспектировать или делать скриншоты вебинаров и онлайн-семинаров?

Многие исследователи связывают навык конспектирования с памятью, точнее с разными ее видами. Каждый вид имеет свои характерные особенности, в частности [5]:

- кратковременная память поверхностно воспринимает информацию и хранит ее в сознании в течение 1 минуты;
- оперативная память также непродолжительна, хотя воспринимает уже осмысленную и осознанную информацию, а хранит ее в сознании до 10 часов;
- долговременная память самая надежная, поскольку в сознании полезная и ценная информация хранится безграничный период времени и может быть использована в любой момент.

Считается, что конспекты позволяют превратить кратковременную память в долговременную. Безусловно, понятие «конспекты» для студентов необходимо расширить, используя многочисленные разработки тайм-менеджмента. Например, метод Корнелла или специально разработанный блокнот для фиксации услышанного по определенной системе и структуре [6].

Навык самостоятельной организации времени.

Существуют уже упоминаемые методики тайм-менеджмента [7]: японский метод продуктивности, многочисленная система, основанная на контроле времени занятий 90/30, 52/17, правило трех, способ 10 минут, метод айсберга, метода поедания лягушек и прочие. Преподаватель определенной дисциплины, или блока дисциплин должен рекомендовать метод, наиболее отвечающий запросам курса. Например, есть практические курсы, требующие запоминания большого количества терминов. А есть базовые дисциплины, нуждающиеся в понимании длинных логических выводов.

Навык самостоятельной структуризации полученной информации.

Допустим, лучшие из студентов информацию зафиксировали, запомнили, несколько раз проверили себя. И далее студенты структурируют эту информацию по целям: для теста, для экзамена, для изучения следующего предмета, для будущей работы. И вот здесь важна мотивация как учебы в целом, так и данной дисциплины. Есть разработанные методики мотивации, однако их обязательно нужно применять с учетом будущей специальности и даже специализации. Замечено, что «увлеченность обучающихся определенной темой помогает преподавателю задействовать мыслительные процессы личности, тем самым активизировать мотивационный аспект учебно-профессиональной деятельности студентов в электронном обучении» [8].

На основе всего вышеизложенного были разработаны вебинары для подготовки студентов к онлайн-обучению специальным дисциплинам (на примере будущих экономистов-менеджеров и экономистов-логистов). В основу были положены блоки обучения навыкам: самостоятельного запоминания, современного конспектирования, самостоятельной организации времени и структуризации информации по целям и задачам. Данные вебинары разработаны и должны восприниматься студентам как система, в основе которой находится целостный комплекс взаимосвязанных элементов.

Заключение и выводы

В статье рассматривается усвоение студентами высших учебных заведений знаний, полученных в дистанционном формате: посредством вебинаров, онлайн-семинаров, видеоконференций, веб-уроков, занятий в чате и на форумах. Выявлены основные проблемы и трудности, возникающие у студентов.

В результате исследования и проведенного анализа были получены результаты, свидетельствующие о необходимости обучения студентов навыкам онлайн-обучения. Среди наиболее важных навыков, требующих внимания, уточнения и обучения: умение самостоятельно запоминать, конспектировать и делать заметки на онлайн-лекции, самостоятельно планировать время и структурировать информацию по целям. Выбор методики того или иного навыка зависит от характера дисциплины (теоретическая, практическая, базовая, итоговая). Предложено перед каждым циклом дистанционных дисциплин проводить вебинары, системно обучающие необходимым навыкам.

Литература.

1. Горбачева А.И., Руселевич А.Н. Применение игрофикации при обучении специалистов в области логистики/ Логистические системы и процессы в условиях экономической нестабильности: Материалы IV Международной заочной научно-практической конференции, 6-7 декабря 2016 г., г. Минск. Министерство образования Республики Беларусь [и др.]. // Сборник статей – Минск: Национальная библиотека Беларуси, 2016. – с. 339 (с. 69–74).

2. Горбачева А.И. Проектное обучение в вузе: планирование и внедрение новых технологий в учебный процесс /Актуальные проблемы бизнес-образования: материалы XVIII Международной научно-практической

конференции, 25-26 апреля 2019 г. / Белорус. Гос. Ун-т, Ин-т бизнеса БГУ/ редкол.: (гл. ред.) [и др.]. // сб. науч. ст. – Минск: Национальная библиотека Беларуси, 2019. – с. 300 (с. 34–36).

3. Learning Online: What Research Tells Us About Whether, When and How, Barbara Means, Marianne Bakia, & Robert Murphy, New York: Routledge, March 26th, 2014, 1st Edition, 232 pages, ISBN-13: 978-0415630290.

4. Карпенко Л.А, Ярошевский М.Г. История психологии в лицах. Персоналии / Под общ. ред. А. В. Петровского. – М.: ПЕР СЭ, 2005. – Т. 6. – 784 с.

5. Васильева Е.Е., Васильев Ю.В.. Суперпамять для всех. – М.: Аст, 2006. – 71 с.

6. Статкус Катя. Моя вторая память: 5 необычных техник конспектирования/ [Электронный ресурс] Режим доступа: Дата доступа: <https://theoryandpractice.ru/posts/10128-vtoraya-pamyat>. Дата доступа: 30.11.2021

7. 20 эффективных техник тайм-менеджмента / URL: <https://lifehacker.ru/tekhniki-tajm-menedzhmenta/>. Дата доступа: 01.11.2021.

8. Базалий Р.В. Развитие мотивации студентов в условиях дистанционного обучения // Мир науки. Педагогика и психология. 2020 №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-motivatsii-studentov-v-usloviyah-distantsionnogo-obucheniya/> Дата доступа: 02.12.2021).

© Горбачева А.И.

УДК 371.335.5

**MEDIA EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF
PREPARING FUTURE PRIMARY TEACHERS FOR EDUCATIONAL
WORK****МЕДІАОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ****Androsova N.M. / Андросова Н. М.***k.p.s. / к.п.н.*

ORCID: 0000-0002-4642-1244

*Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University,
Kropyvnytskyi, Shevchenka, 1, 25006**Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім.Володимира Винниченка
Кропивницький, Шевченка, 1, 25006*

Анотація. В роботі розглядається виховний потенціал медіапродуктів для підготовки вчителів початкових класів на основі зміни структури комунікативного процесу. Наведені приклади технології проведення театралізовано-ситуативних медіаосвітніх занять, що передбачає проведення театралізованих етюдів на тему «пресконференції» з «авторами» медіатексту, конкурсу «медіареклами».

Ключові слова: метод візуалізації, медіаосвітні технології, підготовка вчителя, комунікативний процес, виховна робота.

Abstract. The paper considers the educational potential of media products for the training of primary school teachers on the basis of changing the structure of the communicative process. Examples of the technology of conducting theatrical-situational media educational classes are given, which involves conducting theatrical sketches on the topic of «press conferences» with the «authors» of the media text, the competition «media advertising».

Key words: visualization method, media educational technologies, teacher training, communicative process, educational work.

Вступ.

У сучасних документах та педагогічних дослідженнях наголошується на потребі підготовки майбутніх учителів до використання медіаосвітніх технологій з метою формування медіаосвітньої грамотності дітей. Зокрема, Концепція впровадження медіаосвіти в Україні зазначає, що метою медіаосвіти є «всебічно підготувати дітей і молодь до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, формувати у громадян медіаінформаційну грамотність і медіакультуру відповідно до їхніх вікових, індивідуальних та інших особливостей» [2, с. 6].

Дослідженню процесу формування медіакультури, використанню окремих медіаосвітніх технологій у процесі професійної підготовки майбутніх учителів присвячені роботи С. Деніжної та М. Сови, О. Тимченко, Я. Топольник, Т. Фурсикової та ін. Автори досліджень наголошують, що використання медіаосвітніх технологій сприяє інтеграції майбутніх учителів в інформаційний простір, подоланню цифрового розриву між педагогами та їх учнями, дозволяють переживати досвід, який неможливо засвоїти в реальному світі, створити ефект співучасті, визначити власні орієнтири в умовах надлишку різної інформації, розвивати уявлення про механізми впливу на розвиток окремої особистості та суспільства в цілому [1; 3; 4; 6].

Основний текст.

У процесі вивчення навчальних дисциплін педагогічного циклу професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до виховної діяльності з молодшими школярами ми використовуємо адаптовані нами освітні медіатехнології, що представлені О. Федоровим [5].

Однією з таких технологій є технологія проведення театралізовано-ситуативних медіаосвітніх занять, що передбачає проведення театралізованих етюдів на тему «пресконференції» з «авторами» медіатексту, наприклад, з «авторами» мультфільму «Корисні підказки. Битися чи не битися?»; «журналісти» заздалегідь готують запитання, а «автори» готуються до «захисту» «свого» твору. Така робота сприяє розвитку у майбутніх фахівців здатності адекватного і різнобічного оцінювання змісту і форми отримання інформації, повноцінного і критичного її тлумачення з урахуванням особливостей сприймання мови різних медіа дітьми різних вікових груп.

Зацікавлює студентів проведення «юридичного» рольового етюду, що передбачає «розслідування злочинів» персонажів медіатексту, наприклад, учительки початкових класів, що проводить тренінг з молодшими школярами на тему «Що таке дружба?», відео якого представлено на ютубканалі, чи авторів комп'ютерної гри «Minecraft» (карта «Дружба»). Сприймання інформації в аспекті засудження, пошуку помилок та маніпуляцій авторів медіапродукту сприяє формуванню критичності у майбутнього вчителя.

Здатності до медіаторчості для компетентного і здорового самовираження особистості сприяє конкурс «медіареклами». Наприклад, у завданні створення реклами певного методу виховання студенти, працюючи в парах, рекламують метод виховання без вказівки його назви із використанням певного засобу медіа. По завершенню реклами всі учасники визначають, які саме методи були рекламовані, аналізують, на які позитивні сторони цих методів вказували «рекламодавці», завдяки, яким засобам вдалося ефективно прорекламувати методи виховання, як ці засоби можна використовувати у процесі виховання молодших школярів.

Продовженням конкурсу «медіареклами» є пропозиція різних трактувань логіки авторського мислення на матеріалі конкретного епізоду медіатексту, у даному випадку, реклами на прикладі «Мультфільми з рекламою – Ідеї, які продають», або мультфільмів із захованими пасхалками Apple (мультфільмів, де «згадується» продукція Apple: «Зоотрополіс», «Тачки» тощо). Студентам пропонується сформулювати припущення, чому автори відкритої та прихованої реклами використовують певні засоби впливу на споживачів медіапродукції. На основі цих міркувань формулюється висновок про вплив деструктивних медіаінформаційних впливів та шляхи забезпечення психологічного благополуччя школярів, захисту від потенційно шкідливої інформації при споживанні медіапродукції з урахуванням прямих і прихованих впливів.

Певні труднощі у майбутніх фахівців викликає завдання зробити розповідь від імені вчителя, батьків, дитини, які є персонажами медіатексту, оскільки юнакам важко стати на позицію людини іншого віку. Зокрема, після перегляду мультфільму «Подарунок», який створили на основі коміксів бразильського

художника Фабіо «Коали» аматори Якоб Фрей і Маркус Кранцлер (про підлітка, який захоплюється комп'ютерними іграми, а мама подарувала йому особливого цуцика), пропонуємо розповісти цей сюжет від імені дитини, а потім від імені мами й зробити висновки щодо алгоритму прийняття рішення педагогом у педагогічній ситуації.

Для майбутніх учителів початкових класів досить ефективним є використання візуального контенту із урахуванням перспектив їх педагогічної діяльності з молодшими школярами, особливостей їх сприймання та емоційної сфери. На основі сприйняття візуального медіаконтенту, наприклад, мультфільму «Мотузки» режисера Педро Соліс Гарсія відбувається рефлексія емоцій-почуттів, як своїх, так і персонажів медіатексту, розуміння проблем, які виникають у вчителя та учнів у класах з інклюзією. Працюючи з такими відеоматеріалами, спонукаємо студентів висловлювати свої почуття за допомогою слів, міміки і жестів. Важливим є розвиток умінь формулювання запитань для молодших школярів з метою розвитку їх здатності відчувати себе, свій емоційний стан, стан іншої людини.

На прикладі візуального медіаконтенту доцільно залучати студентів і до виконання завдань, що передбачають перенесення персонажу медіатексту в змінену ситуацію за часом та місцем події. Пропонуємо майбутнім фахівцям на основі ознайомлення із соціальними телевізійними передачами змодельовати ситуацію взаємодії вчителя із учнем чи його батьками, якби учневі було не 7 років, а наприклад, 10 років, або учень навчався не в міській школі, а в сільській школі. Така робота налаштовує майбутніх фахівців на розуміння того, що в медіатексті певні події розглядаються як візуалізований аспект суспільного життя, що зміна однієї із умов суспільного життя призводить до змін у житті сім'ї, дитини, способів впливу на неї.

У разі використання медіаосвітніх технологій змінюється структура комунікативного процесу: студенти сприймають запропоновану конкретну ситуацію не з опису її викладачем чи самими студентами, а за допомогою гаджета, а для аналізу й оцінювання ситуації та визначення педагогічної задачі в ній може бути використана цифрова пошукова система, продуктом комунікації стає не один спосіб вирішення проблемної задачі, а декілька способів, із яких обираються оптимальні з урахуванням конкретних умов.

Використання медіаосвітніх технологій під час підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації виховної роботи сприяє формуванню ряду умінь: підбирати, аналізувати та критично оцінювати будь-яку інформацію, яка представлена у медіатекстах; створювати й обмінюватися новими знаннями; створювати необхідний методичний супровід виховного процесу в початковій школі; адаптуватись до непередбачуваних педагогічних ситуацій.

Висновки.

Були розглянуті особливості підготовки вчителів початкових класів до виховної роботи. Висвітлено технологію занурення в медіаситуації з позицій різних учасників освітнього процесу й сприяння виникненню в студентів емпатії шляхом медіаосвітніх технологій. Були отримані результати, що

доводять ефективність проведення занять з майбутніми вчителями через взаємодію з гаджетами та медіапродукцією, що робить їх сучасними та близькими до світосприйняття молодшого школяра.

Література:

1. Деніжна С., Сова М. Медіаторчість викладача та технології її реалізації в освітньому процесі. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 29(1). С. 170–184.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.
3. Тимченко О. Використання квест-технології для формування медіакомпетентності майбутніх фахівців початкової школи. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. Вип. 27. С. 340–348.
4. Топольник Я. В. Сучасні медіаосвітні технології як засіб модернізації вищої школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2017. № 8 (313). С. 231–237.
5. Федоров А. В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза. М.: Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. 616 с.
6. Фурсикова Т. В. Медіакультура сучасного фахівця освіти: монографія. Кропивницький: Ексклюзив-Систем, 2019. 383 с.

Статья отправлена: 04.12.2021 г.

© Андросова Н. М.

УДК 378: 001. 895

**ENSURING THE READINESS OF FUTURE TEACHERS FOR
INNOVATIVE ACTIVITIES IN THE TEACHING COLLEGE
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ**

Kramska Z.M./Крамська З.М.,*Philosophy doctor***Rizhak D.S./Рижак Д.С***teacher /викладач***Fedorova M.I. /Федорова М.І***teacher /викладач*

*Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council"
Heavenly Hundred, 33, 20300*

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради», вул.Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. Розкрито сутність інноваційної педагогічної діяльності і готовність до неї. Виділено структуру інноваційного процесу педагогічного коледжу. Обґрунтовано професійні й особистісні якості майбутнього вчителя. Визначено рівні формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності. Розглянуто теоретичну основу формування готовності майбутнього вчителя до інноваційної навчальної діяльності.

Ключові слова: структура інноваційного процесу, готовність до інноваційної педагогічної діяльності, майбутній вчитель.

Abstract. The essence of innovative pedagogical activity and readiness for it is revealed. The structure of the innovation process of the pedagogical college is highlighted. The professional and personal qualities of the future teacher are substantiated. The levels of formation of the future teacher's readiness for innovative activity are determined. The theoretical basis of formation of readiness of the future teacher for innovative educational activity is considered.

Key words: structure of innovation process, readiness for innovative pedagogical activity, future teacher.

Вступ.

На сучасному рівні розвитку освіти особливу роль відіграє інноваційний потенціал суспільства, що зумовлює потребу у здобувачах освіти, здатних системно мислити, швидко знаходити необхідну інформацію, приймати адекватні рішення, створювати принципово нові ідеї у різних галузях знань. Суспільство формує соціальне замовлення на нові підходи до майбутнього вчителя у системі професійної підготовки у закладах вищої та передвищої фахової підготовки, нове педагогічне мислення та ставлення педагога до своєї діяльності.

Основний текст.

Інноваційні зміни в освіті відбуваються за напрямками:

- формування нового змісту освіти;
- розробка і реалізація інноваційних технологій навчання;
- застосування методів, прийомів, засобів освоєння нових програм;
- створення умов для самовизначення особистості у процесі навчання;
- зміна типів професійної діяльності та стилі мислення викладачів і здобувачів освіти;

- створення і розвиток інноваційних навчальних закладів;
- залучення викладачів і здобувачів освіти до інноваційної діяльності.

Основними функціями інноваційної діяльності є зміни компонентів педагогічного процесу: цілей, змісту освіти, форм, методів, технологій, засобів навчання, системи управління тощо [3]. Виділяють складові інноваційного процесу: створення, освоєння і застосування нововведень. Інноваційний процес доводить наукові ідеї до практичного використання і реалізує зміни у педагогічному середовищі.

Виділяють *структуру* інноваційного процесу педагогічного коледжу:

- діяльнісна;
- суб'єктна;
- рівнева;
- змістова;
- структура життєвого циклу;
- управлінська;
- організаційна [4].

Існує підхід, за яким педагогічна інновація розглядається як прогресивний результат творчої діяльності, яка призводить до значних змін у життєдіяльності людини, суспільства, природи. Інновація ототожнюється з нововведенням, яке визначається як нова ідея, знання, компонент педагогічної системи, що став результатом діяльності людини для досягнення цілей. Нововведення володіє інноваційним потенціалом, сукупністю змін, яке воно реалізовує впродовж повного життєвого циклу.

Умовою здійснення інноваційної діяльності є цілеспрямована організація процесу професійної підготовки майбутнього вчителя [1]. У цьому контексті цікавими є результати досліджень, які стосуються ставлення вчителів до нововведень, за яким вчителі поділяються на групи:

- 1) новатори – вчителі, які відкриті новому, перші сприймають, впроваджують і поширюють його;
- 2) ранні реалізатори – слідує за новаторами, але більш інтегровані у колективі, їх називають розумні реалізатори;
- 3) помірковані вчителі, які дотримуються правила «золотої середини» та не сприймають нового до того часу, поки його не впровадять більшість колег;
- 4) вчителі, які сумніваються, сприймають нове лише за умови його загальної позитивної підтримки;
- 5) вчителі, які коливаються (консерватори) – вони орієнтуються на традиційні цінності, дуже важко впроваджують нове [1].

Майбутній вчитель – це *вчитель інноваційної орієнтації*, який готовий до:

- змін;
- переорієнтації власного мислення;
- усвідомлення нових вимог педагогічної діяльності;
- інноваційної педагогічної діяльності.

Інноваційна педагогічна діяльність розглядається науковцями як:

- розроблення, освоєння і використання нововведень (Л. Даниленко, Т. Демиденко, І. Гавриш);

- відмова від штампів, вихід за межі нормативної діяльності (В. Сластьонін, Л. Подимова);
- здатність до генерації ідей, їх втілення, аналізу та продукуванню (Л. Ващенко, В. Загвязинський);
- вищий ступінь педагогічної творчості, педагогічного винахідництва, введення нового в педагогічну практику (Т. Демиденко, Н.Клокар, О.Козлова);
- експериментальна пошукова діяльність педагогічних працівників з метою розроблення, експеримент, апробації, впровадження і застосування педагогічних інновацій (В. Малихіна) [2].

Інноваційна діяльність пов'язана і зумовлена педагогічною творчістю, педагогічним новаторством, є важливим шляхом формування творчої особистості. Вона проявляється у цілепокладанні, визначенні мети, завдань, а також змісту і технологій інноваційного навчання.

Інноваційна педагогічна діяльність структурно охоплює зовнішні і внутрішні компоненти. Як педагогічна діяльність, вона виконує гностичну, проектувальну, конструктивну, комунікативну, організаторську функції. Перехід до успішної інноваційної діяльності передбачає усвідомлення майбутнім вчителем необхідності та практичної значущості інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні. Реалізація нововведень потребує сформованості готовності здобувачів освіти до інноваційної діяльності.

На професійну інноваційну діяльність здобувачів освіти постійно зосереджують увагу під час навчання у педагогічному коледжі. Зважаючи на це, професійна готовність до інноваційної діяльності є закономірним результатом спеціальної підготовки. Готовність до інноваційної діяльності формує інноваційну позицію педагога. Як один із найважливіших компонентів професійної готовності, вона є умовою ефективної діяльності вчителя, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу.

Готовність здобувачів освіти до інноваційної навчальної діяльності передбачає:

- наявність мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності;
- опанування ефективних способів і засобів досягнення цілей освітнього процесу;
- здібність до творчої рефлексії;
- високі вимоги до рівня теоретичних знань і практичної підготовки викладача.

Викладач повинен вміти спрямувати освітній процес на здобувача освіти, побудувати свою професійну діяльність так, щоб кожен здобувач освіти мав необмежені можливості для самостійного і високоефективного розвитку. З огляду на це під час навчання у коледжі майбутній вчитель повинен:

- розвивати творчу уяву;
- опановувати систему знань, що розкриває суть і структуру інноваційної навчальної діяльності;
- набувати умінь цілеспрямовано генерувати нові нестандартні ідеї;

- здобувати педагогічні знання про освоєння і впровадження інноваційних процесів у системі освіти;
- вивчати інтерактивні методи, прийоми і засоби, використання яких дає можливість брати активну участь в інноваційній навчальній діяльності.

Висновки.

Отже на підставі системного підходу виявили структуру інноваційного процесу, умови здійснення інноваційної діяльності, професійної підготовки майбутнього вчителя, готовність майбутнього вчителя до інноваційної педагогічної діяльності.

Література.

1. Гавриш І.В. Формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності (методологічний і теоретичний аспекти): монографія / І. В. Гавриш. – Харків: ХОНМІБО, 2005. – 388 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. пос. / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Коберник О. М., Коберник Г. І. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності [Електронний ресурс] / О. М.Коберник, Г. І. Коберник. – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/7686/97>.
4. Крамська З. М. Педагогічна майстерність викладача вищої школи. Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти/ З. М. Крамська, М.І. Галузінська,. – Умань: ВПЦ «Візаві». 2020. – с.238.
5. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія/ За ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009.

References:

1. Gavrish I.V. Formation of readiness of future teachers for innovative professional activity (methodological and theoretical aspects): monograph / I. W. Gavrish. – Kharkiv: HONMIBO, 2005. – 388 p.
2. Dychkivska I.M. Innovative pedagogical technologies: textbook. pos. /I.M. Dychkivska. – K.: Akademviдав, 2004. – 352 c.
3. Kobernyk O.M., Kobernyk G.I. Preparation of future teachers for in-innovation pedagogical activity [Electronic resource] / O.M. Kobernyk, G.I. Kobernyk. - Access mode: <http://studentam.net.ua/content/view/7686/97>.
4. Kramskaya Z.M. Pedagogical skills of a high school teacher. Educational and methodical manual for students of higher pedagogical educational institutions / Z.M. Kramska, M.I. Galuzinskaya. – Uman: VOC "Vizavi". 2020. – p.238.
5. Professional pedagogical education: innovative technologies and methods: Monograph / Ed. O.A. Дубасенюк. – Zhytomyr: Publishing house of ZhSU named after I. Franko, 2009.

УДК 37. 041

В 80

THE INFLUENCE OF PERSONALLY ORIENTED TECHNOLOGIES ON THE DEVELOPMENT AND SELF-DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS**ВПЛИВ ОСОБИСТИСНО ЗОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК І САМОРОЗВИТОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ****Чепка О.В. /ЧепкаО.В.***с.р.с./к.пед.н.**Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council"**Heavenly Hundred, 33, 20300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул.Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. Розглянуто положення сучасних досліджень, присвячених особистісно орієнтованому навчанню. Здійснено аналіз особистісного підходу вчителя до учнів як до особистості, як до суб'єкта виховної взаємодії. Виявлено напрямки активності дитини. Встановлено оновлення цілей, завдань і змісту у напрямі особистісно орієнтованого навчання у початковій школі згідно вимог реформування сучасної освіти. Визначено сприятливі умови для розвитку і саморозвитку особистості учня. Запропоновано шляхи використання індивідуальних особливостей учнів початкової школи у процесі особистісно орієнтованого навчання.

Ключові слова: особистісно орієнтоване навчання, саморозвиток особистості, учні початкової школи.

Abstract. The provisions of modern research on personality-oriented learning are considered. An analysis of the teacher's personal approach to students as a person, as a subject of educational interaction. The directions of the child's activity are revealed. The update of goals, objectives and content in the direction of personality-oriented learning in primary school in accordance with the requirements of reforming modern education. Favorable conditions for the development and self-development of the student's personality are determined. Ways to use the individual characteristics of primary school students in the process of personality-oriented learning are proposed.

Key words: personality-oriented learning, personality self-development, primary school students.

Вступ.

Одним із стратегічних завдань реформування освіти в Україні є формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я. Вирішення цього завдання вимагає розробки наукового обґрунтування змісту і методики освітнього процесу, спрямованого на розвиток особистості учнів. Така потреба соціального замовлення спонукала педагогічну науку і практику до пошуків технологій навчання, які б зосереджували свою увагу на особистості школяра, створення умов для його розвитку, самовираження, саморозвитку. Одним з принципів реалізації Державної Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті є гуманізація освіти, що полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, у найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб. На сучасному етапі розвитку системи освіти відбувається перехід до

особистісно орієнтованого навчання, мета якого – створення максимально сприятливих умов для розвитку і саморозвитку особистості учня, виявлення та активного використання його індивідуальних особливостей. Особистісний підхід визначили у 60–х роках минулого століття вчені К. Роджерс, А. Маслоу, які вважали:

- що повноцінне виховання можливе коли школа є лабораторією для відкриття унікального «Я» кожної дитини;
- допомагатиме дитині в усвідомленні, розкритті власних можливостей;
- сприятиме становленню самосвідомості;
- здійснюватиме особистісно-значиме і суспільно-прийняте самовизначення;
- формуватиме самореалізацію та самоутвердження.

Особистісний підхід передбачає ставлення вчителя до учнів як до особистості – самосвідомого і відповідального суб'єкта власного розвитку, як до суб'єкта виховної взаємодії. Це – базова орієнтація педагога, яка визначає його позицію у взаємодії з кожним учнем.

І.Якиманська вважає, що учень дивиться на світ, спираючись на суб'єктний досвід, пізнаючи світ, користується знаннями, сформованими культурою, що її оточує. Тому важливо спочатку виявити суб'єктний досвід учня і спираючись на нього, формувати наукові знання, погоджувати нові поняття з суб'єктним досвідом учня [7].

Традиційно у процесі навчання особистісний досвід ігнорувався, адже він не є досконалим і науковим. На цю, одну з основних відмінностей між традиційною та гуманізованою освітою, звертали увагу М.Холодна та Е. Гельфман. Вони зазначали, що за традиційної системи освіти досвід учня сприймається як такий, що не відповідає вимогам шкільного навчання, тоді як за гуманізованої освіти він розглядається як контекст учіння. Наприклад, повинні заохочуватися ініціативність, фантазія, вираження почуттів, життєвих уявлень, нагромаджених поза школою [5].

Активність дитини виявляється у напрямках:

- адаптивності до вимог дорослих, які створюють для неї нормативні ситуації;
- креативності, що дозволяє їй постійно шукати і знаходити вихід із ситуації, долати її та будувати нову, але з опорою на знання і способи дій, що вже є в її індивідуальному досвіді.

При пізнанні дитиною світу активність дитини виявляється у напрямках:

- цілісне особистісне бачення світу, що формується дуже рано;
- спеціальне навчання, що дає дитині науково обґрунтовані знання, які є особистісно чужими для неї.

Особистісно орієнтоване навчання спирається на положення про те, що тільки особистісно значущі поняття засвоюються учнем. Картина світу, створена у наукових поняттях, існує об'єктивно, незалежно від учня. Це означає, що не всі поняття, навіть логічно обґрунтовані, будуть ним сприйняті [6].

Вчені наполягають на визнанні учнями права на самовизначення та самореалізацію у процесі пізнання через оволодіння власними способами навчальної роботи. Для продуктивного виконання одного і того ж завдання різні учні застосовують різні способи і прийоми. Тому педагогічна спроба змінити цей спосіб нашою метою є на труднощі. Для вчителя важливо виявити ці способи, застосовуючи інноваційні технології, які дозволяють учню самому обирати особистісно значущі для нього способи навчання.

І.Якиманська, наголошує, що при такому підході до навчання учень розглядається як унікальна особистість, змінюється напрям відношення вчителя до учня, який вибірково ставиться до педагогічних дій, а не просто бере їх у готовому заданому вигляді. І. Каплунович вказує на необхідність іти за індивідуальністю дитини, і у зв'язку з цим будувати і реалізувати у педагогічному процесі адаптивні навчальні програми і у цілому сприймати дитину такою, якою вона є. Традиційне навчання використовує метод корекції, що пов'язаний з негативною мотивацією і не враховує індивідуальних особливостей учнів. І. Каплунович представляє адаптивне навчання, коли вчитель у природних умовах навчального процесу визначає головну підструктуру мислення кожного учня і організовує, регулює, контролює розвиток і реалізацію нахилів, йдучи за індивідуальністю дитини [6].

Особистісно орієнтована модель навчання передбачає розвиток критичного мислення учнів, що потребує діалогічної ситуації, вільної, творчої діяльності. Школа повинна вчити мислити – така суть стратегії, що домінує в дослідженнях вчених різних країн. Тільки людина, яка вільно, активно і критично мислить, може об'єктивно оцінити події, зробити правильні висновки, досягти успіхів у різноманітних сферах діяльності. На жаль, проблемі розвитку критичного мислення учнів раніше не приділялось достатньої уваги. Освітні програми були традиційно спрямовані на те, щоб навчити учнів точно висловлювати свої думки і здійснювати дедукцію на підставі заданих посилок. І. Якиманська вказує, що несприйняття учнем інформації підручника може оцінюватися як незасвоєння ним навчального матеріалу, але ж у цьому може виявлятися особистісна позиція, що спирається на суб'єктивний досвід [7].

Особистісне спілкування – особливий вид діяльності, яка у школярів є провідною. Оновлення цілей, завдань і змісту у напрямі особистісно орієнтованого навчання вимагає:

- дослідження впливу різних технологій індивідуалізованого навчання на зміни у структурі навчального процесу сучасної школи;
- дослідження умов застосування технологій індивідуалізованого навчання;
- моделювання оптимальних варіантів їх використання для різних типів закладів освіти, систем навчання і типологічних груп учнів;
- з'ясування впливу особистісно зорієнтованих технологій на підвищення навчальних досягнень учнів початкової школи.

Особистісно орієнтоване навчання – це таке навчання, центром якого є особистість дитини, її самобутність, самоцінність, суб'єктивний досвід кожного спочатку розкривається, а потім узгоджується зі змістом освіти.

Метою особистісно орієнтованого навчання є процес психолого-педагогічної допомоги дитині у становленні її суб'єктивності, культурної ідентифікації, соціалізації, життєвому самовизначенні.

Головними завданнями особистісно орієнтованої технології є:

- розвинути індивідуальні пізнавальні здібності кожної дитини;
- максимально виявити, ініціювати, використати, індивідуальний досвід дитини;
- допомогти особистості пізнати себе, самовизначитись та самореалізуватись, а не формувати попередньо задані якості;
- сформувати в особистості культуру життєдіяльності, яка дозволяє продуктивно будувати своє повсякденне життя, правильно визначати поведінку лінії життя.

І.Якиманська ставить основні вимоги до особистісно орієнтованих технологій:

- навчальний матеріал повинен забезпечувати виявлення змісту суб'єктивного досвіду учня, включаючи досвід його попереднього навчання;
- виклад знань у підручнику (вчителем) повинен бути спрямованим не тільки на розширення їх обсягу, структурування, інтегрування, узагальнення предметного змісту, але також на постійне перетворення набутого суб'єктивного досвіду кожного учня;
- у процесі навчання необхідне постійне узгодження суб'єктивного досвіду учнів з науковим змістом отриманих знань;
- активне стимулювання учнів до самооцінної освітньої діяльності, зміст і форми якої повинні забезпечувати учневі можливість самоосвіти, саморозвитку, самовираження у ході оволодіння знаннями;
- конструювання та організація навчального матеріалу, який дає змогу учневі вибирати його зміст, вид та форму виконання завдань, рішень задач тощо;
- виявлення та оцінка способів навчальної роботи, якими користується учень самостійно, стійко, продуктивно;
- необхідно забезпечувати контроль і оцінку не тільки результату, але головним чином процесу учіння;
- освітній процес повинен забезпечувати побудову, реалізацію, рефлексію, оцінку учіння як суб'єктивної діяльності.

Опинившись в особистісно орієнтованих ситуаціях дитина:

- повинна шукати сенс;
- пристосувати її до своїх інтересів;
- побудувати образ чи модель свого життя;
- вибрати творчий момент;
- дати критичну оцінку.

Для вирішення такого завдання недостатньо наявних знань, потрібні пізнавальні пошуки. Таким чином, типовою ознакою особистісно орієнтованої підготовки учнів можна вважати бачення та врахування у практиці освітньої роботи особистісних характеристик усіх його учасників – учнів, педагогічних працівників, батьків.

Висновки.

Застосування особистісно орієнтованого підходу в системі підготовки учнів початкової школи дозволяє перетворити учня з пасивного спостерігача, що засвоює знання та досвід, вже набутий людством, в активного співрозмовника та співробітника, суб'єкта навчально-виховної діяльності та продуктивної праці.

Література:

1. Бех. І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково–метод. посібник. К.ІЗМН, 1998.–204с.
2. Галузінська М.І. Інтерактивні технології навчання у загальноосвітній школі: навчальний посібник/ М.І. Галузінська, С.Л. Слонь.: ВПЦ «Візаві». – Умань. 2021. – 226 с.
3. Купцова В. Про особистісно–зорієнтоване навчання // Дивослово. – 2000. №7.–44–45
4. Липова Л., Ренський С., Кушнір М. Технології індивідуалізованого навчання. – Рідна школа. – 2001. – №8.–16–18.
5. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К. – 1999. – 304 с.
6. Чернега Н. Особистісно–зорієнтоване навчання: сучасні підходи. – Рідна школа.–2001.–№9.–13–14.
7. Якиманская Й.С. Разработка технологии личностно–ориентированного обучения // Вопросы психологии. – 1998. – №2.–25–27.

References:

1. Beh I.D. Personality-oriented education: Scientific method. manual. K. IZMN, 1998. – 204p.
2. Galuzinskaya M.I. Interactive learning technologies in secondary school: a textbook for students of higher pedagogical educational institutions / M.I.Galuzinskaya, C.L. Slon .: VOC "Vizavi". – Uman. 2021. – 226 p.
3. Kuptsova V. On personality-oriented learning // Divoslovo. – 2000. №7. – 44–45
4. Lypova L., Rensky S., Kushnir M. Technologies of individualized learning. – Native school. – 2001. - №8. – 16–18.
5. Loznitsa V.S .Psychology and pedagogy: basic principles. A textbook for independent study of the discipline. – K. – 1999. – 304 p.
6. Chernega N. Personality– oriented learning: modern approaches. – Native school. – 2001. – №9. – 13–14.
7. Yakimanskaya J.S. Development of technology-oriented learning // Questions of psychology. – 1998. – №2. – 25–27.

УДК 37. 042.

I 60

INDIVIDUAL LEARNING AS A WAY TO REORIENTATION OF THE EDUCATION SYSTEM ON PERSONAL DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS**ІНДИВІДУАЛІЗОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ШЛЯХ ПЕРЕОРІЄНТАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ****Haluzinka M.I./Галузінська М.І.***c.p.s.,as.prof./к.пед.н., доцент,**ORCID id 0000-0002-4011-1800***Denysiuk T.K./Денисюк Т.К.***c.p.s./к.пед.н.***Yacenko T.V./Яценко Т.В.***teacher //викладач**Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council"**Heavenly Hundred, 33, 20300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул.Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. Індивідуалізація навчання розглядається як принцип здійснення індивідуального підходу і як освітня технологія, що ґрунтується на принципі індивідуалізації. Індивідуалізоване навчання передбачає реалізацію позитивних природних задатків учнів початкової школи. Сприяє вдосконаленню і поглибленню знань вчителів. Передбачає поділ учнів за рівнями їх інтелектуального розвитку і пізнавальної самостійності.

Ключові слова: індивідуалізація навчання, учні початкової школи.

Abstract. Individualization of learning is considered as a principle of individual approach and as an educational technology based on the principle of individualization. Individualized learning involves the realization of the positive natural endowments of primary school students. Contributes to the improvement and deepening of teachers' knowledge. Provides for the division of students according to the levels of their intellectual development and cognitive independence.

Key words: individualization of education, primary school students.

Вступ.

Осучаснені перспективні освітні технології здатні забезпечити на засадах індивідуалізації згідно з синергетичною теорією розвиток, саморозвиток і самостійність учнів, вільну реалізацію їх природних задатків.

У педагогічній науці індивідуалізація навчання розглядається як принцип здійснення індивідуального підходу і як освітня технологія, що ґрунтується на принципі індивідуалізації. *Індивідуалізоване навчання* – вид навчання, який здійснюється на засадах індивідуалізації із застосуванням відповідних особистісно орієнтованих технологій, метою яких є розвиток учня згідно з його здібностями і в притаманному для нього темпі. Отже, індивідуалізоване навчання передбачає максимально можливу реалізацію позитивних природних задатків кожного учня.

Основний текст.

Перед вчителями початкової школи постало питання створити умови,

адекватні якійсь специфіці здібностей кожного учня. Тому загальною вимогою часу стає проблема ознайомлення вчителів з технологіями індивідуалізованого навчання і використання їх у своїй роботі. У зв'язку з цим набуває актуальності подальше вдосконалення і поглиблення знань вчителів, ознайомлення їх з:

- досягненнями сучасної психології;
- науковими засадами і принципами функціонування особистісно–орієнтованих виховних технологій;
- психолого–педагогічними принципами особистісно орієнтованого навчання і розвитку;
- концепцією сталих індивідуальних рис особистості;
- фасалітаційними (стимуляційними та активаційними);
- емпатичними (здатність до співчуття, співстраждання, порозуміння);
- конгруентними (уміння спілкуватись);
- мовними здібностями педагога [1].

На різних етапах індивідуалізації навчання поділ учнів за рівнями їх інтелектуального розвитку і пізнавальної самостійності має *враховувати*:

- навченість;
- навчальні вміння;
- пізнавальні інтереси;
- швидкість засвоєння;
- усвідомленість;
- самостійність;
- узагальненість;
- усталеність;
- рівень компетентності.

Наступним кроком дослідження проблеми особистісно орієнтованого навчання є з'ясування основних типів індивідуалізованого навчання, його форм, а також видів роботи вчителя та учнів. Власне кажучи, всі відомі освітні технології враховують принцип індивідуалізації.

Класичною з них можна вважати школу Р. Штейнера (вальдорфська педагогіка), що ґрунтується на ідеях гуманізму, в основі її вчення про індивідуальність людини, основними складовими якої є тіло, душа, дух. У людському «Я» гармонійно поєднуються, на думку Р. Штейнера, основні галузі цивілізації – пізнання, релігія і моральність. Кожна дитина має досягнути світ шляхом самопізнання і саморозвитку у партнерстві з учителем. Знання міцно засвоюються, якщо вони діють на дитину емоційно, проходять через її почуття і душу.

Індивідуалізованим навчанням є технологія повного засвоєння знань, основи якої закладено Дж. Керроллом і Б. Блумом. Найбільш прийнятна вона для репродуктивного навчання і засвоєння обов'язкового мінімуму знань з предмета. Ця технологія домінує над іншими у молодших класах, де абсолютно кожен школяр, незалежно від здібностей, має навчитися читати, писати і рахувати.

Якщо у традиційному навчанні фіксованими параметрами є умови навчання (однакові час, спосіб і темп подання інформації), а нефіксованими –

його результати, яким характерне значне різноманіття, то *особливістю технології повного засвоєння* є обов'язкове досягнення всіма учнями заданих результатів (стала величина) за змінних умов навчання. У цьому випадку розрізняють три категорії учнів:

- талановиті, які можуть засвоювати предмет у високому темпі;
- звичайні, здібності яких до засвоєння знань відповідають затратам навчального часу;
- малоздібні, які не можуть досягти відповідного рівня знань, навіть затрачаючи чимало часу [4].

Проте за умови правильної організації навчання, усуненні жорсткого обмеження у часі звичайні учні можуть повністю засвоїти зміст навчання у початковій школі. Кореляція між здібностями учнів і результатами навчання значно знижується, тобто високих результатів досягають учні навіть нижче середніх здібностей. Отже, відмінною рисою технології повного засвоєння є фіксація заздалегідь визначених високих навчальних результатів, що їх мають досягти всі чи майже всі учні. А вихідним моментом є положення: всі учні здатні повністю засвоїти необхідний навчальний матеріал; завдання вчителя – правильно організувати навчальний процес, щоб надати учням таку можливість [5].

Реалізація технології повного засвоєння знань передбачає орієнтацію учнів на роботу за цією системою, точне визначення еталону повного засвоєння інформації, уточнення цілей навчання, складання переліку очікуваних навчальних результатів і відповідних тестів зі всього матеріалу, лише в цьому випадку досягаються високі навчальні результати, зберігається позитивна мотивація до навчання [4].

Вчитель має розподілити навчальний матеріал на окремі модулі чи навчальні одиниці, згідно з його змістовою цілісністю і тривалістю вивчення. З кожного модуля визначаються критерії засвоєння. Складаються проміжні тести діагностичного характеру, за результатами яких робляться лише оціночні судження (засвоїв – не засвоїв) без виставлення оцінок. Основне призначення цих поточних діагностичних тестів – виявлення сутності й обсягу подальшої корекційної роботи.

Наступний крок учителя полягає у розробці корекційних навчальних матеріалів, розрахованих на інші методи вивчення, альтернативні способи роботи учня. Після виконання учнями тесту з тими з них, хто не повністю засвоїв матеріал, проводиться допоміжна, корекційна робота. З метою усунення окремих прогалин і утруднень у знаннях застосовується індивідуальна робота вчителя з учнем, або робота по два–три учні у мікрогрупах, організовується взаємонавчання – використовується допомога учнів, які успішно засвоїли тему чи розділ. Цей тьютерський метод буде ефективнішим, якщо вчитель при цьому використовує ігрову діяльність. У такому випадку цікаво буде і тим учням, що навчаються, і тим, які навчають однокласників. Допоміжна робота завершується діагностичним тестом, після якого можлива ще додаткова корекційна діяльність аж до повного засвоєння. У випадку незасвоєння більшістю учнів певної частини навчального матеріалу проводиться повторне

його вивчення, проте спосіб викладу змінюється. Перехід класу до нової теми здійснюється лише за умови повного засвоєння попереднього матеріалу на належному рівні учнями.

Єдиним критерієм оцінки знань і умінь учнів є еталон повного засвоєння на рівні не лише їх виявлень, а й застосування. Водночас це й критерій роботи вчителя. Технології повного засвоєння знань у початковій школі вимагає: або скоротити обсяг виучуваного, зберігши часові межі навчання, або ж розширити ці межі, щоб забезпечити повноцінне засвоєння навчального матеріалу. Остання позиція більш прийнятна у початковій школі, де учні отримують початкові навички і мінімум знань, без яких не можна обійтися у майбутньому. Діагностичний контроль обмежується двома спробами, після чого учні, які не досягли основних цілей, допускаються до вивчення наступної теми. Вчителем розробляється дидактичний матеріал, в якому передбачена покрокова пізнавальна навчальна діяльність учня.

Індивідуалізованим навчанням є технологія О. Паркхерст, що виникла у м. Дальтон (США), і відома в педагогіці як Дальтон–план (1924 р.). Класно–урочна система замінювалась роботою за планом, вона включала одержання письмових завдань, самостійне вивчення матеріалу, виконання завдань і звіт про виконання. Індивідуалізація за такою технологією поширювалась в основному на темп роботи. Загальні заняття проводились лише з другорядних предметів, а основні – учні мали засвоювати самостійно [4].

Подальшого розвитку індивідуальна робота за планом набула у «Віннетка–плані» К. Вашбурна (1925 р.), за яким першу половину дня учні займалися самостійно обов'язковими предметами, а у другій – вибирали собі заняття в групах за інтересами. За такої технології було індивідуалізовано лише зміст навчання. Подальшим розвитком індивідуалізованого навчання стала технологія роботи над навчальним проектом, що запропонована Д.Дьюї і розвинена В.Кілпатриком, С.Шацьким як метод проектів. Ця технологія враховує інтерес учня і вимагає використання академічних і практичних знань та вмінь. Навчальне проектування вимагає від кожного учня усвідомлення мети діяльності, розуміння сутності розв'язуваної проблеми, її значущості і практичної цінності, володіння методами дослідження, інтегрування міжпредметних знань та вмінь, активності і самостійності виконання. У процесі роботи за проектною технологією звична для вчителів і учнів предметна форма організації знань поступається проблемній, адже саме вирішення певної проблеми, наприклад, екологічного характеру розвиває інтерес учня до даного питання, вимагає залучення надбаних міжпредметних знань, збагачує індивідуальний досвід проектної діяльності учнів. Завдання вчителя при використанні цієї технології полягає у заохоченні учнів до такої діяльності на основі вільного вибору, створенні умов для розвитку теоретичних, дослідницьких, пошукових, креативних здібностей і широкого поля для розкриття обдарованості учнів. За технологією навчального проекту може працювати як один учень, так і група учнів, але в останньому випадку кожен має свою ділянку роботи, своє завдання і виконує його індивідуально. Ця технологія сприяє розвитку самостійності в роботі й прийнятті рішень,

самоорганізації і самореалізації особистості, вчить не лише самостійно мислити, а й продуктивно діяти.

Зразком технології індивідуалізованого навчання є *Педагогічняка* відіграє важливу роль в акселерованому (прискореному) навчанні. За цією технологією навчання здійснюється на основі емоційного навіювання у стані неспання, що спричиняє надзапам'ятовування. Застосовується ця технологія у процесі вивчення іноземних слів або спеціальної термінології великого обсягу. Використання сугестивної технології вимагає спеціальної підготовки вчителя, наявності відповідних психічних якостей. Вчитель повинен мати високий авторитет, ерудицію, силу переконання, конгруентність, інфантилізацію (уміння дивитись на світ очима дітей). В свою чергу учень за рахунок резервів психіки шляхом тренування своїх вольових зусиль готує себе до гіпермнезичної діяльності (надзапам'ятовування). Йому належить активна роль в управлінні своїм психічним станом, у саморегулюванні.

Висновки.

Особистісно орієнтоване навчання має сприяти саморозвитку особистості, допомогти пізнати себе, самовизначитись і самореалізуватись, що дасть можливість правильно визначити і продуктивно будувати життя.

Розглянуті положення дають змогу організувати таке навчання, центром якого була б особистість дитини, її самобутність і самоцінність. Саме визнання учня головною дійовою фігурою всього освітнього процесу і є особистісно орієнтованим навчанням.

Література:

1. Бех. І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково–метод. посібник. К.ІЗМН, 1998.–204с.
2. Галузінська М.І. Педагогічні технології навчання у закладах загальної середньої освіти: навчальний посібник/ М.І. Галузінська,,: ВПЦ «Візаві». – Умань. 2021. – 252 с.
3. Купцова В. Про особистісно–зорієнтоване навчання // Дивослово. – 2000. №7.–С.44–45.
4. Липова Л., Ренський С., Кушнір М. Технології індивідуалізованого навчання. – Рідна школа. – 2001. – №8.–16–18.
5. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К. – 1999. – 304 с.

References:

1. Beh. I.D. Personality-oriented education: Scientific method. manual. K. IZMN, 1998. – 204p.
2. Galuzinskaya M.I. Pedagogical technologies of teaching in institutions of general secondary education: a textbook / M.I. Galuzinskaya: VOC "Vizavi". – Uman. 2021. – 252 p.
3. Kuptsova V. On personality-oriented learning // Divoslovo. – 2000. №7. – P.44–45.
4. Lypova L., Rensky S., Kushnir M. Technologies of individualized learning. – Native school. – 2001. – №8. – 16–18.
5. Loznitsa V.S. Psychology and pedagogy: basic principles. A textbook for independent study of the discipline. – K. – 1999. – 304 p.

УДК 371.217.3

Ф 48

**ASPECTS OF GAME SPORTS ACTIVITIES IN THE EDUCATIONAL
PROCESS OF PRIMARY SCHOOL****АСПЕКТИ ІГРОВОЇ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ****Matyshyn S.A./Матюшин С.А.***teacher /викладач,***Chernenko L.P./Черненко Л.П.***teacher /викладач**Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council"**Heavenly Hundred, 33, 20300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул.Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. Проаналізовано психолого- педагогічне тлумачення значення гри у житті учнів початкової школи. Встановлено загальні особливості використання гри у спортивній діяльності школярів. Виділено функції гри, її головні риси, значення гри у проведенні фізичного виховання у початковій школі. Враховано відмінність ігрової діяльності від іншої діяльності.

Ключові слова: Фізичне виховання, рухливі ігри, учні початкової школи..

Вступ.

Реформи загальноосвітньої і професійної школи націлюють на максимальне використання можливостей та ресурсів для підвищенні успішності освітнього процесу. Педагогічні і психологічні ресурси повною мірою використовуються у сфері навчання і виховання гру. Вона має важливе значення у житті дитини, як для дорослого діяльність, робота. Яка дитина у грі, такою вона переважно буде і у роботі, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається насамперед у грі. Гра заповнює значний відрізок життєвого шляху людини від раннього дитинства до глибокої старості. У наймолодшому віці вона складає головне заняття дитини, яке найбільше її захоплює, цікавить. Гра в дитинстві не є пустотливістю, вона має велике і глибоке значення, є ядром всього внутрішнього переживання дитини, через гру можна краще зрозуміти психологію тієї чи іншої дитини. Гра формує розумову гнучкість, розвиває увагу, самостримання і спритність. У шкільному віці навчальна діяльність займає важливе місце, вона пов'язана з уявленнями про майбутнє життя дитини, пов'язана із суспільною діяльністю.

Проблема ігрової діяльності є актуальною, про що свідчать численні психолого-педагогічні дослідження А.Макаренка, Ш.Амонашвілі. Л.Виготського, С.Рубінштейна, Д.Ельконіна, Ж.Піаже та ін. У роботах досліджена й обґрунтована роль гри в онтогенезі особистості, у розвитку основних психічних функцій, у самоврядуванні і саморегуляції особистості, у процесах соціалізації – засвоєння і використання дитиною суспільного досвіду.

Гра вабить самим процесом; як художник захоплюється самим процесом створення, не думаючи ні про які конкретні наслідки, так і дитина не має

ніякого завдання, крім самого процесу гри. Багато психологів, педагогів, соціологів намагалися з'ясувати захоплюючу природу гри. Існують різні теорії щодо тлумачення сутності гри. Найдавніша – це теорія Міллера і психолога Лацаруса, що пояснюють гру як потребу спокою. Але інші ігри занадто рухливі, щоб можна було б вважати їх відпочинком; стомлена дитина не може гратися, вона прагне спокою, і найкращим спокоєм є сон.

Однак, існує діяльнісний відпочинок; якщо одна якась робота наскучила, стомила, дитина береться за іншу. Гра для дитини не спокій, а навпаки – діяльний, могутній, творчий самовияв.

Г.Спенсор пояснює гру як прояв надмірної енергії дитини, дає їй біологічні пояснення, звертає увагу на те, що у грі використовуються одні і ті ж рухи, найбільш потрібні людині для захисту свого власного чи суспільного життя.

Сучасні психологи зауважують, що для дітей гра є цінною тим, що приємно, непомітно минає час, розряджається енергія дитини, розвивається самосвідомість. І.Герbart бачив в іграх самовиховання, самодисциплінування, самонавчання. У грі діти пересвідчуються у приємності спільних дій, навчаються підлягати закону гри та її керівникам.

Гра сприяє розвитку розумової гнучкості, розвиває увагу і самостримання, спритність.

Проблема гри широко описується й аналізується у літературі. Існують *визначення гри*:

- гра здатна відтворити інші види людської діяльності; |
- гра – це вид непродуктивної діяльності, мотив якої виявляється у самому процесі;
- гра – це самостійна соціальна структура, яка визначається як боротьба між двома і більше протилежними сторонами, а також правилами з метою досягнення перемоги однієї зі сторін;
- гра – це формально організована системі. суперництва її учасників;
- гра – це вид діяльності спрямований відтворити і засвоїти суспільний досвід, у якому вдосконалюється самоуправління поведінкою;
- гра – це найбільш необхідний віковим особливостям дітей метод навчання і виховання;
- гра є першим і єдиним заняттям, що завжди спрямовує творчу діяльність дітей;
- гра – це найчистіша і найдуховніша діяльність дітей;
- гра – це особлива форма дитячого життя, вироблена чи створена суспільством для керування розвитком дітей;
- гра дитини – це її перша праця; вона має поліпшити вмість рук, ніг, розуму, зміцнити волю, самовладу, самодіяльність, викликати життєву діяльність кожного органа.

У теоретичній літературі *гра* розглядається, як:

- особливе ставлення особистості до навколишнього світу;
- особлива діяльність дитини, що вимірюється і розвертається як його суб'єктивна діяльність;
- соціально заданий дитині і засвоєний нею вид діяльності;

- соціально-педагогічна форма організації життя дитини;
- діяльність, у ході якої відбувається розвиток психіки дитини.

Саме такі тлумачення дитячої гри визначаються її психічними особливостями, що розкриті у дослідженнях Л.Виготського, С.Рубінштейна, Д.Ельконіна та інших учених. У грі вперше формується і виявляється потреба дитини впливати на світ, стати суб'єктом, господарем своєї діяльності. Зміст гри полягає у тому, що в ній важливим є не результат, а сам процес пережитий, пов'язаний з ігровими діями. Хоча ситуації, які програє дитина, уявні, але почуття, що переживаються ними, реальні.

Ігрова діяльність – це особлива сфера людської активності, у якій особистість не переслідує ніяких інших цілей, крім одержання задоволення від прояву фізичних і духовних сил.

У практиці ігрова діяльність виконує *функції*:

- ✓ розважальну, що є об'єктивною основною її функцією: розважити, принести задоволення, збудити цікавість;
- ✓ комунікативну – засвоєння діалектики спілкування;
- ✓ самореалізацію у грі;
- ✓ ігротерапевтичну – подолання різних труднощів, що виникають в інших видах людської діяльності;
- ✓ діагностичну – визначення відхилень від нормального поведіння;
- ✓ самопізнання у процесі гри;
- ✓ корекції у грі – внесення позитивних змін у структуру особистісних показників індивіда;
- ✓ міжнаціональної комунікації, засвоєння єдиних для всіх людей соціально-культурних цінностей;
- ✓ соціалізації, включення у систему суспільних відносин, засвоєння учнем норм людської життєдіяльності.

Більшості ігор властиві *головні риси*:

- вільна розвивальна діяльність, обрана лише за бажанням дитини, заради задоволення від самого процесу діяльності, а не від результату (процедурне задоволення);
- творчий, імпровізаційний, активний характер цієї діяльності (поле творчості);
- емоційна піднесеність діяльності, суперництво, боротьба, конкуренція (чуттєва природа гри, емоційна напруга);
- наявність прямих чи опосередкованих правил, що відображають зміст гри, логічну і тимчасову послідовність її розвитку.

Структура гри як діяльності особистості вміщує *етапи*:

- цілепокладання;
- планування;
- реалізація мети;
- аналіз результатів, у яких особистість цілком реалізує себе як суб'єкт.

До структури гри як *процесу* входять:

- ролі, взяті на себе гравцями;
- ігрові дії як спосіб реалізації цих ролей;

- ігрове використання предметів, тобто заміщення реальних речей ігровими, умовними;
- реальні стосунки між гравцями;
- сюжет сфера дій, умовно відтворених у грі.

Природа створила ігри для всебічної підготовки учнів до життя. Тому вони мають генетичний зв'язок із усіма видами діяльності і виступають як специфічна форма і пізнання, і праці, і спілкування, і мистецтва, і спорту. Звідси походить назва ігор: пізнавальні, інтелектуальні, будівельні, гра-праця, музична гра, художня, гра-драматизація, рухлива, спортивна, дидактична тощо.

Гігієніст Фонсафор поділяє ігри на групи:

- ігри, що розвивають гармонійну м'язову діяльність; ^
- ігри, що розвивають рухливість і міцність;
- ігри, що розвивають гнучкість тіла і рухів;
- ігри, що розвивають органи сприймання;
- ігри, що розвивають розумові здібності.

Прийнято розрізняти два основних типи ігор: з фіксованими, відкритими правилами; з прихованими правилами.

Прикладом ігор першого типу є більшість дидактичних, пізнавальних і рухливих, розвиваючі, інтелектуальні, музичні, ігри-забави, атракціони тощо.

До другого типу відносяться ігри сюжетно-рольові. Правила у них виражаються неявно. Вони закладені у нормах поведінки відтворених героїв: лікар сам собі не ставить термометр, пасажир не літає у кабіні пілота.

Цікава і змістовна діяльність учнів забезпечується за умови використання різних видів ігор. Розглянемо їх.

Рухливі ігри – важлива умова фізичного виховання в дошкільному й особливо в шкільному вихованні. Вони вимагають від гравців активних рухливих дій, що спрямовані на досягнення умовної мети, визначеної у правилах.

У дітей рухливі ігри найбільш часто бувають пов'язані із сюжетом і певною роллю, із використанням предметів (м'яч). Характерною рисою ігор дітей, починаючи з 6 років, є поява чітких правил уміння підкорятися їм (грати у межах майданчика). Численні ігри супроводжуються музикою, хороводами.

Фахівці відзначають, що основною особливістю рухливих ігор школярів є їх змагальний, творчий, колективний характер. В них виявляються уміння діяти від імені команди у неперервно змінюваних умовах. Велике значення відіграють рухливі ігри у моральному вихованні. Вони розвивають почуття товарищескості, взаємодопомоги, відповідальності за дії один одного. Необхідність підкорення правилам, в основі яких покладена громадська думка, формує чесність, справедливість, дисциплінованість, уміння підкорятися колективу, боротися за його честь. Обов'язковою умовою морально-вольового здруження колективу і засобом керування його настроєм стають змагання з рухливих ігор.

Дидактичні ігри – різновид ігор, спеціально створених педагогікою з метою навчання і виховання дітей. Освітній зміст таких ігор формулюється у вигляді дидактичної задачі, однак для учнів вона не виступає відкрито. а

реалізується непрямо, через ігрову задачу, ігрові дії і правила. Захоплення грою мобілізує інтелектуальні сили дитини, а наявність цікавості, гумору полегшує виконання задачі.

За характером використаного матеріалу дидактичні ігри поділяються на три групи:

- предметні;
- настільно-друковані ігри;
- словесні ігри тощо.

Диференціація дидактичної гри розділила ігри на такі, що використовуються з метою навчання (власне дидактична гра й ігрові прийоми на уроках), та ігри з позакласної виховної роботи. Останні вміщують практично усі види ігор, що розвивають дітей морально, інтелектуально, фізично, естетично.

Сюжетно-рольові ігри займають особливе місце в моральному вихованні дитини. Вони носять переважно колективний характер, тому що відображають сутність відносин у суспільстві. Їх поділяють на: рольові, ігри-драматизації, режисерські.

Дітям, починаючи з дошкільного віку і до підліткового, особливо подобаються *режисерські ігри*. У таких іграх особливо інтенсивне накопичується досвід узгодження задумів і загальної діяльності, дій.

Принципова відмінність ігрової діяльності від будь-якої іншої полягає у тому, що:

- ✓ у гру завжди вступають добровільно;
- ✓ витрачаються творчі зусилля, обмірковуються варіанти. встановлюються правила, розподіляються ролі.
- ✓ непомітно для дітей проходить їх саморозвиток, самовиховання;
- ✓ усунена авторитарність;
- ✓ здійснюють дії, цілі яких значимі для учнів за їх власним внутрішнім змістом;
- ✓ успіх партнерів будь-якої гри залежить від їх рефлексивних особливостей;
- ✓ хоч ситуації, які програють діти вигадані, але почуття, які вони переживають. реальні.

Гра має великі можливості для формування організованості, самодисципліни, творчої ініціативи, готовності до дій у важких ситуаціях тощо. Гра завжди виступає в теперішньому і майбутньому. З одного боку вона дарує тимчасову радість, слугує задоволенню назрілих актуальних потреб. З іншого – гра завжди спрямована у майбутнє, моделюються властивості, якості, стани, вміння, здібності, необхідні особистості для виконання соціальних, професійних, творчих функцій, або створюються умови для фізичного загартовування зростаючого організму.

Бадьорий, цілеспрямований, життєрадісний ігровий стиль дитячого життя – одна з головних умов здорового розвитку колективу. Йому потрібна радість трудових перемог і радість пізнання, радість творчості, радість спортивних досягнень і радість краси.

Висновки.

Гра – засіб багатогранний. Але із впевненістю можемо стверджувати, що це і самостійна діяльність, що допомагає всебічному розвитку особистості, і засіб формування та здруження колективу, і метод організації інших видів діяльності, і емоційний стан, і спосіб спілкування.

Література:

1. Аникеева Н. П. Воспитание игрой: Книга для учителей. – М.: Просвещение, 1987. – 144с.
2. Терских В. Н., Кель О. С. Игра. Творчество. Жизнь. М.: Просвещение, 1966 – 304 с.

References

1. Anikeeva N.P. Education by play: A book for teachers. – M .: Enlightenment, 1987. – 144p.
2. Terskikh V.N. Kel OS Game. Creativity. Life. M.: Enlightenment, 1966 – 304 p.

УДК 378. 013 – 014

THE INFLUENCE OF INNOVATIVE ACTIVITY ON THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION**ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ****Krupenko I.M./Крупенко І.М.***teacher/викладач***Obminyna G.L./Обміняна Г.Л.***teacher /викладач,**Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council"**Heavenly Hundred, 33, 20300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул.Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. У статті розкрито вплив інноваційної педагогічної діяльності на професійну компетентність майбутнього вихователя. Визначено особистісні якості майбутнього вихователя. Встановлено компоненти професійної культури майбутнього вихователя та професійні вимоги до вихователя. Виділено професійну спрямованість особистості вихователя.

Ключові слова: професійна компетентність, інноваційна педагогічна діяльність, майбутній вихователь.

Abstract. The article reveals the impact of innovative pedagogical activities on the professional competence of future educators. The personal qualities of the future educator are determined. The components of the professional culture of the future educator and professional requirements for the educator are established. The professional orientation of the educator's personality is highlighted.

Key words: professional competence, innovative pedagogical activity, future educator.

Вступ.

Педагогічна освіта вступила в етап реформування, зберігаючи набутий національний досвід, входячи у світовий освітній простір. Постала проблема дослідження впливу інноваційної технології на формування професійної компетентності майбутніх вихователів.

У дослідженні Г. Беленької зроблено узагальнення поняття компетентність – це реально-суб'єктивна категорія, що використовується для характеристики діяльності конкретної людини чи групи людей і свідчить про відповідність чи невідповідність її компетенції; компетентність є сукупною характеристикою людини щодо відповідності її діяльності визначеним нормам[4]. Отже, компетентний – це інтегрована риса особистості, що може бути використана при характеристиці її діяльності.

Професіоналізм визначається у психолого-педагогічній літературі як достатній рівень розвитку професійної культури і самосвідомості, який забезпечує творче вирішення завдань діяльності.

Більш конкретним і дослідженим поняттям у педагогічній науці є поняття професійної культури, яка включає у себе індивідуально вироблені на

основі професійних знань та життєвого досвіду стратегії, засоби орієнтації в оточуючій дійсності. Вона розглядає різноманітні способи вирішення завдань праці для переведення її з дійсного у цільовий стан.

Компонентами професійної культури виступають:

- професійна творчість особистості;
- праксеологічна, рефлексивна, інноваційна та інформаційна підготовленість;
- компетентність діяльності, спілкування та саморозвитку;
- конкретно-предметні знання.

Автори розглядають компетентність як складовий компонент професійної культури.

Професійна компетентність майбутнього вихователя у психолого-педагогічній літературі розглядається як професійна підготовленість і здатність до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності. Вона виступає мірою і основним критерієм визначення її відповідності вимогам праці. До структури професійної компетентності входять знання, уміння та навички професійної діяльності.

Специфіка *структури професійної компетентності вихователя* полягає в тому, що вона включає в себе:

- характеристики особистісних якостей;
- світоглядні позиції особистості;
- глибоку обізнаність і практичні уміння в обраній галузі діяльності;
- розвинені професійно-значущі якості;
- авторитет.

Наявність професійної педагогічної компетентності дає змогу особистості виконувати відповідну діяльність у сферах власної професійної компетенції.

Професіограма вихователя включає:

- ✓ сукупність особистісно-ділових рис;
- ✓ певний обсяг суспільних, психолого-педагогічних і спеціальних знань;
- ✓ програму педагогічних умінь і навичок, необхідних для виконання вчителем його повсякденних професійних обов'язків.

У педагогіці вищої школи вважається загальновизнаним, що професійні *вимоги* до вихователя складаються з трьох основних комплексів:

- загальногромадянські риси;
- риси, що визначають специфіку професії вчителя;
- спеціальні знання, уміння і навички із спеціальності.

Професійна спрямованість особистості вихователя є комплексною властивістю. Вона включає:

- комплекс психологічних установок на роботу з дітьми;
- професійно-орієнтовані мотиви і здібності;
- професійні інтереси і особистісні якості;
- професійну самосвідомість.

Професійна спрямованість характеризує:

– певне ставлення особистості до суспільства, природи, оточуючих людей, педагогічної праці;

- стиль педагогічного спілкування;
- ставлення до дітей, любов та інтерес до них.

Зміст фахової компетентності визначається змістом навчальних курсів, що викладаються майбутнім фахівцям при підготовці їх до роботи у системі дошкільної освіти. У закладах дошкільної освіти є посади:

- психолог;
- соціальний педагог;
- вихователь – керівник розвитком зображувальної діяльності дітей;
- вихователь – керівник фізичним вихованням дітей;
- вчитель іноземної мови для дошкільників;
- вихователь-хореограф тощо.

Психолого-педагогічна компетентність у роботах учених постає як:

- пропорційна сукупність професійних, комунікативних, особистісних рис вихователя, що допомагають йому досягти якісних результатів у процесі навчання та виховання дітей;
- сукупність взаємопов'язаних професійно-теоретичних знань, практичних умінь, комунікативної діяльності й особистісних рис, які дають змогу провадити адекватну своїм здібностям інноваційну діяльність, досягати якісних результатів у процесі навчання і виховання дітей;
- інтегративна професійно-особистісна характеристика, що виражається у готовності вчителя до самостійної інноваційної побудови педагогічної діяльності (В.Калита)[3].

Професійна компетентність – це готовність на професійному рівні виконувати свої посадові і фахові обов'язки відповідно до сучасних інноваційних технологій, надбань і кращого досвіду, наближення до світових вимог і стандартів (В.Маслова).

Відповідно до встановлених видів компетентностей виділяють компетенції:

- ключові;
- загальнопредметні;
- предметні (Д.Хуторський).

Перелік компетенцій співвідноситься з відповідними компетентностями (Я.Бібіх)[4].

Висновки.

Тенденція вузівської підготовки, спрямованої на накопичення знань у майбутніх вихователів здійснюються як єдиний процес методологічного і технологічного дослідження здобувачами освіти системи загальних й особистих стосунків у педагогічних ситуаціях, які нескінченно і безперервно змінюються. Нові стратегічні підходи і тактичні засоби формування професійного мислення студентів повинні знайти своє місце в роботі закладів вищої та передвищої фахової освіти.

Література:

1. Ващенко Л. Інноваційні процеси в системі загальної середньої освіти: особливості управління // Освіта і управління. – 2003. – Т.6. – № 3. – С. 97–104.

2. Галузінська М.І. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до впровадження креативних технологій навчання. Монографія./М.І.Галузінська – Умань: «Візаві», 2020. – 196 с.

3. Клокар Н. І. Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності: дис...канд. пед. наук: 13.00.04 / Клокар Наталія Іванівна. – К., 1997. – 227 с.

4. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія; за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 504 с.

References:

1. Vashchenko L. Innovative processes in the system of general secondary education: features of management // Education and management. – 2003. – Vol.6. – № 3. – P. 97–104.

2. Galuzinskaya MI Theory and practice of training future teachers to implement creative learning technologies. Monograph./ MI Galuzinskaya – Uman: "Vizavi", 2020. – 196 p.

3. Klokar NI Psychological and pedagogical training of teachers for innovation: dissertation. ped. Sciences: 13.00.04 / Klokar Natalia Ivanovna. – K., 1997. – 227 p.

4. Professional pedagogical education: innovative technologies and methods: monograph; for ed. OA Dubasenyuk. – Zhytomyr: Publishing house of ZhSU named after I. Franko, 2009. – 504 p.

УДК 378. 14: 371

**CULTUROLOGY OF PEDAGOGICAL CREATIVITY OF THE FUTURE
PRIMARY SCHOOL TEACHER****КУЛЬТУРОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ****Barabash V.I. / Барабаш В. І.**
*teacher/викладач,***Lebid V.P. / Лебідь В.П.**
*teacher /викладач**Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council"*
*Heavenly Hundred, 33, 20300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
вул.Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. Проведено дослідження проблеми творчої особистості педагога. Представлено синергетичне розуміння культурології в освіті. Виділено якості, які характерні для творчої особистості майбутнього вчителя. Визначено компоненти творчих здібностей майбутнього вчителя. Запропоновано риси педагогічної креативності педагога

Ключові слова: творча особистість, риси педагогічної креативності педагога.

Abstract. A study of the problem of creative personality of the teacher. Synergetic understanding of culturology in education is presented. The qualities that are characteristic of the creative personality of the future teacher are highlighted. The components of creative abilities of the future teacher are determined. Features of pedagogical creativity of the teacher are offered

Key words: creative personality, features of pedagogical creativity of a teacher.

Вступ.

Зміст Базового компонента початкової освіти в Україні відображає тенденції до гуманізації шкільної освіти, збалансоване співвідношення між розумовим, фізичним та соціальним розвитком дитини, орієнтує на виховання цілісної особистості, здатної до самовираження, необхідність забезпечити дитині свободу вибору, вияв творчості, захист її гідності. Базовий компонент початкової освіти в Україні побудовано за сферами життєдіяльності, що характеризують специфіку дитинства, яка вводить дитину у світ практичної та духовної діяльності людини, розвиває потребу у реалізації власних творчих здібностей, культивує інтерес до надбань національної та світової культури. Культурологія у мистецькій діяльності визначається рівнем розвитку естетичного сприймання об'єктів, явищ, уміння працювати з різними матеріалами, використовувати різноманітні техніки, виявляти творчу уяву, естетичну чутливість.

Культурологія вивчає комплекс нормативно-регулятивних, цінісно-змістових, знаково-комунікативних і соціальних механізмів і засобів, які забезпечують колективний характер життєдіяльності учнів і процеси передачі соціального досвіду формування творчої особистості педагога. У зміст культурології входять: вивчення технологій формування особистості вчителя, дослідження процесів формування творчої особистості педагога, аналіз процесів і способів розвитку цінностей особистості майбутнього вчителя.

М.Каган вперше у науці виявив поряд з природним, соціальним, і діяльним в існуванні людини четверту форму буття людини – культуру, як спосіб існування людини. Все що є у людині представляється у вигляді культури. Культура здійснює різносторонній вплив на людину – творця культури. Особистісно-креативний принцип періодизації культури базується на власній основі. На думку М.Кагана, вихідний пункт реформи освіти – розуміння того, що вчитель стає вчителем тоді, коли його діяльність стає творчою, художнім мистецтвом, відрізняючись тим, що вчитель створює, ліпить, конструює реального учня, а не образ школяра. Але його творіння втілює ідеал людини, і вчителю необхідно мати особливий творчий дар вчителя-вихователя. Він пропонує змінити цільову підготовку педагогічної діяльності – з підготовки спеціаліста на виховання творчих, інтелігентних фахівців, використовуючи інноваційні методи, прийоми, засоби, форми професійної підготовки майбутніх вчителів [6].

Основний текст. Концепція виховання в Україні відзначає, що в Україні визрівають можливості для створення таких закладів, у яких би повною мірою були використані світові педагогічні думки відповідно до виховних традицій та національних звичаїв. Метою виховання є формування основ духовності особистості, пробудження у дитині духовного початку, як домінуючого у структурі особистості [4].

У психолого-педагогічних дослідженнях (О.Проскура, І.Рудченко, Н.Кириченко, Т.Науменко) та практиці роботи (А.Куницька, Л.Калузька) з'ясовано, що саме творча особистість педагога є визначальним фактором виявлення та розвитку творчих можливостей вихованців[7].

Опрацювання психолого-педагогічних джерел дає підстави стверджувати, що вітчизняною та зарубіжною наукою накопичено певний досвід у розробці основних теоретичних передумов проблеми формування творчої особистості. Дослідження проблеми творчої особистості педагога проводяться Н.Кряжовою, В.Павленчик, В.Косминською та О.Васильєвою [7]. Так, Н.Кряжева визначає творчу особистість педагога як особистість, яка характеризується усвідомленням творчості у професійній праці на рівні переконання, спрямованістю на творчість, інтелектуальною активністю, яка виявляється у науково-педагогічному мисленні і творчій уяві, що зумовлює творчий характер професійної праці. На її думку, творчий педагог – це особистість, яка характеризується:

- високим рівнем педагогічної креативності (креативні риси особистості, мотиви, особистісні якості, здібності, які сприяють успішній творчій педагогічній діяльності);
- набутими психолого-педагогічними знаннями, вміннями та навичками, які забезпечують його ефективну педагогічну діяльність з розвитку творчих можливостей учнів.

Так, аналіз найбільш важливих якостей, які характерні для творчої особистості, дав змогу Т.Комаровій виділити пріоритети:

- *прагнення до самореалізації;*
- *захоплення справою за покликанням;*

- аутентичність особистості;
- незалежність щодо суджень;
- впевненість у власних силах;
- ініціативність і гнучкість;
- критичність і високий ступінь рефлексії;
- дитяча сприйнятливність;
- відкритість у ставленні до нового [7].

Певний інтерес мають для педагогів *заповіді творчої особистості*, запропоновані доктором П.Вайнцвайгом – соціологом, університетським викладачем, консультантом багатьох провідних фірм США та Канади:

- будь господарем своєї долі;
- досягни успіху в тому, що ти любиш;
- внеси свій конструктивний внесок до загальної справи;
- будуй свої стосунки з людьми на довірі;
- розвивай власні творчі здібності;
- культивуй у собі кмітливність;
- турбуйся про власне здоров'я;
- не втрачай віру в себе;
- намагайся мислити позитивно;
- поєднуй матеріальне благополуччя з духовним задоволенням.

Щодо визначення окремих компонентів творчих здібностей, то А.Тараканова пропонує *складові*:

- ✓ здатність до швидкого знаходження ідей, асоціацій упродовж обмеженого відрізка часу;
- ✓ здатність до розпізнавання незвичайних взаємозв'язків, які мають важливе значення;
- ✓ гнучкість;
- ✓ незалежність;
- ✓ свобода мислення;
- ✓ оригінальність; незвичний погляд на проблеми;
- ✓ проникнення у проблему;
- ✓ аналіз;
- ✓ розуміння унікальності та корисності;
- ✓ здатність до об'єктивної оцінки проблемної ситуації;
- ✓ синтез;
- ✓ здатність до одержання нових висновків шляхом узагальнення відомих результатів;
- ✓ здатність до знаходження нових галузей застосування об'єкта або визначення його нових функцій [6].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє виділити найважливіші *рис* педагогічної креативності педагога:

- пошуково-проблемний стиль мислення;
- проблемне бачення;
- розвинена творча уява;
- фантазія;

- специфічні особисті якості (допитливість, самостійність, цілеспрямованість, готовність до ризику);
- специфічні провідні мотиви (творчий інтерес, захопленість творчим процесом, прагнення досягти результату, необхідність реалізувати себе).

Висновки.

Проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень проблеми формування творчої особистості педагога свідчить про наукові розробки культурології щодо питання розвитку педагогічної креативності вчителя, який закладає основи творчої індивідуальності дитини. Загальновідомо, що творчі здібності формуються вже в молодшому віці, визначальним у цьому процесі є те, який педагог знаходиться поряд з дитиною. Тому сьогодні заклади освіти гостро відчують потребу у творчих спеціалістах, які спроможні розкрити творчі можливості дітей, забезпечити інтелектуальний та особистісний розвиток дітей, формування загальнолюдських цінностей.

Література.

1. Белкіна Є., Науменко Т. Світ мистецтва і дитина // Дошкільне виховання. – 2000. – № 1. – С. 11-14.
2. Блонский П.П. Избранные психологические произведения. – М.: Наука, 1972. – 328 с.
3. Выготский Л.С. Вопросы детской (возрастной) психологии // Собр. соч. – М.: Педагогика, 1982. – Т. 4. – С. 244-385.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
5. Державна національна програма “Освіта (Україна ХХІ ст.)” // Освіта. – 1993. – № 44-46. – С. 3.
6. Мосолова Л.М. Культурология и эстетика в творчестве М.С.Кагана как ученого и учителя//Серия «Мыслителя», Выпуск 4/Сборник к 80-летию профессора М.С.Кагана, 2001. С.460.
7. Тушева В.В. Формування творчої активності учнів молодших класів у процесі виконання завдань художньо-естетичної спрямованості: Автореф. дис... канд.. пед. наук: 13.00.01 / Ін-т пед. АПН України. – К., 1997. – 19 с.

References

1. Belkina E., Naumenko T. The world of art and the child // Preschool education. – 2000. – № 1. – P. 11–14.
2. Blonsky P.P. Selected psychological works. – M.: Nauka, 1972. – 328 c.
3. Vygotsky L.S. Questions of child (age) psychology // Sobr. op. – M.: Pedagogika, 1982. – T. 4. – S. 244–385.
4. Goncharenko SU Ukrainian pedagogical dictionary. – K.: Libid, 1997. – 374 c.
5. State National Program "Education (Ukraine of the XXI century)" // Education. – 1993. – № 44–46. – P. 3.
6. Mosolova LM Culturology and aesthetics in the work of MS Kagan as a scientist and teacher // Series "Thinker", Issue 4 / Collection for the 80th anniversary of Professor MS Kagan, – 2001. –P.460.
7. Tusheva V.V. Formation of creative activity of students of junior classes in the process of performing tasks of artistic and aesthetic orientation: Abstract. dis ... cand .. ped. Sciences: 13.00.01 / Inst. of Ped. Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. – K., 1997. – 19 p.

УДК 378.14: 371

**DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL CREATIVITY OF THE FUTURE
PRIMARY SCHOOL TEACHER****РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ****Zabolotenko E./Заболотенко Е.**
*teacher /викладач***Poshtaruk L.I./Поштарук Л.І.**
*teacher /викладач,***Sharapanyk A.Y./Шарапанюк А.Й.**
teacher /викладач.

*Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council"
Heavenly Hundred, 33, 20300
КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
вул.Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація Проведено дослідження проблеми творчої особистості педагога. Виділено якості, які характерні для творчої особистості майбутнього вчителя. Визначено компоненти творчих здібностей майбутнього вчителя. Запропоновано риси педагогічної креативності педагога

Ключові слова: *творча особистість, риси педагогічної креативності педагога.*

Abstract. *A study of the problem of the teacher's creative personality was conducted. The qualities that are characteristic of the creative personality of the future teacher are highlighted. The components of creative abilities of the future teacher are determined. Features of pedagogical creativity of the teacher are offered*

Key words: *creative personality, features of pedagogical creativity of a teacher.*

Вступ.

Зміст Базового компонента початкової освіти в Україні відображає тенденції до гуманізації шкільної освіти, збалансоване співвідношення між розумовим, фізичним та соціальним розвитком дитини, орієнтує на виховання цілісної особистості, здатної до самовираження, необхідність забезпечити дитині свободу вибору, вияв творчості, захист її гідності. Базовий компонент початкової освіти в Україні побудовано за сферами життєдіяльності, що характеризують специфіку дитинства, яка вводить дитину у світ практичної та духовної діяльності людини, розвиває потребу в реалізації власних творчих здібностей, культивує інтерес до надбань національної та світової культури. Компетентність у мистецькій діяльності визначається рівнем розвитку естетичного сприймання об'єктів, явищ, уміння працювати з різними матеріалами, використовувати різноманітні техніки, виявляти творчу уяву, естетичну чутливість.

Основний текст.

Концепція виховання в Україні відзначає, що в Україні визрівають можливості для створення таких закладів, у яких би повною мірою були використані світові педагогічні думки відповідно до виховних народних традицій та національних звичаїв. Метою виховання є формування основ духовності особистості, пробудження у дитині духовного початку, як

домінуючого у структурі особистості [5].

У психолого-педагогічних дослідженнях (О.Проскура, І.Рудченко, Н.Кириченко, Т.Науменко) та практиці роботи (А.Куницька, Л.Калузька) з'ясовано, що саме творча особистість педагога є визначальним фактором виявлення та розвитку творчих можливостей вихованців[6].

Опрацювання психолого-педагогічних джерел дає підстави стверджувати, що вітчизняною та зарубіжною наукою накопичено певний досвід у розробці основних теоретичних передумов проблеми формування творчої особистості педагога. Дослідження проблеми творчої особистості педагога проводяться Н.Кряжовою, В.Павленчик, В.Косьминською та О.Васильєвою [6]. Н.Кряжева визначає творчу особистість педагога як особистість, яка характеризується усвідомленням творчості у професійній праці на рівні переконання, спрямованістю на творчість, інтелектуальною активністю, яка виявляється у науково-педагогічному мисленні і творчій уяві, що зумовлює творчий характер професійної праці. На її думку, творчий педагог – це особистість, яка характеризується:

- високим рівнем педагогічної креативності (креативні риси особистості, мотиви, особистісні якості, здібності, які сприяють успішній творчій педагогічній діяльності);
- набутими психолого-педагогічними знаннями, вміннями та навичками, які забезпечують його ефективну педагогічну діяльність з розвитку творчих можливостей учнів.

Аналіз найбільш важливих якостей, які характерні для творчої особистості, дозволив Т.Комаровій виділити *пріоритети вчителя*:

- прагнення до самореалізації;
- захоплення справою за покликанням;
- аутентичність особистості;
- незалежність щодо суджень;
- впевненість у власних силах;
- ініціативність і гнучкість;
- критичність і високий ступінь рефлексії.
- дитяча сприйнятливості і відкритість у ставленні до нового [6].

Певний інтерес мають для педагогів *заповіді творчої особистості*, запропоновані доктором П.Вайнцвайгом – соціологом, університетським викладачем, консультантом багатьох провідних фірм США та Канади:

- будь господарем своєї долі;
- досягни успіху в тому, що ти любиш;
- внеси свій конструктивний внесок до загальної справи;
- будуй свої стосунки з людьми на довірі;
- розвивай власні творчі здібності;
- культивуй у собі кмітливості;
- турбуйся про власне здоров'я;
- не втрачай віру в себе;
- намагайся мислити позитивно;
- поєднуй матеріальне благополуччя з духовним задоволенням.

А.Тараканова визначає *складові творчих здібностей*:

- ✓ здатність до швидкого знаходження ідей, асоціацій упродовж обмеженого відрізка часу;
- ✓ здатність до розпізнавання незвичайних взаємозв'язків, які мають важливе значення;
- ✓ гнучкість;
- ✓ незалежність;
- ✓ свобода мислення;
- ✓ оригінальність; незвичний погляд на проблеми;
- ✓ проникнення у проблему;
- ✓ аналіз;
- ✓ розуміння унікальності та корисності;
- ✓ здатність до об'єктивної оцінки проблемної ситуації;
- ✓ синтез;
- ✓ здатність до одержання нових висновків шляхом узагальнення відомих результатів;
- ✓ здатність до знаходження нових галузей застосування об'єкта або визначення його нових функцій [6].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє виділити найважливіші риси педагогічної креативності педагога:

- пошуково-проблемний стиль мислення;
- проблемне бачення;
- розвинена творча уява;
- фантазія;
- специфічні особисті якості (допитливість, самостійність, цілеспрямованість, готовність до ризику);
- специфічні провідні мотиви (творчий інтерес, захопленість творчим процесом, прагнення досягти результату, необхідність реалізувати себе).

Висновки

Проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень проблеми формування творчої особистості педагога свідчить про наукові розробки щодо до питання розвитку педагогічної креативності майбутнього вчителя, який закладає основи творчої індивідуальності дитини. Загальновідомо, що творчі здібності формуються вже в молодшому віці, визначальним у цьому процесі є те, який педагог знаходиться поряд з дитиною. Тому сьогодні заклади освіти гостро відчувають потребу у творчих спеціалістах, які спроможні розкрити творчі можливості дітей, забезпечити інтелектуальний та особистісний розвиток дітей, формування загальнолюдських цінностей.

Література:

1. Белкіна Є., Науменко Т. Світ мистецтва і дитина // Дошкільне виховання. – 2000. – № 1. – С. 11-14.
2. Блонский П.П. Избранные психологические произведения. – М.: Наука, 1972. – 328 с.
3. Выготский Л.С. Вопросы детской (возрастной) психологии // Собр. соч.

– М.: Педагогика, 1982. – Т. 4. – С. 244-385.

4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.

5. Державна національна програма “Освіта (Україна ХХІ ст.)” // Освіта. – 1993. – № 44-46. – С. 3.

6. Тушева В.В. Формування творчої активності учнів молодших класів у процесі виконання завдань художньо-естетичної спрямованості: Автореф. дис... канд.. пед. наук: 13.00.01 / Ін-т пед. АПН України. – К., 1997. – 19 с.

References:

1. Belkina E., Naumenko T. The world of art and the child // Preschool education. – 2000. – № 1. – P. 11 – 14.

2. Blonsky P.P. Selected psychological works. – М.: Наука, 1972. – 328 с.

3. Vygotsky L.S. Questions of child (age) psycholog // Sobr. op. – М.: Pedagogika, 1982. – Т. 4. – С. 244 – 385.

4. Goncharenko S.U. Ukrainian pedagogical dictionary. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.

5. State National Program "Education (Ukraine of the ХХІ century)" // Education. – 1993. – № 44 – 46. – P. 3.

6. Tusheva VV Formation of creative activity of students of junior classes in the process of performing tasks of artistic and aesthetic orientation: Abstract. dis ... cand .. ped. Sciences: 13.00.01 / Inst. of Ped. APN of Ukraine. – К., 1997. – 19 p.

УДК 378.14: 373.62

**ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR
FORMATION OF PROFESSIONAL CREATIVITY OF THE FUTURE
TEACHER OF MUSIC ART****ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА****Osaulenko L.M./Осауленко Л.М.**
teacher /викладач,**Osaulenko A.O./Осауленко А.О.**
teacher /викладач.*Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council"*
Heavenly Hundred, 33, 20300*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
вул.Небесної сотні, 33,*

Анотація. У статті розглядається питання професійної творчості, яка стосується різних сторін діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Запропоновано професіограму вчителя музичного мистецтва як творчого спеціаліста. Досягнення творчого результату забезпечується впровадженням інноваційних технологій навчання, систематичними цілеспрямованими спостереженнями, критичним використанням перспективного педагогічного досвіду. Наведено професійно-особистісні якості майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: Професійна творчість, професіограма вчителя, особистісні якості вчителя музичного мистецтва.

Abstract. The article considers the issue of professional creativity, which relates to various aspects of the future teacher of music art. The professional profile of a music art teacher as a creative specialist is offered. Achieving a creative result is ensured by the introduction of innovative learning technologies, systematic targeted observations, critical use of promising pedagogical experience. The professional and personal qualities of the future teacher of music art are given.

Key words: Professional creativity, teacher 's professional profile, personal qualities of a music art teacher.

Вступ.

Оскільки педагогічний процес у сучасному закладі вищої та передвищої фахової освіти повинен передбачати взаємодію викладача та здобувачів освіти і сприяти розвитку індивідуальності, ми розглянемо професійну творчість як невід'ємну умову освітнього процесу.

Творчість майбутнього вчителя є суттєвою та необхідною характеристикою його педагогічної праці, адже специфіка педагогічної професії полягає у тому, що особистісні якості педагога репродукуються у майбутньому, в його вихованнях. Лише творчий вчитель музичного мистецтва може розкрити та збагатити творчі можливості дітей.

Основний текст.

С.Гончаренко визначає *творчість*, як продуктивну людську діяльність, що здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Розвиток творчого потенціалу діяльності є важливою умовою культурного прогресу суспільства і виховання людини. Тому, в освіті слід

звертати особливу увагу на формування в учнів різноманітних, глибоких і міцних систем знань, на максимальну стимуляцію самостійної діяльності учнів, на розвиток стійких творчих інтересів, цілеспрямованих творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань [2].

Творчість педагогічна – це оригінальний і високоефективний підхід вчителя до освітніх завдань, збагачення теорії і практики виховання і навчання. Досягнення творчого результату забезпечується систематичними цілеспрямованими спостереженнями, застосуванням педагогічного експерименту, критичним використанням перспективного педагогічного досвіду. Педагогічна творчість стосується різних сторін діяльності вчителя музичного мистецтва:

- проведення навчальних занять;
- роботи над організацією колективу учнів відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей;
- проектування особистості учня;
- вироблення стратегії і тактики оптимального виконання завдань всебічного розвитку особистості [2].

Тобто, під творчістю розуміють діяльність, результатом якої є створення чогось нового, індивідуально-неповторного. Відомий психолог Л.Виготський зазначав, що найвищий вияв творчості і досі доступний лише небагатьом обдарованим геніям людства, але в повсякденному житті, що оточує нас, творчість є необхідною умовою існування, і все, що виходить за межі рутини і в чому є хоча б нота нового, зобов'язане своїм походженням творчому процесу людини [1].

Творчий характер педагогічної професії визначається високою соціальною значущістю та неповторністю – сформованою особистістю вихованця, а також внесенням інновацій у змістовий, комунікативний і методичний аспекти освітнього процесу закладу освіти. Крім того, йдеться про співтворчість педагога та вихованця і про результати спільної творчої музичної діяльності. Критеріями педагогічної творчості педагога більшість науковців вважає його прагнення й уміння створити сприятливі умови для творчої музичної співпраці викладача і здобувача освіти, які забезпечать: емоційний комфорт, саморозвиток вихованців і можливості їх самореалізації у педагогічному процесі закладу освіти. Але це, потребує від педагога зацікавленого, компетентного, творчого ставлення до неповторної індивідуальності кожної особистості.

Сукупність професійно обумовлених вимог до вчителя визначається як професійна готовність до педагогічної діяльності. В її складі виділяють, з однієї сторони, психологічну, психофізіологічну готовність, а з іншої – науково-теоретичну і практичну підготовку (підготовленість) як основу професіоналізму.

Зміст професійної готовності як відображення мети педагогічної освіти акумульовано у професіограмі. Професіограма – це узагальнений портрет вчителя або сукупність професійно обумовлених вимог до вчителя, вихователя.

Професіограма особистості вчителя – це ідеальна модель вчителя, зразок,

еталон, у якому представлені основні якості особистості, якими повинен володіти вчитель, знання, уміння, навички, необхідні для виконання педагогічних функцій.

На даний час накопичений великий досвід побудови професіограми вчителя, що дозволяє професійні вимоги до вчителя об'єднати у три основні взаємопов'язані *комплекси*:

- загальногромадянські якості;
- якості, які визначають специфіку професії вчителя;
- спеціальні знання, уміння та навички з предмета (спеціальності).

Слід зазначити, що особистісні якості у педагогічній діяльності невіддільні від професійних. До професійних якостей особистості відносять:

- володіння предметом викладання;
- володіння методикою викладання предмета;
- психологічна підготовка;
- широкий кругозір;
- педагогічна майстерність;
- володіння технологіями педагогічної праці;
- організаторські уміння;
- педагогічний такт;
- педагогічна техніка;
- володіння технологією спілкування тощо.

Професійно-значимі якості педагога забезпечують повноцінне виконання вчителем своїх професійних функцій та обов'язків. Усі основні риси особистості педагога тісно пов'язані між собою, але провідна роль належить світогляду і спрямованості особистості, мотивам, що визначають поведінку і діяльність вчителя. Це дозволяє серед рис і характеристик особистості педагога визнати провідними соціально-моральну, професійно-педагогічну і пізнавальну спрямованість.

У діяльності вчителя переконаність визначає всі інші властивості і характеристики особистості, які виражають його соціально-моральну спрямованість, зокрема, соціальні потреби, моральні й ціннісні орієнтації, почуття суспільного обов'язку і громадянської відповідальності.

Професіограма вчителя як *творчого спеціаліста* складається з чотирьох блоків:

- професійні функції;
- професійно-особистісні якості;
- теоретичні знання;
- професійні вміння та навички.

У професіограмі вчителя введено першим блоком *професійні функції* вчителя:

- ✓ розвивальна;
- ✓ дослідницька;
- ✓ конструктивно-організаторська;
- ✓ материнська;
- ✓ діагностична;

✓ самоосвіти.

До блоку *професійно-особистісних якостей вчителя* вводяться додатково такі якості, що характеризують педагога як творчу особистість:

- *творча спрямованість*: інтерес до педагогічної творчості, творчих досягнень, самоосвіти, самовиховання, творчих здібностей;
- *творчі здібності*: здатність мислити оригінально, нешаблонно, критично, винаходити нове, ініціативність, здібність до творчої уяви, фантазії, самореалізація.

До блоку *теоретичних знань* включаються:

- знання про механізм творчого процесу;
- структуру творчої особистості;
- сутність педагогічної творчості;
- знання про особливості дитячої творчості та шляхи її розвитку;
- знання про методи науково-педагогічних досліджень, обробки зібраної інформації, способи оформлення результатів.

Блок *традиційних психолого-педагогічних умінь* доповнено введенням творчих педагогічних вмінь:

- уміння генерувати нестандартні ідеї;
- використовувати асоціації, аналоги, комбінування, методи активізації творчості алгоритми та спеціальні прийоми технології музичної творчості у процесі розв'язання професійних завдань;
- уміння застосовувати у своїй роботі досвід музичної творчої діяльності інших;
- організовувати творчу музичну діяльність;
- здійснювати самоаналіз;
- самооцінка творчих музичних здібностей і досягнень тощо.

Крім того, у професіограмі наведено перелік методичних і спеціальних умінь і навичок. Вважаємо, що професіограма, моделюючи бажаний результат, матиме суттєве значення для вдосконалення професійної підготовки та перепідготовки вчителів. Керуючись нею, можна більш цілеспрямовано формувати професійно-особистісні якості педагогів, їх психолого-педагогічні вміння, спрямовуючи педагогів на розвиток творчих музичних здібностей кожної дитини. Для педагогів професіограма може служити орієнтиром під час постановки завдань самовиховання та самоосвіти. Дана професіограма дозволила побачити перспективу оновлення професійної перепідготовки спеціалістів та науково обґрунтувати організаційно-педагогічні умови, що сприяють формуванню творчого ставлення до професійної діяльності педагогів у системі підвищення кваліфікації на основі особистісно-орієнтованого та системного підходів.

Виходячи з того, що заклади освіти, які виконують соціальне замовлення щодо формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя музичного мистецтва, мають потребу в оновленні змісту освіти та впровадженні інноваційних технологій, інтерактивних методів навчання, особливо музичних дидактичних ігор, які забезпечують розвиток творчої уяви, фантазії, збагачують мовлення, стимулює формування діалектичного, нешаблонного мислення

вільного від стереотипів, що в цілому сприяє розвитку творчого потенціалу особистості.

В ігровій формі, з гумором, з елементами тренінгу проходять заняття, на них є простір власним думкам, нестандартним ідеям, розвитку діалогічного та монологічного мовлення. Майбутні вчителі музичного мистецтва набувають досвіду творчої діяльності та співтворчості з педагогом. Співтворчість здійснюється у спільних діях:

- пізнавальних;
- пошукових;
- евристичних;
- музичних;
- винахідницьких тощо.

Викладач виступає старшим партнером, консультантом, порадиником.

З усієї різноманітності ігор на уроках музики доцільною є музично-дидактична гра. Завдання музично-дидактичних ігор:

- сформувати у школярів музичні здібності;
- допомогти зрозуміти співвідношення звуків за висотою;
- розвинути почуття ритму, тембровий і динамічний слух;
- розвинути бажання самотійно діяти;
- розвинути ініціативу, самотійність, здатність до сприйняття, розрізнення основних властивостей музичного звуку.

Музично-дидактична гра включає ігрові дії. В основі дидактичного матеріалу – завдання розвитку музичного сприйняття. Ігрові дії повинні допомогти учневі у цікавій формі почути, розрізнити, порівняти деякі властивості музики, а потім і діяти з ними. Музично-дидактичні ігри повинні бути нескладними, зрозумілими, цікавими. Лише у такому випадку вони викличать бажання в учнів співати, слухати, грати, танцювати. У процесі гри, учні не тільки набувають спеціальних музичних знань, але й у них формуються необхідні якості особистості: почуття товаришкості, взаємоповаги, взаємодопомоги, відповідальності, неповторності, індивідуальності, творчості. Музично-дидактичні ігри використовуються у процесі співу, слухання музики, ритмічних рухів, під час вивчення нотного письма. Для відчуття учнями швидкості руху у музиці можна використовувати гру «Швидко – повільно». Для розвитку ритмічного мелодичного слуху можна пропонувати гру «Відлуння». Розвитку ритмічного слуху сприяє гра «Естафета».

Для того, щоб учень краще зрозумів музичний твір, співставив музичні образи – слід застосувати музично-дидактичні ігри. Ігри дають змогу учням декілька разів слухати один і той самий твір, але в такій формі, що учням він не набридає. Слухання музики відіграє велику роль у розвитку самотійної музичної діяльності учня. Гарних результатів можна досягти лише при умові певного рівня музичного розвитку, який відбувається насамперед на уроках музики. Поступово, завдяки іграм, учні навчаються розрізняти танець, марш, колискову (вступ, закінчення, заспів, приспів, фразу); впізнавати знайомі твори. Учні знайомляться з різноманітними музичними інструментами, творами відомих композиторів, з самими композиторами.

Опанування інноваційними технологіями та адаптація її до роботи з дітьми вимагає творчості від самого викладача. Тому один з головних принципів технології – навчити музичній творчості всіх – реалізується тільки творчою особистістю педагога, який цілеспрямовано формує творчі здібності особистості.

Під час ознайомлення здобувачів освіти з типовими прийомами музичного фантазування, створення нових казок, педагог органічно пов'язує їх з виконанням творчих завдань. Так, на основі відомої казки виникають нові, власні казки, змінюють місце події, дії, сюжет; герої однієї казки поспішають в іншу, здійснюються різні чарівні перетворення, поринають у казковий світ фантазій, творчої уяви.

Отже, *професійна творчість* – особистісна якість педагога, яка є невичерпним джерелом його ініціативи, активності, інновацій, постійного натхнення для удосконалення всього педагогічного процесу. Особливістю творчості педагога є те, що він реалізує свої особистісні і професійні творчі задачі засобами творення особистості вихованця та активної взаємодії між педагогом і учнем.

Висновки:

Учителю XXI століття повинні бути притаманні професійна компетентність, інтелігентність, конкурентноздатність, духовність. Сучасний педагог повинен бути людиною культури і вселюдських цінностей, провідником ідей державотворення і демократичних змін, людиною великої душі і доброго серця.

Особистісний рівень взаємодії педагога і майбутніх вчителів музичного мистецтва забезпечує сприятливу атмосферу спілкування та розвитку творчих можливостей.

Література.

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
2. Державна національна програма “Освіта (Україна XXI ст.)”// Освіта. – 1993. – № 44-46. – С. 3.
3. Крамська З.М., Федорова М.І. Інтеграція музики і хореографії як засіб формування естетичного інтересу у дошкільників: навчально - методичний посібник/З.М.Крамська, М.І Федорова.– Умань.:Видавець «Сочінський М. М.», 2021. – 116 с.

References.

1. Goncharenko SU Ukrainian pedagogical dictionary. – K .: Либідь, 1997. – 374 с.
2. State National Program "Education (Ukraine of the XXI century)" // Education. – 1993. – № 44– 46. – P. 3.
3. Kramska Z.M., Fedorova M.I. Integration of music and choreography as a means of forming aesthetic interest in preschoolers: educational - methodical manual / Z.M. Kramska, M.I.Fedorova.– Uman .: Publisher "Sochinsky MM", 2021. – 116 p.

УДК 372. 857

П 78

THE PROBLEM OF VALEOLOGICAL EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN PEDAGOGICAL THEORY AND PRACTICE
ПРОБЛЕМА ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

Hlushko J /Глушко Ю.*teacher/викладач**KZ «Professional higher education**Uman Medical Professional College of Cherkasy Regional Council»**20, Independence str, 20300**КЗ «Уманський медичний фаховий коледж Черкаської обласної ради»,**вул., Незалежності, 20, 20300***Melnydhuk O.D. /Мельничук О.Д.***teacher/викладач.**Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College of**Education and Humanities of Cherkasy Regional Council”**Heavenly Hundred, 33, 20300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул.Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. Розкривається сучасний стан валеологічного виховання у науковій, методичній літературі та педагогічній практиці. З'ясовуються особливості формування валеологічного виховання учнів початкової школи у сучасних умовах. Досліджується сутність валеологічної культури та специфіка її взаємодії у структурі початкової школи.

Ключові слова: валеологічне виховання, валеологічна культура, учні початкової школи.

Abstract. The current state of valeological education in scientific, methodological literature and pedagogical practice is revealed. The peculiarities of the formation of valeological education of primary school students in modern conditions are clarified. The essence of valeological culture and the specifics of its interaction in the structure of primary school are studied.

Key words: valeological education, valeological culture, primary school students.

Вступ.

Зберегти і зміцнити здоров'я підростаючого покоління, формуючи світогляд, виховуючи свідоме та дбайливе ставлення до власного здоров'я – головна умова реалізації інтелектуального і фізичного потенціалу особистості, її духовного розвитку.

Проблема зміцнення здоров'я та фізичного розвитку учнів початкової школи знайшла своє відображення у дослідженнях Е. Вільчковського, О. Богініч, Н. Денисенко та ін. У психолого-педагогічній літературі досліджувались питання, спрямовані на формування здоров'я особистості учнів (С.Юрочкіна, Л.Мельник та ін.).

Основний текст.

Існує біля сотні визначень поняття здоров'я. Вчені Ю.Антономов та А.Рогоза виділяють три види здоров'я: фізичне, психічне та соціальне [2].

Фізичне здоров'я людини – це такий стан організму, коли показники основних фізіологічних систем перебувають у межах фізіологічної норми й адекватно змінюються під час взаємодії людини з навколишнім середовищем.

Психічне здоров'я, як специфічна діяльність мозку – це внутрішньо системна основа соціальної поведінки. Воно відбиває стан мозку, коли його вищі відділи забезпечують активну інтелектуальну, емоційну та свідомовольову взаємодію з навколишнім середовищем. До психічного здоров'я ми відносимо перш за все характер мислення дитини, який формується не тільки за допомогою відчуттів, сприймань, уявлень, але й під впливом оцінок дорослих, які супроводжують процес чуттєвого пізнання дитиною довкілля. Головні показники психічного стану здоров'я дитини у поєднанні з достатнім або високим рівнем розвитку психічних процесів – це уважність, доброзичливість, радість, активність, гарна пам'ять та розвинене мовлення. Щоб навчитися мислити, учень має бути уважним, добре запам'ятовувати, висловлювати свої думки, враження, сприймати звуки, веселкові кольори природи, мову людей, працю їхніх рук, диференціювати форму, колір предметів, порівнювати, об'єднувати, аналізувати та синтезувати їх.

Психічний статус здоров'я має два *компоненти*:

- *інтелектуальне здоров'я*, що охоплює норму структурно-функціонального базису інтелекту, яка виявляється у природному розв'язанні завдань вербально-логічної та логічно-алгоритмічної взаємодії з довкіллям;
- *емоційне здоров'я* розглядається як уміння керувати своїми емоціями, характер мислення та емоцій, які є чинником фізичного та морального здоров'я учнів, внутрішнього комфорту, успіхів або невдач у житті.

Позитивне мислення – це чисті та добрі думки, довіра до людей, життя, світла психічна енергія, яка дає силу мозку та процесам, що відбуваються в ньому. Значний обсяг пам'яті, концентрована увага, творча, конструктивна думка, все разом – це саногенне мислення, яке породжує здоров'я, зменшує внутрішню напруженість, тривожність, відкриває органи чуттів. Сильний здоровий організм здатний контролювати емоції, усвідомлювати потреби та бажання, запобігає захворюванням, дарує успіх у житті. Негативне мислення (патогенне, брудне, зле), призводить до фізичних хвороб, до невдач та відставання у психічному розвитку. Дитині з психічним відставанням у розвитку характерні: невірноваженість, неухажність, слабка або нестійка пам'ять з підвищеною (заниженою) імпульсивністю, тривожністю і високою агресивністю. Часті прояви образи, гніву, злості ведуть за собою нетворче, шаблонне мислення. Логіка такого мислення примітивна, проста і має механізм бумеранга.

Від негативних думок організм учня розвивається повільно, фізіологічні системи працюють асинхронно. Патогенне мислення негативно позначається на роботі м'язів, кровоносних судин, які живлять серце, шлунок, що знижує стійкість імунітету.

Соціальне здоров'я визначає здатність учня контактувати із соціумом. Компонентами соціального здоров'я можна вважати морально-етичні якості та соціальну адаптацію дитини. Злість, образа часто призводять до порушення етики і правил поведінки учня, до проявів жорстокості та черствості, до конфліктів з дорослими і однокласниками. Це знижує його авторитет серед ровесників, впливає на стан духовного і соціального здоров'я, показниками

яких є висока моральність, чисті помисли, культура поведінки і буття, чуйність до людей, милосердя, доброта, любов до всього живого, бережливе ставлення до результатів власної праці та праці інших людей, надбання культури всього людства, повага до себе, однолітків, дорослих, приязне ставлення до них.

К.Ушинський писав, що національний характер складається з двох компонентів: природного, що корениться у тілесному організмі людини та духовного, що формується у житті під впливом виховання і обставин [3].

Поряд із знаннями про сутність здоров'я, відомості про біологічну його основу складають теоретичний фундамент валеології. Не знаючи, на яких процесах і механізмах базується здоров'я, не з'ясувавши, як виникло і формувалося здоров'я у предків, ми залишимося безсилими що-небудь зробити, щоб підняти оздоровчий потенціал людини. І, навпаки, маючи ці знання, стає можливим цілеспрямовано, за певними показниками, а тому й найефективніше, використовувати оздоровчі засоби. Для практики, яка забезпечує здоров'я учня, теорія має особливе значення: для валеологічного, оздоровчого виховання теоретичні знання забезпечують найцінніші, життєво важливі звершення: зміцнюють здоров'я, позбавляючи людину хвороб, формують високу якість життя, збереження і розвиток усіх потенційних можливостей організму і особистості, активне і творче її довголіття. Відомий хірург М.Амосов визначає як найбільш вагомі чинники для здорового розвитку дитини фізичне навантаження, загартовування, харчування, психологічний комфорт [2].

В.Сухомлинський, вважаючи, що турбота про здоров'я – найважливіша праця вихователя. Від життєдіяльності, бадьорості учнів залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток [3]. Тому, завданням неперервної валеологічної освіти учня є:

- виховувати свідоме ставлення, що людина – частина природи і суспільства;
- встановлювати гармонійні відносини з живою та неживою природою;
- виховувати дбайливе ставлення до власного здоров'я;
- виробляти навички особистої гігієни;
- загартовувати учня, розвивати його рухову активність;
- розвивати у дитини відчуття гармонії у спілкуванні з людьми та природою;
- вправність, умілість, самостійність дітей;
- орієнтуватися у своїх почуттях та у житті інших людей.

Валеологічна культура виявляється:

- у зміні учня;
- у становленні творчої особистості;
- у взаємодії дітей, при якій відбувається їх формування;
- в умовах соціальної взаємодії;
- у взаємодії культури і творчості;
- у розвитку стилю професійно-педагогічної діяльності;
- у результаті педагогічної творчості.

В. Гриньова [3] виділяє особистісний, діяльнісний та аксіологічний підходи до визначення структури валеологічної культури.

Виділяють *функції* валеологічної культури:

- ✓ *люди́нотворча* або *гуманістична* полягає у тому, що культура формує особистість, яка відповідає запитам суспільства і виявляється у процесі інкультурації (залучення учня у культуру) та індивідуалізації;
- ✓ *інформаційна* або трансляція соціального досвіду:
- ✓ *пізнавальна* (гносеологічна) – концентрує у собі найкращий соціальний досвід багатьох поколінь;
- ✓ *адаптивна* – забезпечує адаптацію учня до навколишнього середовища;
- ✓ *інтегративна* – об'єднує народи, соціальні групи, держави;
- ✓ *регулятивна* (нормативна) – пов'язана з регулюванням різних аспектів суспільної і особистої діяльності учнів;
- ✓ *комунікативна* (семіотична, знакова) – реалізується у мові, яка забезпечує універсальне спілкування між учнями і є засобом оволодіння тією чи іншою культурою;
- ✓ *ціннісна* або аксіологічна – формує у дитини ціннісні потреби й орієнтації, рівень і якість яких є характеристикою валеологічної культурності учня.

З одного боку, валеологічна культура учня формує, з іншого, учень відтворює, змінює, відкриває нове у валеологічній культурі.

Причиною погіршення стану здоров'я сучасної людини:

- виникнення екологозалежних патологій;
- абіологічний спосіб життя;
- інтенсивні темпи трансформації середовища існування;
- забруднення середовища;
- соціально-економічні негаразди;
- культурно-антропологічна криза;
- духовний занепад особистості;
- девальвація моральних цінностей;
- ігнорування здоров'явизначальної ролі природного середовища та його факторів.

Валеологічна культура – продукт взаємодії суспільства, природи, діяльності у природі. Валеологічна культура включає у себе систему заборон, яку необхідно розповсюдити на агресивні, руйнівні, утилітарні, споживацькі імпульси людини відносно біосфери.

Валеологічна культура – складова частина загальної культури, спрямованої на формування, збереження та зміцнення здоров'я людини. Це якісне утворення особистості, що виявляється в єдності біологічних, психологічних, соціальних і духовних факторів, що визначають її спосіб життя і гуманістичний сенс буття.

Валеологічна культура:

- наука про людину та її здоров'я;
- інтегрована галузь знань, що розробляє та вирішує теоретичні і практичні завдання гармонійного розвитку духовних, психічних і фізичних сил людини, її оптимальної біосоціальної адаптації та створення здорового середовища життя;
- єдність духовних, біологічних, психологічних і соціальних факторів, що

визначають її спосіб життя і гуманістичний смисл буття;

- покликана перетворити сферу діяльності людини у засіб фізичного і духовного самовдосконалення, само оздоровлення;
- характеризує ставлення особистості до життя, до свого здоров'я, прагнення до самопізнання;
- виражається у глибині і системності засвоєних валеологічних знань;
- формує гуманістичні ціннісні орієнтації;
- розвиває образне мислення;
- сприяє розумінню виховних можливостей національних культурно-історичних традицій;
- розвиває активність оздоровчої діяльності;
- формує творчу ініціативу;
- сприяє емоційно-ціннісному ставленні до навчання і обраної професії;
- розвиває здатність до спілкування з питань здоров'я.

Формування валеологічної культури в історичному плані обумовлене культурно-національними традиціями соціуму, пов'язане з потребою людини у виживанні, самозбереженні, безпеці. Її основу складає ціннісне ставлення особистості до власного здоров'я і здоров'я оточуючих людей.

Основа формування валеологічної культури – концепція здоров'ятворчості і культуротворчості. Вони засновані на тому, що в процесі людської еволюції змінюється тілесність самої людини, яка на даному етапі будується у рамках культурних теорій освоєння світу. Усе це дозволяє говорити про валеологічну культуру як особливий вид культури людини. Ця позиція передбачає: психіка людини, яка сформована у процесі освоєння культури будує тіло не за чисто фізіологічними законами, а за законами людської культури. У цьому полягає відмінність людського здоров'я від здоров'я тварин. Людині властиве здоров'я людське. Це інтегрований принцип теорії культурного освоєння світу і звучить як культурний принцип формування здоров'я людини.

Висновки.

Формування валеологічної культури учнів початкової школи має значну роль для розвитку загальної культури особистості. Це обґрунтовується впливом перетворювальної діяльності на розвиток потенційних можливостей особистості, на формування її індивідуальності. Адже в процесі діяльності учень отримує додаткові результати, що складають основу розвитку особистості: нові знання, новий досвід, нові відносини, нові потреби, а отже, і нові цілі, мотиви, ціннісні орієнтації, тобто передумови власного самовдосконалення.

Про фізичне, психічне, соціальне, духовне здоров'я слід дбати з раннього віку. Збереження і зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя учнів – це один із найактуальніших, найперспективніших напрямів роботи закладів освіти.

Література:

1. Бойчук Ю. Д. Антропологічний підхід у сучасній педагогіці /

Ю. Д. Бойчук//Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : наук. конф. молодих учених, 23–24 квітня 2007 р.: матер. конф. – Х.: ХДАК, 2007. – С. 91–92.

2. Бобрицька В. І. Формування здорового способу життя у майбутнього вчителя: [монографія] / Бобрицька В. І. – Полтава: Скайтек, 2006. – 431 с.

3. Булич Е. Г. Валеологія: Теоретичні основи валеології: [навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл.]/ Е.Г. Булич, І.В. Муравов. – К.: ІЗМН, 1997. – 224 с.

4. Вернадский В. И. Биосфера / Вернадский В. И. – М.: Ноосфера, 2001. – 244 с.

5. Кудін С. Ф. Основи психовалеології: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] /Кудін С. Ф. – Чернігів: вид-во ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2005. – 186 с.

References:

1. Boychuk Y. D. Anthropological approach in modern pedagogy / Y. D. Boychuk // Culture and information society of the XXI century: science. conf. young scientists, April 23–24, 2007: mater. conf. – H.: KhDAK, 2007. – P. 91–92.

2. Bobrytska V.I. Formation of a healthy lifestyle in the future teacher: [monograph] / Bobrytska V.I. – Poltava: Skitek, 2006. – 431 p.

3. Bulych E.G. Valeology: Theoretical foundations of valeology: [textbook. way. for students. higher ped. textbook zakl.] / E.G. Bulich, I.V. Muravov. – K.: ІЗМН, 1997. – 224 с.

4. Vernadsky V.I. Biosphere / Vernadsky V.I. – M: Noosphere, 2001. – 244 p.

5. Kudin S.F. Fundamentals of Psychovaleology: [ed. way. for students. higher textbook zakl.] / S.F. Kudin– Chernihiv: vyd-vo ChDPU im. TG Shevchenko, 2005. – 186 p.

УДК 378. 14: 371

**THE ROLE OF DIDACTIC GAME IN ACTIVATING COGNITIVE
ACTIVITY OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN**
**РОЛЬ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ В АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Fedorov M.V./Федоров М.В.*teacher /викладач**Municipal Institution" Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council"**Heavenly Hundred, 33, 20300**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж**ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»**вул.Небесної сотні, 33, 20300*

Анотація. Гра у сучасних умовах займає важливе місце у житті молодших школярів. Визначено своєрідність дидактичної гри. Гра викликає якісні зміни у психіці дитини, здійснює вплив на інтелектуальний розвиток учня початкової школи. Дидактична гра як метод навчання має свої особливості.

Ключові слова: дидактична гра, учні початкової школи.

Вступ.

Проблема використання дидактичних ігор в освітньому процесі початкової школи є актуальною на сьогодні. Дидактичні ігри займають провідне місце серед активних форм і методів навчання:

Гра у сучасних умовах займає *важливе місце* у житті молодших школярів:

- ✓ контролюється системою суспільного виховання;
- ✓ існує суб'єктивна свобода для дитини;
- ✓ діти самостійно розподіляють ролі;
- ✓ учні контролюють один одного;
- ✓ школярі стежать за точністю виконання завдань;
- ✓ дитина виконує роль, яку взяла на себе, враховуючи свій досвід;
- ✓ гра стає школою соціальних відносин для кожної дитини;
- ✓ дитина знайомиться з великим діапазоном людських почуттів і взаємостосунків;
- ✓ учні вчаться розрізняти добро і зло;
- ✓ у дитини формується здатність виявляти свої особливості;
- ✓ учень визначає, як він сприймається однокласниками;
- ✓ з'являється потреба будувати свою поведінку з урахуванням можливої реакції інших.
- ✓ охоплює всі періоди життя дитини;
- ✓ важлива форма життєдіяльності дитини;
- ✓ з грою дитина не розлучається все життя, змінюються лише її мотиви, форми поведінки, ступінь вияву почуттів.

Особливо важливе поєднання гри з навчальною діяльністю у початкових класах, коли перехід від дошкільного дитинства до школи зумовлює поступову заміну провідних видів діяльності сучасних умов з ігрової на навчальну. Учні початкової школи у змозі успішно оволодівати програмовим матеріалом, але

методика роботи з найменшими учнями багато в чому різниться від традиційних засобів та прийомів навчання молодших школярів. Пояснюється це їхніми віковими особливостями, надзвичайною рухливістю, нестійкістю уваги.

Дослідженням дидактичних ігор, методики їх використання займалося багато відомих педагогів і психологів: К.Ушинський, А.Макаренко, В.Сухомлинський, О.Декролі, О.Савченко, В.Шаталов та інші. А.Макаренко вважав дитячі рольові ігри такими ж важливими для розвитку дитини, як для дорослого справжню працю. Сама діяльність А.Макаренка є яскравим прикладом ігрової позиції вчителя [5]. К.Ушинський радив застосовувати ігрові моменти у серйозній праці учнів. Тоді процес пізнання йтиме продуктивніше, а самі заняття стануть захоплюючими [7]. В.Сухомлинський наголошував на тому, що без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку учнів [6].

Гра у початковій ланці освіти є засобом пізнання навколишнього світу і себе у ньому, усвідомлення дітьми мети своєї діяльності, абстрактних понять, розвитку творчої уяви та здібностей, встановлення взаємовідносин. Сучасна дидактика визнає право дитини на гру у школі, розглядає її як один із засобів пізнання навколишнього світу, що відповідає віковим особливостям молодшого школяра. Саме *своєрідність дидактичної гри* полягає в тому, що вона:

- дає змогу педагогові здійснювати навчання, вправління, розвиток розумових здібностей;
- формує ціннісні риси особистості і взаємин дітей у доступній і привабливій для них ігровій формі;
- наділена дослідницьким змістом, який дозволяє моделювати все те, що існує поза грою;
- дозволяє кожній дитині самовиразитися, самореалізуватися у процесі навчання і у позаурочній діяльності;
- створює входження дитини у доросле життя.

У молодшому шкільному віці засвоєння нового матеріалу у значній мірі пов'язано зі значимістю навчальної діяльності, а також із зростанням пізнавальних інтересів. Важливо так формувати навчальну діяльність дитини, щоб вона включала дидактичні ігри спрямовані на навчання, уміння контролювати себе, оцінювати власні досягнення, пізнавати нове.

Гра викликає якісні зміни у психіці дитини:

- закладаються основи навчальної діяльності;
- ігрова діяльність сприяє розвитку довільної уваги і довільної пам'яті;
- формуються прийоми логічного аналізу навчального матеріалу
- викотистовуються можливості мимовільної пам'яті;
- розвивається пам'ять і мислення;
- формуються у дітей прийоми осмисленого запам'ятовування;
- вплив має гра на розвиток мовлення;
- ігрова ситуація вимагає від кожного учня включення у неї певної здатності до комунікації.

Дидактична гра має важливе значення для активізації пізнавальної діяльності молодших школярів. Уява починає розвиватися лише в умовах гри і під її впливом. Продовжує розвиватися вона і у систематичній навчальній діяльності. Репродуктивна уява у молодшому віці розвивається на всіх уроках шляхом формування у дітей, по-перше, умінь визначати і зображувати такі стани об'єктів, які прямо не вказані в їх описі, але закономірно з них виходять; по-друге, умінь розуміти умовність деяких об'єктів, їх властивостей і станів. В міру засвоєння відомостей про об'єкти і умови їх походження багато нових комбінацій образів набувають обґрунтування і логічну аргументацію. При цьому формується умінь або у розгорнутій словесній формі, або у стислих інтуїтивних міркуваннях будувати обґрунтування. Завдяки цьому у молодших школярів розвивається творча уява. І тут велику роль відіграють дидактичні ігри з творчими нестандартними завданнями.

Гра здійснює вплив на інтелектуальний розвиток:

- у грі дитина вчиться узагальнювати предмети і дії, використовувати узагальнене значення слова;
- входження в ігрову ситуацію є умовою розвитку різних форм розумової діяльності дитини;
- гра сприяє розвитку мислення дитини, усвідомлення нею всіх взаємозв'язків і взаємовідношень.

Останнім часом вчені багатьох країн вивчати структури дидактичних ігор і з'ясувалося, що за їх допомогою діти у ранньому віці опановують елементи грамотності, вивчають вірші, скороговки, лічилки. Якщо вчитель помічає, що у навчанні, спілкуванні або у праці дитині бракує тих чи інших якостей, то в першу чергу варто подумати про організацію дидактичних ігор, де відповідні якості могли б виявитися та розвиватися. Якщо, наприклад, деякі особистісні якості дитини виявляються у навчанні, спілкуванні, праці, то на базі цих якостей можна створювати нові, більш складні ігрові ситуації, які сприятимуть прогресу. Часом елементи гри корисно вносити у саме навчання, спілкування, працю та виховання. Педагоги та психологи не випадково рекомендують проводити заняття з п'яти-семилітніми дітьми у вигляді дидактичних ігор. Турбота вчителя полягає у тому, щоб показати дітям зв'язки, які існують між окремими явищами, предметами, поняттями. У грі діти засвоюють ці зв'язки набагато легше і швидше.

В молодшому шкільному віці дуже добре розвинене рефлексивне почуття, здатність правильно оцінювати та розуміти себе, здатність розглядати власну поведінку з позиції соціальних норм. На цьому віковому етапі розвивається цілісне уявлення дитини про себе, зростає вміння розбиратись у реальних досягненнях та можливостях, відбувається інтенсивний розвиток регулятивних механізмів, формується вміння керувати своїми психологічними функціями, діями та вчинками.

Дидактична гра як метод навчання має свої *особливості*:

- ✓ в її сутності закладена ігрова дія;
- ✓ за допомогою гри формуються певні якості особистості, увага, спостережливість, пам'ять;

- ✓ розвивається мислення;
- ✓ виявляються творчі здібності школяра, самостійність, ініціатива;
- ✓ розв'язує певну дидактичну задачу: вивчення нового матеріалу, повторення і закріплення вивченого. формування трудових вмінь і навичок, використання знань на практиці тощо;
- ✓ ігри викликають у дітей задоволення;
- ✓ підвищують емоційний тонус;
- ✓ сприяють формуванню у них уявлень про об'єкти природи, їх якості.
- ✓ закріпленні, систематизації та узагальненні знань.

Використання дидактичних ігор за умови підготовки дітей і в певній системі дає змогу формувати у них міцні знання. систематизувати їх, підводити до узагальнень, розвивати мовлення, мислення. формувати пізнавальні інтереси, активно засвоювати нові знання. Дидактична гра стимулює пізнавальну діяльність учнів, викликає позитивне ставлення до навчальної діяльності, до її змісту, форм і методів здійснення. Увага школярів, перш за все, спрямована на ігрову дію. При цьому до процесів запам'ятовування, осмислення підключаються глибокі переживання особистості, які роблять їх інтенсивнішими. результативнішими, і навчання проходить без особливих зусиль при великому емоційному піднесенні. Слід зазначити, що кількість ігор, за допомогою яких можна формувати нові знання про природу, обмежена. Специфіка дидактичних ігор полягає у тому, що вони можуть проводитися лише тоді, коли у дітей вже наявні знання. Отож, у своїй практиці вчителі здебільшого застосовують дидактичні ігри з метою закріплення знань, вироблення вмінь і навичок.

Застосування інструментарію методів розвитку творчої уяви, прийомів децентрації, творчо-емпатійних завдань у процесі проведення дидактичних ігор дає змогу вчителям реалізувати завдання виховання, а саме: формування в дітей готовності до правильної взаємодії із довкіллям:

- емоційну готовність – сприйняття світу, природи, почуття здивування, захоплення, зачарування, задоволення, упевненості, сумніву;
- емоційно-позитивне ставлення до його об'єктів;
- ділову готовність – можливість реалізувати свої знання в різноманітних нестандартних навчальних і позаурочних ситуаціях;
- бажання брати участь в альтруїстичній діяльності, внутрішніх мотивів поведінки як передумови безкорисливості та емпатії (почуття співпереживання, співчуття);
- інтелектуальну готовність - певний рівень інформованості дітей про природу, віковий рівень ерудиції та пізнавальних інтересів.

Висновки.

У процесі гри молодші школярі готуються до різних сфер життя, моделюють і досліджують навколишній світ, різні типи відносин у суспільстві. Дидактичні ігри розвивають в учнів довільну увагу і довільну пам'ять, вчать їх логічно мислити, збуджують емоційну активність дитини, сприяють розумовому і моральному розвитку (колективізму, відповідальності, чесності, культурі поведінки). Дидактична гра має свої особливості: з одного боку – це

гра, за допомогою якої формуються увага, спостережливість, пам'ять, самостійність, ініціатива, розвивається мислення, виявляються творчі здібності школяра; з іншого - гра розв'язує певну дидактичну мету (вивчення нового матеріалу, повторення, закріплення, формування вмінь і навичок та ін.). Використання дидактичних ігор дає змогу вчителю здійснити основні завдання навчання і виховання - формування готовності до правильної взаємодії з довкіллям, яка включає в себе активну участь в пізнавальній діяльності.

Література:

1. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте.—М., 1967. — С.7.
2. Лозова В.І. Пізнавальна активність школярів (спецкурс із дидактики): [Навч. посібник для педагогічних інститутів]. — Харків: Основа, 1990. — 87с.
3. Макаренко А.С. Гра //Твори: В 7-ми т. — К., 1954 — Т.4- С.367—368.
4. Педагогічний пошук: Книга для вчителя. — К.: Радянська школа, 1989. — 495с.
5. Савченко О.Я. Урок в початкових класах. — К.: Освіта, 1993— С. 150—157.
6. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям //Вибр. твори у 5-ти т. — К.: Радянська школа, 1977. —Т.3. —С.128.
7. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. — К.: Радянська школа, 1949.—264 с.
8. Шаталов В.Ф. Педагогическая проза.—М., 1980. — С.64—65.

References:

1. Vygotsky LS Imagination and creativity in childhood.- M., 1967.- P.7.
2. Lozova VI Cognitive activity of schoolchildren (special course in didactics): [Teaching. manual for pedagogical institutes] .- Kharkiv: Osnova, 1990.- 87p.
3. Makarenko AS Game // Works: In 7 volumes - K., 1954 - Vol.4- P.367-368.
4. Pedagogical search: A book for teachers. - K .: Soviet school, 1989.-495p.
5. Savchenko O.Ya. Lesson in elementary school. - K .: Education, 1993- P. 150-157.
6. Sukhomlinsky B.O. I give my heart to children // Select. works in 5 volumes - K .: Soviet school, 1977.-TZ-P.128.
7. Ushinsky KD Selected pedagogical works. - K .: Soviet school, 1949.- 264p.
8. Shatalov VF Pedagogical prose.- M., 1980.- P.64-6

УДК 316.7

THE IDEOLOGICAL BIAS PROBLEM OF THE MODERN US SCIENTIFIC COMMUNITY

ПРОБЛЕМА ИДЕОЛОГИЧЕСКОЙ АНГАЖИРОВАННОСТИ СОВРЕМЕННОГО НАУЧНОГО СООБЩЕСТВА США

Dolgoplov D.V. / Долгополов Д.В.

с.е.с. / к.э.н.

ORCID: 0000-0001-9179-0076

SPIN: 9298-9851

Dubenskaya M.S. / Дубенская М.С.

student / студентка

State University of Management, Moscow, Moscow, Ryazanskiy prospect 99, 109542

Государственный Университет Управления,

Москва, Рязанский проспект 99, 109542

Аннотация. В работе рассматриваются проблемы идеологической ангажированности научного знания на примере двух представителей идеологически противоположных воззрений: Джордана Питерсона и Бриттни Купер. Проанализирован контекст их высказываний, связанных с выражением мнения относительно актуальных вопросов идеологической повестки США на основе публичных выступлений. В работе делается вывод о недопустимости идеологической ангажированности и конфликта интересов между академической и идеологической средой научного сообщества.

Ключевые слова: наука, идеология, культурология науки, ангажированность

Abstract. The article examines the problems of the scientific knowledge's ideological bias on the two representatives' example of ideologically opposite views: Jordan Peterson and Brittney Cooper. The article analyzes the context of their statements related to expressing opinions on topical issues of the US ideological agenda based on public speeches. The paper concludes that ideological bias and conflict of interests between the academic and ideological environment of the scientific community are inadmissible.

Key words: science, ideology, culturology of science, bias

Вступление.

Идеологизация в науке – это вторжение наружной культурной идеологии для академического пространства в науку, несущее за собой нарушение основ автономности научной среды. Данная проблема появилась достаточно давно, еще австрийский философ и социолог Карл Поппер в своих трудах писал, что «никакая политическая партийность не способна оказать на политические теории такого сильного влияния, как пристрастность, проявляемая некоторыми учеными-естественниками при поддержке своего интеллектуального детища» [1]. Ученые утверждают, что процесс проведения научных исследований и построения научных знаний не может подвергаться влиянию идеологии. Твердые принципы науки не позволяют ученым внедрять в повествование личное мнение и субъективные взгляды. Проблема идеологизации повествования остается актуальной в наши дни и среди современных ученых существуют представители, продвигающие определенную идеологию, руководствуясь своим статусом в академической среде. В работе рассмотрены примеры подобного продвижения в американской академической науке на основе двух полярных идеологических парадигм – «право-консервативной» повестки (которую проще всего определить как взгляды консервативного крыла

Республиканской партии США) и «лево-либеральной» повестки (соответственно либерального крыла Демократической партии США).

Основной текст.

Ярким примером внедрения в повествование субъективной позиции может выступить высказывание канадского клинического психолога и профессора психологии в Университете Торонто Джордана Питерсона. В интервью для британского GQ Джордан Питерсон усомнился в существовании патриархата и доминирования мужчин в современном мире: «Когда вы говорите о том, что большинством капитала и богатств владеют мужчины, вы говорите о крошечном проценте людей. Большинство заключенных в тюрьмах — мужчины. Большинство бездомных людей — мужчины. Большинство жертв жестоких преступлений, людей, совершающих суицид и погибающих на войнах — мужчины. Где здесь доминирование?» [2]. Данное высказывание, несмотря на кажущуюся объективность, сложно отнести к научному, поскольку оно построено на исключительно субъективном личном мнении спикера — Питерсон не приводит фактов или каких-либо аргументов в поддержку позиции, а лишь говорит о якобы непреложных аксиоматических истинах, которые должны быть всем известны, создавая иллюзорное восприятие, что сказанные им слова имеют вес, поскольку он является академическим ученым. Также в его высказываниях прослеживается идеологическая ангажированность, например, на одной из лекций Питерсону поступает вопрос относительно абортов. Он дает четкий ответ: «аборт — это безусловно неправильно», аргументируя это тем, что «вы бы не рекомендовали это близким людям» [3]. Данный пример иллюстрирует применение техники «мнения масс», которая никоим образом не может быть соотнесена с научным знанием.

Другим представителем академической среды, вносящим в свое повествование субъективный опыт и личностные переживания можно считать профессора женских, гендерных и африканских исследований в Ратгерском университете в Нью-Джерси Бриттни Купер. Во время дискуссии о критической расовой теории Купер заявила, что «белокожее население исторически привержено к тому, что нужно быть злодеями» и его нужно истреблять [4]. Однако Купер впоследствии добавила, что не верит в «проект насилия», и белое население самоликвидируется в связи с изменением демографии и снижением рождаемости. Данное высказывание широко обсуждалось как в академической среде, так и за ее пределами, однако сам факт того, что академический исследователь позволяет себе радикальную ангажированную риторику позволяет говорить о дискредитации образа ученого в глазах общественности. Можно видеть, что несмотря на полярные по отношению к Питерсону идеологические взгляды Бриттни Купер также как и он апеллирует к определенной аудитории, которой близки подобные рассуждения. В данном случае мы можем заключить, что ее высказывание в большей степени относится к продвижению определенной идеологической платформы, связанной с социальным движением Black Lives Matter (причем в его радикальном исполнении), но при этом данное утверждение транслируется ею как представителем академической среды.

Выводы.

В результате рассмотрения двух полярных примеров, демонстрирующих внедрение субъективного аспекта в контекст научного дискурса, мы можем прийти к выводу, что представителям академической среды недопустимо высказывать личную позицию по отношению к спорным вопросам, так как они изображают свои утверждения как научные, направляя их в массовое сознание общества. Это приводит к догматизму и дисбалансу, тем самым отрицательно влияя на развитие общества. Стоит отметить, что идеология регулирует общественное поведение и оказывает влияние на процесс познания в целом – направление исследований, мнение относительно различных теорий, постановки и формулировки проблем.

Литература:

1. Поппер, К.Р., 1945. *The Open Society and Its Enemies*. Перевод выполнен с пятого издания 1966 года (репринт 1986 года). — М., 1992. Электронная публикация: Центр гуманитарных технологий [Электронный ресурс] – URL: https://librebook.me/the_open_society_and_its_enemies/vol4/5 (дата посещения: 01.12.2021);
2. Jordan Peterson: “There was plenty of motivation to take me out. It just didn't work” // *British GQ*. [Электронный ресурс] – URL: www.youtube.com/watch?v=yZYQpge1W5s (дата посещения: 01.12.2021);
3. Biblical Series IV: Adam and Eve: Self-Consciousness, Evil, and Death [Электронный ресурс] – URL: www.youtube.com/watch?v=Ifi5KkXig3s&t=8168s (дата посещения: 01.12.2021);
4. ‘We got to take these motherf–kers out’: Rutgers professor calls white people ‘villains’ [Электронный ресурс] – URL: <https://nypost.com/2021/10/29/rutgers-professor-calls-white-people-villains/> (дата посещения: 01.12.2021).

© Долгополов Д.В., Дубенская М.С.

MODERN METHODS OF TEACHING LANGUAGES WITH A FOCUS ON LITERATURE

Ishchenko O.V.

senior lecturer

orcid.org/0000-0002-3662-7732

Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute,

Peremohy ave, 37, Kyiv, Ukraine, 03056

Verhovtsova O.M

senior lecturer

orcid.org/0000-0002-0446-190X

National Aviation University,

Liubomyra Guzara Ave, 1, Kyiv, Ukraine, 03058

Abstract: *The article highlights the integration of literary texts into modern ESL classroom. The principles of selecting literary texts and the efficient strategies of teaching them have been analyzed. The importance of using audio and visual technologies has been specified.*

Key words: *ESL teaching, literature in ESL classroom, modern technologies, methods of teaching literature*

Introduction

Many language teachers have the same problems in teaching languages through literature texts. First, there are not so many suitable pedagogical materials on teaching languages via literature. Second, insufficient training in the area of teaching languages through reading literature makes language teachers unable to achieve their aims. The views on analytical reading can as well be controversial with different approaches suggested for further perfecting of students' communicative skills.

Thus, the reasons for the use of literature in language classes as well as the principles of selecting literary texts and the modern strategies of teaching them for foreign language students should be specified to enhance the efficiency of the process of language teaching.

Discussion

The first reason the literature should be used in ESL classroom is that students are introduced to the language in various contexts. Furthermore, the language learners benefit from natural and meaningful application of illustrations and descriptive language (Hadaway et al., 2002). More importantly, with the literature materials the students acquire vocabulary and knowledge of the words. In addition to helping students build the vocabulary, the benefits of using literature are that they provide a narrative to trigger interest for other cultures and help learners to become more fluent and creative in the target language.

Selecting literary texts for a foreign language classroom a teacher should consider such factors as 1) language level, 2) motivation and 3) culture of the student.

The appropriate language level of a literary text facilitates the interest, appeal and understanding, making the learners feel comfortable, free and confident. Therefore, student limited proficiency is among the main issues that bring incorporation of translation using L1 to ensure those weaker students understand the literary text used in the teaching process.

The texts that illustrate the emotions, real-life experiences of a student will have

far more valuable effect on the linguistic knowledge as they are meaningful for a language learner. For example, short stories can be seen as stimuli to boost student's motivation for learning language. They are short and simple in comparison with other literary genres. Indeed, short stories mirror human lives, the characters play authentically, as any individual does in their daily life.

In the course of working with authentic texts, students get an idea of a foreign language culture, foreign customs and traditions, learn to perceive and appreciate the culture of other countries, as well as their own, and facilitate a culture of communication between peers. Khan (2014) states it can be achieved by including the local culture aspect into discussion so that the target learners can feel, touch and smell the contents taught to them.

Successful integration of literary texts into the foreign language teaching practice can be reached through both traditional analytical reading methods and the application of technology. Using literature in combination with the multiple technologies in the ESL classroom made it easier for the students to understand the material, which they initially perceived as difficult to grasp. Audio and visual technologies in the form of pictures and mind-maps, graphics and videos can be successfully used in modern ESL classrooms. While audio materials encourage listening skills, the visual presentation not only provides a focus of attention but also makes it easier for language learners to catch up with any information they do not understand. The question may though arise on how to prevent students from watching the visual content passively which deviate them from the learning aims. It should be pointed out that the use of audio-visual materials in the form of screen version of a book prepares students to a more complex reaction to the material, which generates critical thinking and predisposition to understanding and analyzing literary materials. The spoken word in movies transports students beyond their personal, individual and restricted world to a global world where human experiences mingle and overlap (Traore, 2011, p.566).

Interview sessions with 10 ESL third-year learners in KPI and 10 third year students NAU universities of Ukraine revealed that all of them were able to realise the benefits that literature could bring into their ESL classrooms. The general reactions from the students show that the technology enabled easier and accurate evaluation of the characters and events in the literature. In addition to majoring in ESL the NAU students were majoring in international journalistic. They recognized that communicative tools such as chat rooms, discussion boards, and internet conferences in ESL classes with prior selecting audio and visual materials facilitates the teaching of Literature in the ESL classroom.

The needed effect comes when the teachers introduce the students to literature while placing emphasis on vocabulary and prior knowledge factors with information-based activities such as comprehension questions exercises; lecture sessions, prior reading notes from handouts with students. The reflective sessions and discussions on moral dilemmas with a teacher telling moral values to students involves and develops critical thinking skills. Translation of literary texts using L1 and students retelling stories to the class also contributes to developing stronger readers and equally important for all-level students.

Conclusion

Thus besides being undeniable source of linguistic inputs, literary texts can help students to enhance their perception of society and culture, develop and involve their feelings and perceptions of the real world. Efficient and successful matching technology applications to the instructional needs and goals of ESL programs is a challenge that instructors and educational administrators face, making this area worthy of further investigation.

References:

1. Hadaway, N. L., Vardell, S. M., & Young, T. A. (2002). Literature-based instruction with English language learners, K–12. Boston: Allyn and Bacon.
2. Khan, I. (2014). Teachers' perceptions of the significance of local culture in foreign language learning. *Journal of English Language and Literature*, 1(3), 65-70.
3. Macwan, H. J. (2015). Using visual aids as authentic material in ESL classrooms. *Research Journal of English language and literature (RJELAL)*, 3(1), 91-96.
4. Traore, M., & Kyei-Blankson, L. (2011). Using literature and multiple technologies in ESL instruction. *Journal of Language Teaching & Research*, 2(3).

sent: 13.12.2021

Ishchenko O.V

УДК 327 : 94 (477+520) "15-16" + "20"

TRAVEL IN TIME: A STUDY OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE HETMANATE AND THE OTTOMAN EMPIRE OF THE SECOND HALF OF THE 17TH CENTURY**ПОДОРОЖ У ЧАСІ: ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ ГЕТЬМАНЩИНОЮ ТА ОСМАНСЬКОЮ ІМПЕРІЄЮ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТОЛІТТЯ****Siekunova Y.V./ Сєкунова Ю.В.***s.h.s., as.prof. / к.і.н., доц.*

ORCID: 0000-0003-1346-3322

Babayev R.I. /Бабаєв Р.І.*National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,**Heroyiv Oborony st.,15, Kyiv, 03041**Національний університет біоресурсів і природокористування України,**Київ, Героїв Оборони, 15, 03041*

Анотація. У роботі досліджуються відносини між Гетьманщиною та Османською імперією другої половини XVII ст., наводяться конкретні історичні приклади співпраці України та Туреччини, розглядаються позиції цих двох держав у міжнародних конфліктах.

Ключові слова: Хотинська війна, Андрусівський договір, Корсунські статті, протекторат, військовий податок, російсько-турецькі війни, Середземномор'я, військова допомога.

Abstract. The paper examines the relations between the Hetmanate and the Ottoman Empire in the second half of the XVII century, gives specific historical examples of cooperation between Ukraine and Turkey, considers the positions of these two states in international conflicts.

Key words: Khotyn War, Andrusiv Treaty, Korsun Articles, protectorate, military tax, Russo-Turkish Wars, Mediterranean, military aid.

Туреччина — це багатонаціональна держава, яка має величну історію, що переплітається з історією України. Тож, поринемо в історичні спогади та розглянемо як розвивалися відносини між Туреччиною та Україною.

Відносини між Військом Запорозьким та Османською імперією почалися ще за часів гетьмана Петра Сагайдачного. До Хотинської війни останній здійснював походи на Туреччину, а після її початку султан звернувся до нього з проханням підтримати османів та стати головою незалежної козацької держави [2, с. 5-6].

Пізніше, Богдан Хмельницький у своєму прагненні заснувати Гетьманщину, буде змушений звернутися за допомогою до Іслама Гірея III, [2, с. 2, 6] кримського хана, що перебував у васальній залежності від османів, та підписати з ними 3 угоди (1651, 1653, 1655 років), щодо підтримки козацького війська у війні з Короною Польською й перший торговельний договір, що дозволяв Україні вести торгівлю у межах Середземного моря [1]. Б. Хмельницький намагався залучити турецького султана до війни, проте у той самий час Туреччина воювала за острів Крит з Венецією [2, с. 13].

За укладенням у 1667 році між Річчю Посполитою та Московською державою Андрусівським договором, Україна була розділена між цими державами по Дніпру. Тодішній правобережний гетьман Петро Дорошенко та лівобережний гетьман Іван Брюховецький прийняли рішення звернутися до

турецького султана. В результаті, у 1669 році були підписані Корсунські статті за якими Гетьманщина визнає протекторат турецького султана Мехмеда IV. У порівнянні з Переяславською угодою Богдана Хмельницького, за умовами якої Військо Запорозьке ставало автономною частиною Московської держави, за Корсунськими статтями Правобережна Україна виступала як повноцінна, хоч і залежна від Османської імперії держава. Також, Військо Запорозьке платило Османській імперії лише військовий податок.

Після укладання угоди, турецькі війська випроваджують польські з Правобережної України, через те, що гетьман Дорошенко володів лише цією частиною Гетьманщини. За участю козаків, між Річчю Посполитою та Османською імперією було підписано Бучацький мир. За його умовами всі давні кордони Української держави належать козакам. Проте умови цього договору не виконувалися. Зрештою, в ході військових дій турецько-українські війська програють об'єднаним силам Польщі та Росії. Гетьман Дорошенко зрікається булави.

Після цих подій Османська імперія обирає гетьманом Юрія Хмельницького, що на той час перебував у в'язниці. Але звідти він був визнаний на правління Гетьманщиною патріархами Константинополя та Єрусалима. Щодо оцінки правління Юрія, вона неоднозначна, проте він безсумнівно гетьманував у векторі османської політики. В результаті, гетьман не виправдовує сподівань Османської імперії попри свій статус гетьмана запорозького отримати ще й титул князя сарматського. Його було відсторонено від влади.

Пилип Орлик у своєму прагненні віднайти користь у відносинах з Османською імперією укладає з нею угоду. За його планом, Османська імперія мала перемогти у війні з Росією, яка була розгорнута у той час, і нарешті закріпити за козацьким гетьманом і Лівобережжя, і Правобережжя. Перемогу османи отримали, проте сподівання Орлика не справдилися. За угодою московські та польські війська мали полишити Правобережну Україну, але і цього не відбулося. Гетьман намагався досягти виконання цього пункту походами на ці землі, проте обидва програв. Військова міць об'єданого польсько-російського війська переважала українську навіть з допомогою Туреччини. Тим паче, що вона, як і за часів війни Хмельницького була тимчасовою. З часом, союзні війська відступили [3, с. 21].

У перших російсько-турецьких війнах козаки мали неоднозначну позицію. Частина виступала на боці османів, інша ж на боці Росії. [3, с 22-23]. Остання зрештою отримує перемогу. Після знищення Запорізької Січі частина козаків створює Нову Січ, звернувшись за допомогою до Туреччини.

Отже, можна зробити висновок щодо активної участі Гетьманщини у сфері міжнародних відносин Середземномор'я на період другої половини XVII століття. Українські гетьмани дуже часто зверталися за підтримкою та військовою допомогою до османських султанів. Угоди, підписані на той час з Османською імперією не так сильно обмежували незалежність України, як тогочасні угоди з Росією. Проте, сподівання покладені на Туреччину тогочасними гетьманами так само часто не виправдовувалися. Адже

найважливішим є будівництво власної цілісної незалежної держави, а не покладання на інших та пошук «третьої сторони» у конфліктних ситуаціях.

Література:

1. Прицак О. Союз Хмельницького з Туреччиною 1648 року. Записки НТШ / За ред. Б. Крупницького. Мюнхен: Заграва, 1948. Т. 156 С.143-164.
2. Крип'якевич І. Турецька політика Б. Хмельницького (Матеріали). Український археографічний щорічник. Київ, 2006. Вип. 10/11. С. 111-160.
3. Репан А. Іржа на лезі: Лівобережне козацтво і російсько-турецька війна 1735-1739 років. 2009. 195 с.

УДК 063:327

THE PROBLEM OF THE OLIGARCHY IN US DISCOURSE

ПРОБЛЕМА «ОЛІГАРХІЇ» В ДИСКУРСІ США

Siekunova Y.V./ Сєкунова Ю.В.

c.h.s., as.prof. / к.і.н., доц.

ORCID: 0000-0003-1346-3322

Romanyko I.O. /Романько І.О.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,

Heroyiv Oborony st.,15, Kyiv, 03041

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

Київ, Героїв Оборони, 15, 03041

Анотація. У роботі досліджується виникнення (кінець XIX ст.) та розвиток олігархії у США, як невід'ємного явища взаємодії політики та бізнесу в суспільстві. Розглядаючи становлення та розвиток олігархату у США, аналіз показує, що це питання виникло ще 130 років тому, коли розпочалася боротьба проти олігархії, яка контролювала ринки, торгівлю в державі, придушувала маленькі підприємства, а головне, вони мали вплив на парламент. Авторами наведені факти про Акт Шермана, Акт Клейтона і 3 Акт, зміст яких це підтримка бізнесу у США.

Ключові слова: олігархія, США, Джон Рокфеллер, Акт Шермана, Акт Клейтона, монополія, Standart Oil.

Abstract. The paper examines the emergence (late nineteenth century) and development of the oligarchy in the United States as an integral part of the interaction of politics and business in society. Considering the formation and development of the oligarchy in the United States, the analysis shows that this question arose 130 years ago, when the struggle against the oligarchy began, which controlled markets, trade in the state, suppressed small businesses, and most importantly, they influenced parliament. The authors present facts about the Sherman Act, the Clayton Act and Act 3, the content of which is to support business in the United States.

Key words: oligarchy, USA, John Rockefeller, Sherman Act, Clayton Act, monopoly, Standart Oil.

Аналізуючи історію Сполучених Штатів Америки їх становлення та розвиток є очевидним виникнення такого явища як олігархія. Враховуючи досвід розвитку людства та держав вплив такої особливої групи (олігархія), яка представляла і представляє прошарок багатії еліти, і одночасно, намагалася здійснювати контроль над політикою та владою. В нашому сучасному українському суспільстві часто лунає цитата: «Хто платить, той замовляє музику!». Саме це підтверджує, що багаті захищаючи свій бізнес прагнуть контролювати державну владу через маніпуляцію різних проявів впливу, як наприклад підкуп, шантаж і т.д.

З історії політичної думки та сучасної політики відомо особливості походження та сутність визначення поняття олігархія, зокрема олігархія в перекладі з грецької «oligon» (небагато), «arche» (влада) – з давніх давен це була група з не великою кількістю людей, яка мала контроль та владу в державі, або це правляча група, яка представляла фінансово-промисловий капітал, це означало, що вони зосереджували в своїх руках основну владу і визначали зовнішню та внутрішню політику держави. Це не демократична форма правління, одним словом в державі панували правила найбагатших людей країни, їх називають олігархами [1]. Основна їх ціль – збагачення

власних фінансів та отримання більших привілеїв. Цю групу людей також називають олігархат.

Розглядаючи становлення та розвиток олігархату у США, аналіз показує, що це питання виникло ще 130 років тому, коли розпочалася боротьба проти олігархії, яка контролювала ринки, торгівлю в державі, придушувала маленькі підприємства, а головне, вони мали вплив на парламент. Американці в той час (в другій половині XIX ст.) взялися за придушення «феномену олігархії» і в 1890 році Конгрес ухвалив Акт Шермана. Зміст закону містив заборону перешкоджання свободі торгівлі шляхом створення монополій, а також було заборонено будь-які змови підприємців щодо преференцій, демпінгу, знищення конкурентів. Вважалося злочином, якщо не були виконані ці дії, це могло привести до позбавлення волі до 10 років з конфіскацією майна та накладанням штрафів. Чому це все почалось? Тому що власник нафтокомпанії «Standart Oil» Джон Рокфеллер (перший мільярдер в світі) маючи великий вплив та маючи великі гроші, придушував підприємців інших нафтокомпаній і робив дуже хитрі дії [2]. Наприклад, він почав використовувати для транспортування нафти не бочки, а цистерни, які ж сам і виготовляв, плюс він мав знижку від залізниць. Інші компанії цього не мали, тому їх ціни були вищі, але ніхто не хотів купувати один і той же продукт за ціну вище. Відповідно цим діям, Джон Рокфеллер тільки заробляв на цьому. Після прийняття Акта Шермана, яким було визначено заборону транспортникам давати знижку за перевезення нафти в цистернах. Виробництво монополізованих галузей, а саме: вугілля, сталь, залізничні рейки, цинк і так далі, швидкими темпами зростало, а ціни падали, від того страждали менш ефективні виробники. Це ще одна з причин появи Акта Шермана, в якому йшлося про те, що монополії, які об'єдналися в одну монополію мають бути розформовані, поділені на підприємства, які мають конкурувати між собою і, які не повинні мати одного центра управління [3]. Більш за все, хто хотів контролювати Джона Рокфеллера це був Теодор Рузвельт, оскільки дії мільярдера знищували малі підприємства, Дж. Рокфеллер вдавався до зниження цін, залякування конкурентів, підкупу транспортних компаній, наймав бандитів для того щоб ті, які були занадто активні стали тихіше себе поводити. Саме тому, з цими діями він почав контролювати 90% ринку нафти в США [3]. Люди на той час не поважали Джона Рокфеллера, навіть боялись його, і після того, як він програв у суді, і мав розділити своє підприємство на більш менші компанії, але цим він нічого не втратив. Акт Шермана доповнився Актом Клейтона, це був захист дрібних підприємств від обмежень, які встановлювали великі підприємства і забороняв цінову дискримінацію. І, завершенням був 3 Акт, зміст якого про те, що буде переслідування тих, хто заподіяв конкурентам будь яку шкоду. Саме тоді, і закінчилось формування становлення основи про анти трастове регулювання США. Хоча люди боялись і не поважали Дж. Рокфеллера, але він був і залишається одним із творців економіки США. Після компанії Standart Oil прийшла компанія ЕххонMobil, яку можна вважати наступницею компанії Джона Рокфеллера, і вона є однією з найбільших нафтових компаній у світі, яка займається фінансуванням багатьох напрямів у культурі, освіті, соціальних

сферах і т.д. [2]. На основі наведених фактів вище, можна стверджувати, що велика монополія закріпилась на ринку, а потім розпочала взаємодіяти з суспільством.

На сьогодні у США немає сенсу боротися проти олігархів, і це не тому, що не буде результату, а тому, що олігархи взаємодіють разом з суспільством та політиками, вони прагнуть щоб держава розвивалась належними чином в сферах економіки, бізнесу, культури, військового потенціалу та ін.

Отже, підсумовуючи можна стверджувати, що на початку становлення такої особливої групи, як олігархія у США, людей дуже не влаштовувало становище тому, що не було можливості розвивати свій бізнес, але з часом олігархія почала взаємодіяти з суспільством. Можливо це завдяки Актам, які приймалися але зараз становище олігархії в США стабільне, все знаходиться в балансі. Так, очевидно, що на сьогодні олігархія існує у США, але олігархи вони займаються своєю частиною в житті, і не мають можливості впливати на парламент, зокрема конгресменів та сенаторів цієї могутньої держави. Тому, зараз ситуація стабільна в США, якщо розглядати питання та проблему співіснування держави з «олігархією».

Література:

1. В. Горбатенко. Олігархія // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ. Парламентське видавництво, 2011. С. 512.
2. Рокфеллер Д. Мемуари. Спогади самої багатой людини планети. Альпіна Паблишер, 2016. 210 с.
3. Steele Gordon, John. An Empire of Wealth: The Epic History of American Economic Power, (New York: HarperCollins, 2004). P. 211-212.

© Сєкунова Ю.В.

УДК 323.1

PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF POLITICAL CULTURE IN UKRAINE

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Siekunova Y.V./ Сєкунова Ю.В.

с.х.с., ас.проф. / к.і.н., доц.

ORCID: 0000-0003-1346-3322

Bekkel E.V /Беккель Е.В.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,

Heroyiv Oborony st.,15, Kyiv, 03041

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

Київ, Героїв Оборони, 15, 03041

Анотація. Авторами досліджено особливості розвитку політичної культури в Україні. Охарактеризовано докорінні зміни в державі, проголошений конституцією процес розбудови демократії та громадянського суспільства, що потребує формування політичної культури нового сучасного суспільства, і неминуче вимагає вивчення національної ментальності, і її трансформації, і особливостей, оскільки політична культура є невід'ємною частиною національної культури. Визначено, що джерелом національної політичної культури є неповторність національної культури в цілому, цілісність національної культури є формою вираження національної ментальності. В Україні сьогодні не існує чіткої української національної концепції, яка могла б об'єднати громадян у національно-державну спільноту. Аналіз показав, що нині українські громадяни формують і здійснюють політику соціальної злагоди та єдності навколо поняття національності, і це має велике значення для подальшого розвитку України.

Ключові слова: політична культура, національна свідомість, нігілізм, нормативні акти, національна культура, демократія, суспільство.

Abstract. The authors study the peculiarities of the development of political culture in Ukraine. It describes the radical changes in the state, the constitutional process of building democracy and civil society, which requires the formation of political culture of the new modern society, and inevitably requires the study of national mentality, its transformation and features, as political culture is an integral part of national culture. It is determined that the source of national political culture is the uniqueness of national culture as a whole, the integrity of national culture is a form of expression of national mentality. In Ukraine today, there is no clear Ukrainian national concept that could unite citizens into a national-state community. The analysis showed that today Ukrainian citizens form and implement a policy of social harmony and unity around the concept of nationality, and this is of great importance for the further development of Ukraine.

Key words: political culture, national consciousness, nihilism, regulations, national culture, democracy, society.

Політична культура є невід'ємною частиною національної культури. Це спосіб діяльності людини соціальна спільність у сфері політичних відносин, відображає рівень політичної діяльності та політичну зрілість суб'єкта. Він включає різні складові та рівні: культуру ставлення суб'єкта до здійснення політичної влади; культуру виборчого процесу; культуру формування політичних і соціальних політичних інститутів; культуру політичної поведінки; культуру політичної свідомості та комунікації.

Водночас політична культура включає типовість політичного життя конкретного суспільства, політичну свідомість і поведінку більшості людей, те, що увійшло в звичку, що стало типовим і характерним для цієї соціальної

спільноти. Вона формується історично, є відносно стійкою, втілює досвід попередників.

Політична культура відображає ставлення людей певної держави до політичної системи та її окремих елементів, політичного процесу, а також до себе та їх ролі в цьому процесі. Вона є невід'ємною частиною політичного життя, політична система, що впливає на функціонування політичних інститутів, різноманітні форми демократичної культури.

Саме тому, політична культура – це система стійких думок, орієнтацій, цінностей, переконань, позицій, поглядів, моделей поведінки у відносинах між владою та народом, які так чи інакше відображаються в діяльності українських політичних суб'єктів.

Політична культура сучасної України має ознаки посткомунізму, пострадянського постколоніалізму. Велику роль у цьому відіграла комуністична ідеологія, більшовицькі стереотипи, політичні переконання та емоції, сформовані в минулому. Проте сьогодення політична культура не є монополістичною, а тим більше офіційною, а діє за інерцією.

Розвиток політичної культури в Радянському Союзі відображався в комуністичному вихованні. Докорінні зміни в країні, проголошений конституцією процес розбудови демократії та громадянського суспільства потребує формування політичної культури нового сучасного суспільства, що неминуче вимагає вивчення національної ментальності та її трансформації та особливостей. Оскільки джерелом національної політичної культури є неповторність національної культури в цілому, цілісність національної культури є формою вираження національної ментальності. В Україні сьогодні не існує чіткої української національної концепції, яка могла б об'єднати громадян у національно-державну спільноту. Нині українські громадяни формують і здійснюють політику соціальної злагоди та єдності навколо поняття національності, що має велике значення для подальшого розвитку Української держави. У цей непростий період розвитку сучасна національна концепція має стати консолідуючим чинником для українського народу.

Історія сучасного світу дає нам переконливі докази того, що національне самовизначення традиційно було каталізатором суспільного розвитку та прогресу, і що багато держав світу зазнали таким чином фундаментальних соціально-економічних і політичних змін. Ігнорування самотності національної культури, національних концепцій, національної ментальності, національного характеру часто призводить до нецивілізованих форм суспільних відносин. Тому, сьогодні серед найскладніших питань, на думку сучасних науковців, залишається дуже актуальним питання формування високої політичної культури всіх громадян України.

Політична культура і національна свідомість базуються на сформованому в історії політичному менталітеті і є відносно стійким елементом. Політичний менталітет українського народу досить специфічний: з одного боку, він відображає трагічний національно-визвольний шлях українських національних цінностей і державної незалежності, а з іншого – байдужість до своїх громадян та їхньої долі. Через те історія України характеризується поєднанням

лицарського козацтва та пасивного споглядального типу ставлення до суспільно-політичного процесу. Тому на рівень соціально-політичного та соціально-економічного розвитку нашого суспільства впливатимуть наші національні традиції, цінності, релігія та організація суспільного розвитку, особливо враховуючи культурні особливості українського менталітету.

Таким чином, особливостями політичної культури в умовах сучасної України є такі, як:

- заідеологізованість мислення, непримиренність до будь-яких нетрадиційних поглядів;
- низька компетентність в управлінні справами суспільства та держави;
- правовий нігілізм;
- інертність громадських позицій;
- недостатньо розвинений індивідуалізм;
- підданські відносини до будь-якого центру реальної влади.

Загальною рисою сучасного українського життя є глобальний правовий нігілізм. Нігілізм або соціальний нігілізм – це невизнання загальновизнаних цінностей, ідеалів, етики та культури. Іноді заперечення цих норм пов'язано з визнанням або пропагуванням інших цінностей. Правовий нігілізм – це різновид соціального нігілізму, як родового поняття. Його суть полягає в загальному негативному й неухильному ставленні до законів і нормативних актів. Виходячи з найбільш поширених причин цього явища, необхідно виділити юридичну відсталість основного населення та правову безграмотність.

Якщо розглянути правовий нігілізм більш детально, то можна помітити, що він має багато різних проявів:

- прямі порушення діючих законів та інших нормативних актів;
- як правило, не дотримання законів і нормативних актів;
- публікування суперечливих, паралельних або навіть взаємовиключних правових актів;
- конфронтація представницьких і виконавчих структур влади на всіх рівнях;
- порушення прав людини, таких як право на життя, честь, гідність, житло, власність та безпеку.

Отже, саме тому сучасне формування демократичної політичної культури є невід'ємною частиною українського національного відродження. Між зростанням національно-історичної свідомості та політичною культурою народу існує двосторонній зв'язок. Національна свідомість і національний характер значною мірою формуються під розкриттям минулих політичних відносин.

Тривале панування тоталітаризму настільки спотворило концепцію демократії, що часто виникає загроза виникнення нового тоталітаризму, поставленого вже на службу національній ідеї. Необхідний довготривалий досвід успішної діяльності демократичних інститутів, щоб у національному характері утвердились такі риси демократії, як терпимість, готовність до співробітництва з людьми, що мають інші політичні та ідейні погляди, повага прав особи і меншин.

Література:

1. Секунова Ю.В. Роль вищої освіти у формуванні культурно-політичних поглядів молоді // Зб. наукових праць SWorld. Вип.4. Том 48. Іваново: МАРКОВА АД, 2014. С.31-35.
2. Секунова Ю.В. Основи політичної культури молоді: історичний аспект // Матеріали доповідей XII міжнародної наук. конференції (23-24 вересня 2014 року) «Техніка – Інформатика. – Освіта». – Жешув: Вид. Ржешивського університету, 2014. С. 407-411 (видано англійською мовою).
3. Секунова Ю.В., Шихненко А.О. Політична культура сучасної молоді в Україні // Науковий погляд в майбутнє. Випуск 2(2). Том 9. Одеса: КУПРИЄНКО СВ, 2016. С. 34-38.

CONTENTS / СОДЕРЖАНИЕ

Innovative engineering, technology and industry

CID: GE18-001

5

THE SUSTAINABILITY INNOVATION AS A KEY TO THE PROBLEM OF
IMPLEMENTING THE INCLUSIVE AND S
USTAINABLE DEVELOPMENT

*ИННОВАЦИИ УСТОЙЧИВОСТИ КАК КЛЮЧ К ПРОБЛЕМЕ РЕАЛИЗАЦИИ
ИНКЛЮЗИВНО-УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ*

Tanichev A.V. / Таничев А.В.

Biology and ecology

CID: GE18-010

10

USE OF HYDROGEN TECHNOLOGIES TO REDUCE TECHNOGENIC
LOADS FROM MOTOR VEHICLES AND SHIP POWER PLANTS TO THE
ENVIRONMENT

*ВИКОРИСТАННЯ ВОДНЕВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ ТЕХНОГЕННОГО
НАВАНТАЖЕННЯ ВІД АВТОТРАНСПОРТУ І СУДОВИХ ЕНЕРГОУСТАНОВОК НА
ОТОЧУЮЧЕ СЕРЕДОВИЩЕ*

Zipunnikov M. M. / Зіпунніков М. М., Vnukova N. V. / Внукова Н. В.

Kozlovskiy O. V. / Козловський О. В., Khaneichuk K. M. / Ханейчук К. М.

Geography, demography and astronomy

CID: GE18-008

13

TERRITORY AND POPULATION OF UKRAINE ON ANCIENT MAPS
AND ATLAS

ТЕРИТОРІЯ ТА НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ НА СТАРОВИННИХ КАРТАХ І АТЛАСАХ

Dudun T. V. / Дудун Т. В.

Education and pedagogy

CID: GE18-002

20

DEVELOPING STUDENTS' MEDIA INFORMATION COMPETENCE
THROUGH SOCIAL NETWORKS IN THE EDUCATIONAL
ENVIRONMENT

Kyrpa A.

CID: GE18-003

24

DECISION MAKING IN PROCESS MANAGEMENT
PREVENTION AND COUNTERACTION TO BULLYING

*ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УПРАВЛІННІ ПРОЦЕСОМ ПРОФІЛАКТИКИ
І ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ*

Bpdnar O.S. / Боднар О.С., Marusina Yu.V. / Марусіна Ю.В.

CID: GE18-004	28
SCHUTZ DER SINGSTIMME DER KINDER IN DER ANFANGSPHASE DER AUSBILDUNG	
<i>Bukaeva A. N.</i>	
CID: GE18-006	30
ON THE ISSUE OF ONLINE LEARNING SKILLS FOR UNIVERSITY STUDENTS	
<i>К ВОПРОСУ НАВЫКОВ ОНЛАЙН ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ СТУДЕНТОВ УНИВЕРСИТЕТОВ</i>	
<i>Gorbacheva A.I. / Горбачева А.И.</i>	
CID: GE18-007	35
MEDIA EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF PREPARING FUTURE PRIMARY TEACHERS FOR EDUCATIONAL WORK	
<i>МЕДІАОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ</i>	
<i>Androsova N.M. / Андросова Н. М.</i>	
CID: GE18-014	39
ENSURING THE READINESS OF FUTURE TEACHERS FOR INNOVATIVE ACTIVITIES IN THE TEACHING COLLEGE	
<i>ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ</i>	
<i>Kramska Z.M./Крамська З.М., Rizhak D.S./Рижак Д.С., Fedorova M.I. /Федорова М.І</i>	
CID: GE18-015	43
THE INFLUENCE OF PERSONALLY ORIENTED TECHNOLOGIES ON THE DEVELOPMENT AND SELF-DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS	
<i>ВПЛИВ ОСОБИСТИСНО ЗОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК І САМОРОЗВИТОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ</i>	
<i>Chepka O.V. /ЧепкаО.В.</i>	
CID: GE18-016	48
INDIVIDUAL LEARNING AS A WAY TO REORIENTATION OF THE EDUCATION SYSTEM ON PERSONAL DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS	
<i>ІНДИВІДУАЛІЗОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ШЛЯХ ПЕРЕОРІЄНТАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ</i>	
<i>Haluzinka M.I./Галузінська М.І., Denysiuk T.K./Денисюк Т.К., Yasenko T.V./Яценко Т.В.</i>	
CID: GE18-017	53
ASPECTS OF GAME SPORTS ACTIVITIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRIMARY SCHOOL	
<i>АСПЕКТИ ІГРОВОЇ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ</i>	
<i>Matyshyn S.A./Матюшин С.А., Chernenko L.P./Черненко Л.П.</i>	

CID: GE18-018**59**

THE INFLUENCE OF INNOVATIVE ACTIVITY ON THE
FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE
TEACHER OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION

*ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ*

Krupenko I.M./Крупенко І.М., Obminyna G.L./Обміняна Г.Л.

CID: GE18-019**63**

CULTUROLOGY OF PEDAGOGICAL CREATIVITY OF THE FUTURE
PRIMARY SCHOOL TEACHER

*КУЛЬТУРОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ*

Barabash V.I./Барабаш В. І., Lebid V.P./Лебідь В.П.

CID: GE18-020**67**

DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL CREATIVITY OF THE FUTURE
PRIMARY SCHOOL TEACHER

*РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ*

Zabolotenko E./Заболотенко Е., Poshtaruk L.I./Поштарук Л.І.

Sharapanyuk A.Y./Шарапанюк А.Й.

CID: GE18-021**71**

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR
FORMATION OF PROFESSIONAL CREATIVITY OF THE FUTURE
TEACHER OF MUSIC ART

*ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ТВОРЧОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА*

Osaulyenko L.M./Осауленко Л.М., Osaulyenko A.O./Осауленко А.О.

CID: GE18-022**77**

THE PROBLEM OF VALEOLOGICAL EDUCATION OF PRIMARY
SCHOOL STUDENTS IN PEDAGOGICAL THEORY AND PRACTICE

*ПРОБЛЕМА ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ*

Hlushko J./Глушко Ю., Melnydhuk O.D./Мельничук О.Д.

CID: GE18-023**83**

THE ROLE OF DIDACTIC GAME IN ACTIVATING COGNITIVE
ACTIVITY OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN

*РОЛЬ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ В АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ*

Fedorov M.V./Федоров М.В.

Psychology and sociology**CID: GE18-005****88****THE IDEOLOGICAL BIAS PROBLEM OF THE MODERN US SCIENTIFIC COMMUNITY***ПРОБЛЕМА ИДЕОЛОГИЧЕСКОЙ АНГАЖИРОВАННОСТИ СОВРЕМЕННОГО НАУЧНОГО СООБЩЕСТВА США**Dolgoplov D.V. / Долгополов Д.В., Dubenskaya M.S. / Дубенская М.С.***Philology, linguistics and literary studies****CID: GE18-009****91****MODERN METHODS OF TEACHING LANGUAGES WITH A FOCUS ON LITERATURE***Ishchenko O.V., Verhovtsova O.M***Legal and political sciences****CID: GE18-011****94****TRAVEL IN TIME: A STUDY OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE HETMANATE AND THE OTTOMAN EMPIRE OF THE SECOND HALF OF THE 17TH CENTURY***ПОДОРОЖ У ЧАСІ: ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ ГЕТЬМАНЩИНОЮ ТА ОСМАНСЬКОЮ ІМПЕРІЄЮ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТОЛІТТЯ**Siekuнова Y.V. / Сєкунова Ю.В., Babayev R.I. /Бабаєв Р.І.***CID: GE18-012****97****THE PROBLEM OF THE OLIGARCHY IN US DISCOURSE***ПРОБЛЕМА «ОЛИГАРХІЇ» В ДИСКУРСІ США**Siekuнова Y.V. / Сєкунова Ю.В., Romanenko I.O. /Романько І.О.***CID: GE18-013****100****PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF POLITICAL CULTURE IN UKRAINE***ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ**Siekuнова Y.V. / Сєкунова Ю.В., Bekkel E.V /Беккель Е.В.*

International scientific conference

**WORLD SCIENTIFIC AND TECHNICAL
TRENDS '2021**

'2021

Conference proceedings

December 2021

Development of the original layout - Sergeieva&Co

*Sergeieva&Co
Lußstr. 13
76227 Karlsruhe*

Articles published in the author's edition

With the support of research project SWorld
www.sworld.education

ISSN 2709-1783

